

TIZEDIK ÉVFOLYAM

LÁTHATÁR

KISEBBSÉGI KULTÚRSZEMLE

A KÜLFÖLDI MAGYAROK ÉS KÖZÉPEURÓPAI NÉPEK SZELLEMI ÉLETÉNEK FIGYELŐJE

SZERKESZTI: CSUKA ZOLTÁN

A Magyarok Világszövetsége augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján, emlékeztetőül a külföldön élő magyarokra ünnepséget rendezett Julián barát szobránál. Képünk: Antal István nemzetvédelmi propagandaminiszter beszél a magyarság juliáni kötelességeiről. A beszéd teljes szövegét vezetőhelyen közöljük. Az „Órhely” rovatban beszámolunk a nagyszabású ünnepségről

TARTALOM:

Antal István dr. nemzetvédelmi propagandaminiszter: A magyarság juliáni kötelességeiről. — Sebestyén Endre: Az amerikai magyarság helye. — Várkonyi Nagy Béla: Óda a világ magyarjaihoz — Rapszódia. (Versek) — Halácsy Dezső: A Julián Iskola-Egyesület munkássága. — Dobossy László (Páris): Még egyszer a külföldi magyar iskolák. — Órhely. — Könyvszemle — Sajtószemle.

X. ÉV

1942 SZEPTEMBER

9. SZÁM

ÁRA I PENGŐ

**„ÉS AMINT AKARJÁTOK, HOGY AZ EMBEREK VELETEK
CSELEKEDJENEK, TI IS AKKÉPEN CSELEKEDJETEK AZOKKAL“**

LUKÁCS EVANGÉLIUMA, 6. R. 31. VERSE

A *Láthatár* kisebbségtudományi munkaközösségének tagjai: Bertalan István dr., Bisztray Gyula dr., Czettler Jenő dr., Csanády György, Csuka János, Csuka Zoltán, Farkas Geiza dr., Faluhelyi Ferenc dr., Fekete Lajos, Gál István dr., Gáldi László dr., Gramantik Margit dr., Imre Kálmán dr., Kemény Gábor, Kozocsa Sándor dr., Makkai Sándor dr., Mester Miklós dr., Moravék Endre dr., vitéz Nagy Iván dr., Nánay Béla dr., Ólvedi János, Marék Antal dr., Padányi Gulyás Jenő, Pataky Mária dr., Pongrácz Kálmán dr., Prokopy Imre dr., Pusztai-Popovits József, Rónai András dr., Schubert Tódor, Stitz János dr., Sziklay László dr., Sziklay Ferenc, Szollár István dr., Szvatkó Pál dr., vitéz Técsői Mórész Kálmán dr., Vájjok Sándor dr., Varga Imre, Vas László, Vinczebidy Ernő dr. és Zathureczky Gyula.

LÁTHATÁR

kisebbségi kultúrszemle, a közép-európai népek és a külföldi magyar szórványok szellemi életének figyelője. Megjelenik havonta. Felelős szerkesztő: Csuka Zoltán. — Kiadja a Studium Könyvkiadó Rt. Felelős kiadó: Imre Kálmán dr. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Baross-tér 15. Telefon: 426—921. Szerkesztőségi hivatalos órák d. e. 9—12. Előfizetési ár jogi személyeknek és egyesületeknek évi 20 pengő, egyébként 10 pengő. Egyes szám ára 1 pengő.

Szerkeszti: CSUKA ZOLTÁN

Szerkesztőbizottság:

Bédi Imre, Csuka Zoltán, Fekete Lajos, Majtényi I. Géza, vitéz Nagy Iván, Rónai András

A pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet önálló rovatának főszerkesztője:

Faluhelyi Ferenc dr.

egyetemi ny. r. tanár, az intézet igazgatója

A Láthatár októberi különszáma mintegy 120 oldalon, teljes terjedelemben közli a debreceni Nyári Egyetemi nemzetiségi előadássorozatának anyagát. Részletesebb köztételt a 207. oldalon levő beszámolóinkban.

**ADLER IRÓGÉPEK
VASS JÁNOS**

Portable és egyéb irodai gépek
vezérképvisellete.

IV., Irányi utca 4 szám.

Telefon: 183-628.

Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda-Részv.-társ. — Igazgató Tóth László

Antal István dr. nemzetvédelmi propagandaminiszter beszéde a magyarság juliáni kötelességeiről*

Magyar Testvéreim!

Julián atyának, a hőslékű domonkosrendi szerzetesnek szobránál állunk s pillantásunk akaratlanul is követi az ő kinyújtott bronzkarját, amely a távoli őshaza — ahogyan ő nevezte — „Magna Hungária” végláthatatlan térségei felé irányítja tekintetünket. Ezek a térségeken ma a világtörténelem egyik leghatalmasabb, legpusztítóbb népi küzdelme dúl, amely küzdelem végkép el fogja dönteni Európát, a nyugati civilizációt s vele együtt a magyar nép sorsát is. Azok a dúsfüvű mezők, amelyeken sok-sok évszázaddal ezeiőtt az ősi magyarság élte a maga békés, alkotó életét, ma félelmetes páncélszörnyetegek robajától visszhangos, azokba a folyókba, amelyek szelíd vizében az újhaza elfoglalására induló magyar harcosok itatták lovaikat, ma patakokban ömlik a piros embervér s azon a horizonton, amelynek határtalan messzeségében valamikor magyar íjjászok követték a szárnyaló sas útját, ma zúgó gépmadarak ezrei ontják a pusztítást és a halált.

„Magna Hungaria” ősi földje ezekben a keserves történelmi napokban az emberiség egyik legszörnyűségesebb erőpróbájának a színhelye s hogy ez erőpróba a mi népünk számára, Európa számára s a nyugati keresztény világ számára az igazságos elrendezésnek, az új életnek, a felemelkedésnek és a méltó emberi és közösségi sorsnak legyen a megindító forrása, ennek elérésében erkölcsi és hatalmi ereje legjavával közreműködik az a magyarság is, amely mióta „Magna Hungáriából” a mai hazába költözött, mindig áldozatos lélekkel vállalta az európai és a keresztény sorsközösség kötelességeit.

Julián szerzetesnek, a hőslékű barátunk, a lángoló hitű magyar embernek, a magyar akaratere, a magyar fantázia és a magyar kitartás e csodálatos alakjának „Magna Hungaria” felé kinyújtott bronzkarja tehát olyan tájék felé mutat, ahol most történelmet — a mi létünket is eldöntő történelmet csinálnak, minélfogva ez a súlyos bronzkar egyben súlyos történelmi kötelességteljesítésre: az európai sorsközösség iránti felelősségre int bennünket.

Azt a harcot, amely most „Magna Hungaria” földjét és a világ négy sarkát lángba és pusztulásba döntötte, nem mi, ezen az oldalon harcolók akartuk s annak kitörésében a magyarságot semmi, de semmi felelősség nem terheli. Ezt a szörnyűséges katasztrófát azok szabadították reá a világra, akik az első világháború után nem tudták, vagy nem akarták az igazi békét megteremteni a népek és nemzetek között, mert ezt a békét nem az igazságra, de egyesegyedül a durva elnyomásra építették fel. Szabadság helyett szolgátság, megértés helyett gyűlölet, együttműködés helyett szétlúzás, felvirágzás helyett nyomorúság lett az eredmény s amikor az elnyomott, kismémmizett, széttépett nemzetek a maguk jogait követelték — e jogok iránti méltányos megértés helyett a háború ördögét szabadították a világra.

A magyar nemzet részt vesz ezért a népek jogaiért és az új Európáért folyó mérközésben, amelyet a régi, sokat

Antal István dr. nemzetvédelmi propaganda-miniszter augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján a Magyarok Világszövetsége által rendezett Julián-ünnepségen nagyszabású beszédet mondott. A Láthatár ezt a fontos és a külföldi magyarok körében nagy érdeklődéssel várt beszédet teljes szövegében az alábbiakban közli és viszi el külföldi magyar olvasóihoz is. Magáról a Julián-ünnepségről „Orhely” rovatunkban emlékezünk meg.

szenvedett földrészt öntudatos nemzetei a maguk elemi életfeltételeiért s népi életük biztonságáért a közös veszedelem, a közös pusztulás ellen, a közös felemelkedésért folytatnak. A mi részvételünk ebben a sorsdöntő küzdelemben valóban a legtisztább erkölcsi indokokkal alátámasztott részvétel: mi nem lámadó, de védekező harcot folytatunk, nem törünk semmiféle hódításra, nem akarjuk más népek földjét és javait, egyesegyedül azt akarjuk, ami mindig a miénk volt és sohasem tartott máshoz: honi földünk épségét, népünk életjogát, nemzeti létünk biztonságát, amelyet a nyugati ú. n. „demokratikus” hatalmak az elmúlt huszonöt év során következetesen megtagadtak tőlünk, most pedig könyörtelenül ki akarták szolgáltatni a bolsevista rémuralom és a marxista világszarnokság kényének-kedvének. Erről a vörös rémuralomról és bolsevista világszarnokságról kiálltotta bele néhány évvel ezelőtt a világ lelkiismeretébe Krisztus mostani földi helytartójának boldog emlékü, nagy elődje, egyik enciklikájában, hogy győzelme és uralomrajutása következtében „elpusztul minden, ami lelkiismeretünknek, szívünknek kedves, elpusztul a műveltség, a család, a nő szentsége, összeomlik az állam, a szent ereklyék és a szentelt tárgyak, egyháziak, világiak, az öregség, a sír és a méltóság, a tudomány, a tisztaság, ez mind-mind elpusztul a legborzalmasabb és legbeestelenebb módon ebben, a soha nem látott, féktelen áradatban, melyet hihetetlen vad és hihetetlen kegyetlen erők mozgatnak.”

Ettől a féktelen, pusztító vörös áradattól akarjuk megoltalmazni hazánkat és a keresztény civilizációt: ezért veszünk részt a kontinens végveszedelemmel fenyegetett népeinek szabadságharcában. Nem idegen érdekekért, nem más népek jóvoltáért s nem tőlünk messze eső célokért küzdünk tehát, de pusztán létünkért, fennmaradásunkért és azért, hogy a magyar népet és a keresztény világot az ázsiai vörös tenger el ne pusztítsa, meg ne semmisítse azon az ősi földön, amelyet ezer éven át karddal és kultúrával fenntartottunk és felvirágoztattunk. Ezt az élet-halálharcot az új Európáért küzdő hatalmak oldalán vívjuk meg; nemcsak azért, mert e hatalmaknak köszönhetjük a trianoni láncok szétvágását, az ország négyeszeri meggyarapodását, de azért is, mert a magyarságnak is életbevágó érdeke, hogy a versaillesi és a trianoni Európa helyére, amelyet a népek legigázására és nyomorúságára építettek fel, egy új Európa szülessen, amely nem a szuronyok hegyén, de a népek történelmi és természeti jogain nyugoszik.

Ezért az igazságon, békén, munkán s a népek egyenlő jogai tiszteletén nyugvó, az új Európáért és az abban leendő méltó helyfoglalásunkért hozzuk meg a mostani közös védelmi harcunkban áldozatainkat abban a biztos meggyőződésben, hogy azon hatalmak oldalán, amelyek elesettségünkben, kiszolgáltatottságunkban és szétdaraboltságunkban önzetlenül állottak a mi oldalunkra, ki fogjuk vívni a győzelmes béke után kialakuló Európában az ősi jogai teljességben lévő új hazánkat: a nagy magyar szabadsághősök, a Zrínyiek, a Bethlenek, a Rákócziak és a Kossuthok szabad és független Magyarországot.

Ezt a szabad és független Magyarországot idebent olyképp akarjuk felépíteni és berendezni, hogy az valóban méltó otthona legyen minden dolgozó magyar embernek, ahol

egyenlő jog és egyenlő darab kenyér jár mindenkinek, aki a maga vérével és verejtékével hozzájárul a haza felépítéséhez és a köz szolgálatához. Ez az új magyar haza, amelynek megteremtéséért most a végtelen orosz síkságokon küzdünk és áldozunk, továbbra is az igazságnak, a szabadságnak és a kultúrának a hazája lesz, amely féltő gonddal és atyai szeretettel fog vigyázni minden hűséges magyar polgár egzisztenciájára, lelkére, jogaira, szabadságára, akármi nyelven is imádkozik a maga Istenéhez. Az új Európában, atyáink évezredek földjén, új magyar hazát akarunk, amely az ősi hagyományok szellemében ifjodik meg a tiszta magyar faji erők és szociális igazság acélos tűzében — új és magyar hazát, amely szilárd, boldog otthon és biztonságos megélhetést nyújt mindazoknak, akik hiszik és vallják, hogy a nagyvilágban sehol sem találják meg életük oly tiszta értelmét, mint itthon, az örök magyar földön. Nemesek mi, akik itt vagyunk s e hazában élünk, hanem az a sok-sok százezernyi magyar testvérünk is, akik akár a nemzetet évszázadok során ért súlyos csapások, akár egyéni sorsuk fordulása miatt az ősi barázdákról eltávozni és az országból kivándorolni kényszerültek.

És — magyar testvéreim — éppen ez az a másik kötelesség, amelyre Julián atya kinyújtott bronzkarja figyelmeztet bennünket: *a világ minden részébe szétszórta magyarságunk az ügye, a hazából bármikor is kivándorolni kényszerült magyar testvéreink újbóli egyesítésének feladata, illetve a kivándorolt magyarság visszahozásának, intézményes visszatelepítésének a kötelessége.* Arra a történelmi és társadalmi igazságra figyelmeztet bennünket ez a kemény bronzkar, hogy csak annak a nemzetnek van jövője és elhivatása, amely nem engedi gondozatlanul szétszóródni a maga fiait széles e világban s amely fenntartja és ápolja a lelki közösséget az eltávozott testvérekkel. Annál is inkább — magyar testvéreim — mert ha van nemzet, amely egyetlen hatalmas népek szomszédságában, rokonok és fajtestvérek nélkül, mérhetetlenül egyedül van itt, Európa e nehéz pontján s amely a maga sorsának és jövőjének felépítésében egyes-egyedül a saját népi erőinek cementjével foghatja össze a maga nemzeti és állami építményének sok vihart kiállott ősi szerkezetét.

Ennek a magyar hazának minden egyes, bárhol élő fia segítségére szüksége van s ezt a segítséget, míg a mai szörnyűséges világmérfőzés folyik, — a magyarság európai helyzetének megértésében, a magyar küzdelem igaz okainak és nemes céljának átérzésében és a közös magyar sors iránti, bensőséges szolidaritás érzésének fenntartásával lehet és kell megadni. Egyszóval: a magyar testvériség lelki és erkölcsi kapcsolatainak gondos megőrzésével és szeretetteljes ápolásával, amely soha el nem múló, szét nem téphető, össze nem szakítható közösséget teremt mindazok között, akiket az évszázados együttélés, a közös vér, a közös szellem, a közös származás, a közös múlt emlékei és a közös jövő akarása — egyszóval a népi azonosság és a nemzeti összetartozás erős kötelékei fűznek egybe egy szétéphetetlen erkölcsi és állami kötelekbe. Ne felejtjük — magyar testvéreim — minden magyar ember, bármely világrész legtávolabbi zugába is vetette sorsa, változhatatlanul és gyengíthetetlenül tagja maradt annak a lelki és erkölcsi közösségnek, amelyet magyar Glóbusznak nevezünk s amely közösség minden magyar embert, bárhol is van a világon, örökké és megmásíthatatlanul a maga lelki és erkölcsi birtokállományához tartozónak, a maga nagy családja édes

gyermekének tart. Minden magyar ember, bármely földrésznek bármely zugában áll is helyt az élet és a munka frontján, egyben a magyar ügyért, a magyar népért is küzd, a magyar becsületért is helytáll s polgári és keresztényi kötelességének teljesítésével voltaképpen saját fajtájának — az egyetemes magyarságnak is — szolgálatot tesz.

Magyar nyelvének, magyar szellemiségének, magyar gondolkodásának, magyar érzéseinek, a magyar hagyományoknak és a közös nagy magyar család iránti szeretetének — ha kell, áldozatok vállalásával — való fenntartása ma a legelső és legfontosabb kötelessége a szélrózsa minden irányából a régi haza felé tekintő magyar embereknek, amely kötelesség vállalásával és teljesítésével nemcsak szíve su gallatát követi, de egyben a magyar ügyet is a legeredményesebben szolgálja.

De nekünk — magyar testvéreim — akiknek a Gondviselés akaratából az a jósors jutott osztályrészünkül, hogy nem a hazától elszakadva, messze idegenben, de idehaza, az atyái földön, a magyar nép közösségében élhetjük életünket, nekünk is vannak kötelességeink az idegen világba szakadt testvéreink iránt — vannak s talán még fotosabbak és súlyosabbak, mint ami az ő vállalkra nehezedik. *S itt e nagy magyar országkereső, Julián barát emlékénel teszünk erős fogadalmat, hogy ezt a kötelességünket mindenkoron és minden körülmények között testvéri hűséggel teljesítjük.*

Teljesítsük, mint a nemzet vezetői és teljesítjük, mint magyar emberek.

Mint a nemzet vezetői, elsősorban arra törekszünk, hogy a rendelkezésünkre álló összes erők latbavetésével idehaza olyképen építsük fel és erősítsük meg ezt a nagy viharban álló országot, hogy az valóban biztonságos hazát, meleg otthont, szilárd életlehetőségeket, egyenlő jogokat, egyenlő szabadságot s a kor színvonalán álló, tiszta magyar kultúrát adjon minden magyar embernek: mindazoknak, akik itt vannak s mindazoknak, akik ide visszatérnek. Egyszersmid oda kell irányulni minden igyekezetünknek, hogy a világ minden részébe — tengeren innen és tengeren túl — szétszórta magyar fiainkat felkutassuk s őket — amint az lehetőségessé válik — a történelmi hazába visszahozzuk. Ez irányú szándékunk határozott és komoly voltának ékes bizonyítéka a bukovinaí és boszniai magyar csoport intézményes visszatelepítése, amelyet a háború kellős közepén, ezer és ezer gondunk és bajunk közepette is sikerrel végeztünk el. Ezek után jönnük kell a többieknek is, mindaddig, míg mindazok a testvéreink, akik az ősi hazát elhagyni és innen kivándorolni kényszerültek, mind-mind vissza nem tértek.

S ennek az igyekezetünknek — hála Istennek — idehaza meg van minden tárgyi lehetősége. Földünk termékeny, istenáldotta televény, amely megfelelő, céltudatos nemzeti földbirtokpolitika és megfelelő művelési módszerek bevezetésével kenyeret tud adni az egész világ magyarságának. Ipari, kereskedelmi és egész gazdasági életünk a magyar alkotó és szervező erő latbavetésével, valamint a nemzeti munka és a nemzeti termelés ütemének felfokozásával ugyancsak új lehetőségeket tár fel előttünk. Szociális viszonyaink különösen az utóbbi esztendő alatt — mértőföldcsimákkal mentek előre s a szociális igazság megvalósítása tekintetében a mi országunk az első vonalában halad az európai fejlődésnek. Szellemi életünk — irodalmunk, művészetünk, zenei kultúránk — most éli a népi megújulás egyik legtermékenyebb korszakát, a magyar közélet pedig ezekben a válságos napokban példát mutat a nemzeti egy-

ségben, céltudatosságban és felelősségérzetben. Az egész magyar életet, a magyar társadalom minden rétegét átjárja, áthatja az alkotás, az előremenés, a fejlődés, a tökéletesbülés feszítő ereje, amely feszítő erő a keresztény eszme, a népi gondolat és a szociális elvek alapzataira akarja és fogja felépíteni a boldog béke, boldogabb magyar életet.

Ennek az elérésére és ennek az eléréséig is vannak azonban kötelességeink — magyar testvéreim — amely kötelességek egyforma súllyal és egyforma felelősséggel neheznek minden magyarra. Különösen két kötelesség: a háború viszontagságainak kemény lélekkel való legyűrése és a testvéri közösség ápolása a világ összes magyarjai között. Ne felejtjük — magyar testvéreim — kétféle nemzet van: a látható, a fizikai, a közjogi nemzetet kívül van még egy láthatatlan, egy transzcendentális nemzet is s ez utóbbihoz azok tartoznak, akik bárhol is vannak ezen a földtekén, megőrzik szívükben az együvé tartozás érzésének parányi szikráját.

Soha másutt, alkamasabb és méltóbb helyen nem lehet ezeket a gondolatokat s ezeket a kötelességeket a magyar lelkekbe beleégetni, mint Julián szerzetes ércalakjánál, aki példát adott nekünk és minden korok és nemzedékek számára a magyar testvériség és a láthatatlan nemzet iránti kötelességek hollig való teljesítésében.

Julián szerzetest két lenyűgözhetetlen, titokzatos erő vitte a mérhetetlen messzeségekbe, „Magna Hungaria“ ködbehurkolt, volgamenti tájai felé s ez a két lenyűgözhetetlen, titokzatos erő tette őt képessé a legsúlyosabb megpróbáltatások elviselésére: a keresztény hit földöntúli ereje és a magyar testvériség mélységes átérzése. Az előbbi arra sarkallta, hogy Krisztus anyaszentegyházának szent közösségében is egyesítse az országtól távol élő magyarokat, az utóbbi pedig azt akarta, hogy egy közös földi hazában is örökre együtt éljenek a keresztység szentségében egyesült és megújódott,

összes magyarok.

Magyar testvéreim! Julián szerzetes földöntúli hite és izzó magyar testvéri érzése hétszáz esztendő múltán is kell, hogy vezessen, irányítson bennünket. Különösen minket, a mai magyar nemzedéket, amelynek oly bőségesen kijutott a nehéz magyar sors megpróbáltatásaiból. E megpróbáltatások áldozatos lélekkel való elviselését számunkra is az a két erő teszi lehetővé, amely nem engedte vándorútján őszeroskadni Julián szerzetest, míg el nem érte „Magna Hungaria“ ősi földjét: a keresztény hit és a magyar testvériség ereje. E két erő lelki fürdőjében megacélozódva kell, hogy mi is juliáni hittel, juliáni heroizmussal és juliáni kitartással viseljük a mai küzdelmes magyar élet keresztjét. Ezt a küzdelmes életet mi az emberi méltóságért: a lelkiismeret szabadságáért, az igazságért, a keresztény életformáért, a lelkiismeret szabadságáért, az igazságért, a keresztény életformáért és a magyar testvériség beteljesítéséért visszük és vállaljuk, azokért az erkölcsi javakért, amelyek nélkül nem érdemes élni ezen a szomorú sárgolyón. Ezekért és az ezeket megtestesítő erkölcsi, lelki és társadalmi intézményekért, a családért, a nemzetért és a vallásért vívjuk ma összes harcaink legnagyobb harcát — de győzelmes harcát — a sötétség, a zsarnokság, a kegyetlenség és a durva anyagiasság összes látható és láthatatlan hatalmasságával szemben.

E harc kimenetele egy pillanatig sem lehet kétséges: amint Julián atya, ez a heroikus lelkű dominikánus, a nagy magyar felfedező, a lángoló magyar hittérítő és az izzó magyar ember eljutott az uraltáji „Magna Hungáriába“, mi itthon és a világ minden táján szétszórt magyarok Julián testvérünk hitével és akaraterejével ugyancsak megteremthetjük a lelki közösséget és a szívbéli összefogást a világ minden táján, óceánokon innen és óceánokon túl, szétszórt, magyar testvéreink között.

Az amerikai magyarság helye

2. A probléma megoldása Amerikában

Tegyük fel, hogy jelen tanulmányom megelőző fejezetének megírása óta eltelt öt esztendő. A világháború zivatarát szerencsésen kiállott, abból régi határainak visszanyerésével kikerült, benn a határok között virágzó jólétet, a határokon túl pedig megérdemelt tekintélyt élvező nemzet, háborútáni nagy feladatainak egyik legelsejeként az amerikai magyar probléma megoldását tűzte ki elérendő céljául. Már korán megalakult az azóta nagy tekintélynek örvendő és hatalmas munkásságot végző, amerikai magyar központi intézmény, a *Hungarian Exchange Company*, amelynek áldásos tevékenységei nyomán, az addig szomorú elszakadtságban élő amerikai magyarság újra élő közösségbe került a szülőháza népével, s az újonnan kiépült kapcsolatok ezernyi szálán át változatos színpompájú életáramlat indult meg a magyar nemzeti élet vérkeringésében.

Tegyük fel, hogy az azóta megindult és tengeren innen és túl nagy népszerűséget élvező, kitünően megírt és gazdagon illusztrált angol nyelvű hetilap, a *Magyar World* hatalmas karácsonyi számában beszámolót ad olvasóinak az elmúlt évek nagy eseményeiről, s felsorakoztatja a hatalmas mértföldköveket, amelyek az új virágzásba szökött amerikai magyar élet ígéretes fejlődésmenetét jelzik. Tegyük fel, hogy leülve a kandallóhoz, a *Magyar World* e számát lapozgatjuk, számbavéve annak kimagasló fontosságú feljegyzéseit. Vessünk egy röpke pillantást e szemlére, s raj-

zoljuk meg egy pár vonással az abból kiemelkedő fejleményeket.

Beszámolót ad a *Magyar World* arról, hogy az amerikai magyar kapcsolatok kiépülésével megindult az ötévtizedre visszanyúló amerikai kivándorlás reményteljes visszaáradása. Az eddigi kísérletek, kiállva az idők próbáit, minden reményt megadnak arra, hogy a további eredmények felől semmi kétség nem állhat fenn. Ha voltak olyanok, akik a kezdet kezdetén sikertelenséget jósoltak a megindult mozgalomnak, az ilyenek el kell ismerjék, hogy csalódtak, mert a fejlemények mindenben rácafoltak túlzott aggodalmaikra. A visszatelepedett amerikai magyarok száma az ötéves időszakban meghaladja a huszonötezres számot. Eltekintve a különböző helyeken letelepedett magyar csoportoktól, főként két hatalmas alkotás vonja itt magára figyelmünket. Egyik a Bácskában létesített amerikai magyar falu, másik pedig a Székelyföldön kiépített amerikai magyar gyártelep. A két lőnek lakossága csaknem tízezer lelket tesz ki. Mindkettő minden részletében amerikai mintára épült fel, s mint ilyen a legutolsó szót jelenti a faluépítés és gyártelepítés területén. Az ország minden részéből nagy számban sereglenek a látogatók a két telep megtekintésére, az eddigi jelek szerint ez itt látottak nagy kihatással lesznek a falumunka és a gyártelepek fejlesztésére néző törekvésekben. Eltekintve a technikai téren jelentkező és sok esetben egyenesen meglepetésszámba menő újításoktól, meglepő a magas színvonal,

amelyet a lakosság társadalmi kialakultsága mutat. Általános feltűnést keltenek a fejlett lakásviszonyok, amelyek különösen higiénikus szempontokból új fejezetet jelentenek a nemzet életében. Különös érdekessége a két telep életének az, hogy egyházi életüket is amerikai minta szerint élik. Teljesen önkéntes egyháztagságra és egyházi adakozásra van ez alapítva, s a várható eredmények elé a legnagyobb érdeklődéssel tekintenek az egyházi körök.

Olvassuk a *Magyar World*-ban, hogy az amerikai magyarok között megkezdett népszámlálás rohamos léptekkel halad előre. A népszámlálás rendjén megállapítást nyer minden esetben, amennyiben erre a lehetőségek fennállanak, minden amerikai magyar származási helye, családi összeköttetése, s még arra is tekint a népszámlálás, hogy újra érintkezést létesítsen azok között, akiket a kivándorlásos évtizedek viszontagságai csaknem teljesen elszakítottak egymástól. A *Hungaria Exchange Co.* akciót kezdett abban az irányban, hogy ügyfelein keresztül levelezés induljon meg az egymástól elszakított és egymáshoz csaknem idegennek lett családtagok között, s már a mostani karácsony alkalmából ünnepi köszöntő levelezőlapok érkeztek sokezer olyan amerikai magyar hajlékba, amelyek lakói már csaknem teljesen kikapcsolódtak a szülőhazában élő véreikkel való érintkezésből.

A két haza magyarságának összelelkészését nagyban elősegítik a nagy magyar segítő egyesületek is. Megemlíthjük itt a két otthont, amelyet ezek elagott tagjaik számára felépítettek, egyiket a Dunántúli, másikat pedig a Felvidéken. Ez otthonok lakói, az egyesületek jóvoltából nyugodt, biztos életet élnek a nagyszerűen berendezett intézetekben, s nem győznek eléggé hálálkodni azért, hogy egyesületeik nagylelkűsége megérdemelt nyugalmat biztosított számukra. E nagy segítő egyesületek itthon is bevezették munkásságukat, s biztosító és segélyező osztályaik száma rohamosan gyarapodik. Havonta minden tagnak megérkező hivatalos lapjaik rengeteg érdekes olvasnivalóval szolgálnak mind amerikai, mind itthoni vonatkozásban, s nagyban hozzájárulnak a két haza népe közötti viszonyok értékes elmélyítéséhez. Meg kell külön emlékezzünk az egyesületek által kiadott értékes naptárakról is, amelyek rendkívüli érdekességükkel és pompás kiállításukkal kötik le a figyelmet.

Különös érdeklődésre tarthat számot a *Magyar World* ifjúsági beszámolója, amelyből megtudjuk, hogy milyen hatalmas arányokban fejlődik az a megmozdulás, amelynek révén évente hatalmas ifjú seregek kelnek át az óceánon, hogy zászlóhordozói legyenek majd annak az egyre szorosabbra való kapcsolatnak, amely összefűzi az újhaza és a szülőhaza magyarságát. Az elmúlt évben már több mint kétszázra emelkedett azoknak az amerikai magyar ifjaknak a száma, akik, mint a magyar társadalom vendégei, egy évet Magyarországon töltenek tanulmányaik folytatására és ismeretgyűjtésre. Egy részük az ország nagy gyárállatainál talál egyéves alkalmazást és évj munkájával megkeresi azt az összeget, ami eltartását biztosítja. Sokan úricsaládoknál vannak elhelyezve, mint angol nevelők és dolgozó családtagok. Teljes ellátást biztosít azután egy-egy ifjú részére minden olyan középiskola is, amelynek tananyagában az angol nyelv is szerepel, s viszont a vendégifjak értékes segítőmunkát végeznek az angol nyelv tanításában. Jelentősen emelkedett, a másik oldalon azoknak a magyarországi ifjaknak a száma is, akik viszont Amerikában töltenek el egy évet, mint ottani magyar családok és intézmények vendégei. A tengerentúli ifjúságnak ez a gondos kicserélése beláthatatlan áldásokat eredményezhet minden irányban, amint ezt bárki beláthatja az első szempillantásban. Figyelmet érdemlő körülmény e téren az, hogy az így hazalátogató ifjak között évről-évre akadnak olyanok is, akik a magyar nyelvet csaknem teljesen elfelejtették. Érdekes tapasztalat az, hogy az ilyenek rövid pár hónap alatt újra megtanulnak magyarul, s olyan könnyedén használják, mintha sohasem ismertek volna más nyelvet.

A debreceni nyári egyetemen ezébben több mint ötven főből álló amerikai ifjúsági csoport vett részt. Nagyrésztük megszerezte itt a magyar nyelvmesteri diplomát, s ennek

birtokában tér vissza Amerikába. Nem mulaszthatjuk el megemlíteni itt azt sem, hogy az amerikai magyar ifjúság egy másik értékes tábora felbecsülhetetlen értékű munkát végez válogatott magyar irodalmi termékeknek angol nyelvre való átültetésével. Évről-évre növekszik azoknak a munkáknak a száma, amelyek kitűnő fordításban kerülnek az angol könyvpiacon, s a legkívánatosabb terepen szolgálják a magyar kulturális törekvések ügyét. Irodalmi körökben nagy elismeréssel emlékeznek meg arról az ifjú írógárdáról, amely a *Magyar World* hasábjain át szól magyar lélekkel az angolnyelvű olvasó közönséghez.

A nyári egyetemen résztvevő ifjúsági csoport mellett egy másik amerikai magyar ifjúsági csoport tagjai a nyár folyamán beutazták az országot és a nagyobb városokban, amelyekben megfordultak, kitűnő műsorral bíró felolvasó estéket rendeztek, amelyek mindenütt a legmelegebb érdeklődést váltották ki a közönség köréből. A *Magyarok Világszövetsége*, amelynek irányítása mellett folyt le ez a körút, jelenti, hogy a nyár folyamán tagjainak száma hatalmasan megnövekedett éppen azok révén, akik az amerikai ifjak által felkeltett érdeklődéstől indítva léptek be a szövetség tagjai sorába, s az újonnan belépett tagok hatalmas tábora nagy erősséget jelent abban az áldásos munkában, amelyet a *Világszövetség* már évek óta kifejt a nagyvilágban szétosztott magyarok összetartása terén.

A beszámoló részletes adatokat sorol fel azokról a tevékenységekről, amelyek kereskedelmi téren jelzik a kiépített és egyre épülő kapcsolatokat messzikiágazó hálózatát, valamint a biztató eredményeket, amelyek ezen a téren jelentkeznek. Ma már alig van olyan magyar telep Amerikában, amelyen a *Hungaria Exchange Co.*-nak ne lenne helyi képviselője, amely a lehető legszélesebb körzetben szolgálja ki nemcsak a helyi magyarság, hanem a bennszülülött amerikai igényeit is. A magyar exportcikkek nagy választéka mellett szolgálják ezek az idegenforgalom forgalom ügyét is és nem jelentéktelen szerepet játszanak a kölcsönös kereskedelmi kapcsolatok kiépítésében is. Általános feltűnése tarthat számot az a jelentés is, amely beszámol az évről-évre növekvő összegekről, amelyeket az amerikai magyarok itthoni kereskedelmi és ipari vállalatokba fektetnek. Az így meginduló és egyre fokozódó vérkeringés jelentőségét alig lehet túlbecsülni, annyival kevésbé, mert az így létesülő kapcsolatok messze túllépik a kereskedelmi és gazdasági vonatkozásokat.

Megemlékezik a beszámoló az amerikai magyarság szeretetszolgálatáról is, amely szintén nagyobb arányúvá válik évről-évre. Amint az köztudomású, az amerikai magyarok rengeteg szeretetszolgálatot küldtek haza a két világ háború közötti időszakban itthoni szeretteiknek felszerelésre. Egész hajórakományokat tettek ki ezek az időnként átjövő szeretetszolgálatok. Az akció mögött a multban csupán pár évet üzeti érdeke állott, s ez az akció lényegesen költségesebbé tette. Az újabban bevezetett rend kikapcsolta az akcióból a magánérdekeltségeket, lerendükta ezek költségét, s így nagy mértékben hozzájárult ezek még népszerűbbé tételéhez. Az eredmény, amint azt a számok tanúsítják, nem is maradt el, s ez a szeretet-akció ma már jelentős tételként szerepel a nemzeti társadalomsegítő tevékenységek terén.

Nem lesz jelentéktelen annak megemlézése sem, hogy az így kiépült kapcsolatok révén a magyar tengerjáró gőzcsónok mindenestől fogva az itt jelentkező cserforgalom lebonyolítását végzik, s talán a fejlődés új fejezetét nyitják meg szerény keretek között mozgó, de máris elismerésre méltó teljesítményekkel rendelkező magyar kereskedelmi tengerészet pályafutásának.

Az érdekes és értékes beszámoló megemlékezik záradékában arról a nagyjelentőségű könyvkiadásról, amelyet a hazai körök az amerikai magyar intézményekkel karöltve folytatnak az amerikai magyarság szellemi életének magyarországi irányú fejlesztése érdekében. Évente egyre több könyv kerül így az amerikai magyarok kezébe, s viszi mindenik magával a szülőhaza levegőjét, a magyar gondolatot és magyar szívverést. Meg kell említeni itt azt, hogy ezek a gondosan

elkészített könyvek párhuzamos magyar és angol szöveggel készülnek, s így hozzáférhetővé válnak azok számára is, akiknek nem volt alkalmuk arra, hogy a magyar nyelvet elliképpen elsajátítsák. A könyvkiadásnak ezt a kitűnően bevált módját éveken ezelőtt az *Amerikai Magyar Református Egyesület* vezette be *Finta Sándor* newyorki szobrászművész és író feltűnésteltető ifjúsági regényes rajzának, a *Herd Boy of Hungary*-nak kiadásával, amelynek megjelenése amerikai körökben is kedvező elismerést váltott ki.

Ideje azonban, hogy végül szakítsuk a feltételezések e láncolatának. Az elmondottak így is fogalmat nyújthatnak arról, hogy egy fele életét Amerika magyarjai között töltött, szemét mindig nyitvatartó, fajtáját szerető ember milyennek gondolná el a szülőháza és az Amerikába szakadt magyarság közötti viszonyt.

Felmerül azonban az a kérdés, hogy vajon rendelkezésünkre állnak-e mindazok a feltételek, amelyek jó kilátásokkal biztatva, alapul szolgálhatnak egy ilyen viszony kiépítéséhez. E kérdésre a feleletet két oldalon kell keressük és megtaláljuk. Az egyik a szülőháza, a másik pedig az amerikai oldal. Vessünk egy tekintetet először is az amerikai oldalra. Mindössze két körülményre kívánunk itt nyomtatékosan rámutatni.

Az első ezek között az a társadalmi berendezettség, amelyet ma, egy alig félszázados múltat visszatekintve, az amerikai magyarság felmutat. Egy népet látunk ezeknek fűköriében, amely hatalmas teremtő erőről tanuskodva, intézményesen úgy kiépítette a maga életét, hogy arra méltán büszke lehet. Rámutatunk arra, hogy erre az amerikai magyarságra nézve lényegesen könnyebb lett volna az, ha magyarságával mísem törődve, beleveti magát a mindent simán és többé-kevésbé fájdalommentesen elvégző olvasztó kemence ölelő karjaiba. Valóban érdemes a legkomolyabban elgondolkozni afelött, hogy mivel is lehet megmagyarázni a majdnem határtalan tevékenységeknek azt a szakadatlan folyamatát, amit emögött az építőmunka mögött látunk. Az író felfogása szerint semmi más nem magyarázhatja meg ezt, csak valami tiükos belső valóság, amely mintegy a csontok közé rekesztve, egyenesen rákényszerítette Amerika magyar népét arra, hogy igyekezzen minden erejével megtartani a magát még akkor is, ha ez talán a legkeservesebb küzdelmeket jelentené számára. Bármi legyen is azonban a magyarázat, nem lehet meg nem látni a hatalmas tanulságot mindabból, ami az amerikai magyar élet tényeiből kiárad, a tanulságot mondjuk arról, hogy ez a magyarság teljes mértékben bírja nemcsak a készséget, de a képességet is ahhoz, hogy életének minél magasabb színvonalra való felmelésére, élettevékenységeinek minél teljesebb kifejlesztésére megtegye mindazt, amit meg kell tennie. Hogy pedig ez a készség kettőzött mértékben nyilvánulna meg éppen akkor, amikor a szülőházával való minél szorosabb kapcsolatok kiépítéséről lenne szó, az író előtt semmi kétséget nem szenved.

A tanulság mellett, amely ebből az általánosabb érdeklő körülményből szól hozzánk, érdemesnek tartja az író rámutatni itt bizonyos olyan tapasztalatokra, amelyekben, hogy úgy mondjuk, első kézből jötte szemlélhette azt az erőfeszítést, amelyre ráhajlik az amerikai magyar akkor, amikor a lelkehez közelálló feladat megoldására vállalkozik. Az író vezetője volt, csaknem két évtizeden át, annak a „független mozgalom” néven ismert református irányzatnak, amely 1924-ben az amerikai szövetségi kormány kímutatásában egyedüli amerikai magyar egyháztestnek elismert, *Független Amerikai Magyar Református Egyház*: megalakításához vezetett. A teljesebb megérthetés érdekében hadd adjunk pár vonást itt erről a mozgalomról. Általánosabban ismert tény az, hogy az Amerikába került református magyarok között előbb egy, majd később két amerikai protestáns felekezet kezdett egyházi munkát. Az eredmény távolról sem volt kielégítő. Ellenkezőleg, igen heves harcokhoz vezetett. Az 1904-ik évben a magyarországi református egyház szükségesnek tartotta a dolgokba

való közvetlen beavatkozást. Annnyival inkább meg kellett tennie ezt, mert az amerikai református magyarok egyenes kéréssel fordultak hozzá ebben az irányban. Az eredmény egy háromoldalú és még sokkal elkeseredettebb hadiállapot lett. Látni lehetett azonban egész világosan azt, hogy a hazai irányzat előbb-utóbb meg fogja hódítani az egész terepet, ha csak előre nem látható akadályok nem gördülnek útjába. A világháború és az ezt követő magyar összeomlás ilyen akadálynak bizonyult. A magyarországi református egyház fel kellett adja amerikai munkáját. Egyházaikat elbocsátotta egyik amerikai felekezetnek. Az elbocsátás rendjén természetesen ezek a magyar egyházközösségek, számszerint több mint félszáz, hitvallásilag, szervezetiileg és vagyonjogiilag elválaszthatatlan, szerves részei lettek ennek az amerikai felekezetnek. A „csatlakozás” néven ismert mozgalom, eltekintve némi szépséghibáktól, sok mindent ígért. Igért a lelkészeknek fizetést és nyugdíjat. Igért a gyengébb gyülekezeteknek segítséget. Igért magyarnyelvű főiskolai és lelkészképzést. Még ráadásul a negyvenmillió világszerte rokonszenvét is megígérte Amerika református magyarjainak. A teljes igazság érdekében meg kell említsük azt is, hogy ígért ez a mozgalom kevésbé ígéretes dolgokat is azoknak, akik a kecsesítő ajánlat ellenében tovább is „nemzeti” jellegű egyházi életrel menének álmódolni. Mindezen ígéretek ellenére egy elenyésző és eredetileg alig számbavett kisebbség arra az álláspontra helyezkedett, hogy mivel az Egyesült Államok alkotmánya a legteljesebb vallás- és lelkiismereti szabadságot biztosítja mindenrendű polgára számára, semmi igazi akadálya sincs annak, hogy a református magyar, ha úgy kívánja, a saját maga templomában, a saját maga hitvallása, egyházi rendje szerint, mint a saját maga ura élje vallási életét. Az irányzat, természetesen tisztán és kizárólag csak saját híveinek erejére és áldozatkészségére számíthatott. Külső segítséget nemcsak nem kért, de nem is fogadott el senkitől. Azért azonban, amit itt vesztett, bőven kárpótolta benső tartalma. Az eredmény az lett, hogy rövid félvtized alatt a Független Egyház két egyházmegyével és ezek felett egyházkerülettel vitte a maga munkáját s az egész amerikai magyarság táborában osztatlan elismerést váltott ki maga iránt.

Szeretnők, ha azok, akik a legparányibb mértékben kételkednek az amerikai magyarok építőkészségében és képességeiben, tanulmány tárgyává tennék mindazt, amit ennek a számban ugyan nem nagy, de tanulságteljes erőben kétség-telenül igen gazdag egyháztestnek kétvtizedes élete nyújt. Mennyit hajlandó egyháza javára áldozni az amerikai magyar? — kérdezték tőlem egy alkalommal amerikai társaságban. Annyit — feleltem — amennyire egyháza fenntartására szükség van. Akadt nem egy olyan egyszerű munkásember ezekben az egyházakban, aki évente száz dolláron felül adakozott egyházi célra azért, mert szerette a magyarságát és szerette a vallását. Annak, aki mint e sorok írója is, közelről szemlélhette a magyar erőfeszítésnek ilyen mértékét, semmi kétsége sem lehet afelől, hogy az amerikai magyar csodákat képs művelni akkor, ha csodát kell műveljen valami olyan dologért, ami valóban közel áll szívéhez. Abban pedig, hogy az amerikai magyar szívvel-lelkel vágyakozik azután, hogy szülőházával minél szorosabb viszonyban élhessen s ebben a szoros viszonyban az ősi anya édesgyermekének érezhesse magát, csak az kétségkedhetik, aki előtt az amerikai magyar élet elhatározó fontosságú tényei a teljes ismeretlenség homályában állanak.

Ha pedig mindez így van, akkor egészen világos az, hogy amerikai oldalon semmi akadálya és semmi komolyan számbavehető nehézsége nincs és nem lehet annak, hogy a két világrész magyarsága között kialakuljon a vérség és a lélek egy olyan egysége, amelynek hatalmas összekapcsoló erejében semmivé válik minden különbség és minden elválasztó elv. Így aztán pusztán csak az lehet kétséges, hogy vajjon megvan-e a szülőháza társadalmában a készség és a képesség ahhoz, hogy a maga részéről megtegye egy ilyen

egység kialakításáért mindazt, amit tőle jogosan elvárhatunk. Azt hiszem egyáltalán nem szorul bizonyításra az a tétel, hogy ezen az oldalon úgy a készségnek, mint a képességnek legteljesebb mértéke biztosítva van. Ha pedig ez így van, akkor pusztán csak az utakat és módokat kell megtalálni ahhoz, hogy úgy Amerikának, mint a szülőhazának magyarsága valóságokra válthassa át idénző készségét és képességét és ezzel a probléma helyes vágányra terelése, s amennyire ez emberileg elgondolható, annak megoldása is biztosítódjék.

Térjünk ezek után rá ezeknek az utaknak és módoknak a feltárására. Amint már jeleztem, éppen csak arra van szükség, hogy különböző irányokban a kiinduló pontokat megtaláljuk, a kezdeményező lépéseket megtegyük. A többi: lépésről-lépésre haladó, mindenre tekintő, gondos irányító munkát igényelő építő munka kell legyen, amelyben minden kínálkozó lehetőség azonnal kihasználtsék és további lehetőségek feltárásának alapjává tétessék.

Vessünk egy pillantást a kereskedelmi kapcsolatok téren jelentkező lehetőségekre. Az a körülmény, hogy él Amerikában körülbelül egymillió, anyagilag nem megvetendő sorsban élő magyar, azt is jelenti, hogy a létesítendő kereskedelmi kapcsolatok kiépítésére készen áll egy olyan alap, amelynél keresve sem lehetne jobbat találni. Ez az egymillió magyar jelent elsősorban jókora felvevő képességet minden olyan magyar kereskedelmi termék számára, amelyet az amerikai piacra be lehet vezetni és érdemes bevezetni. Ez utóbbi körülménynek megállapítása csak gondos, a viszonyokat minden ponton tekintetbevevő és minden lehetőséget ügyesen kihasználó előkészítés alapján remélhető. Utaltam már arra, hogy annak a felállítandó központi intézménynek, amelynek irányítása mellett kellene folyjon minden jövőbeni amerikai magyar tevékenység, felerészben magyar állampolgárokból állana, éspedig hozzátehetem itt, olyan hazai magyar állampolgárokból, akik a legszélesebb körű anyagi, erkölcsi és mindezek felett szakérdekeltséggel vennék ki részüket az intézmény munkakörébe tartozó tevékenységek viteléből.

Egy lépéssel továbbmenve, fel kell vessük azt a kérdést, hogy hol és miként találhatjuk meg azokat a közvetítőként alkalmazható szerveket, amelyek nélkül szélesebb körű tevékenységek vitelét el sem képzelni. A válasz erre a kérdésre az, hogy megtaláljuk ezeket az amerikai magyarok között. Alig van olyan amerikai magyar telep, amelyen ne lehetne találni olyan magyar üzletembert, akét ne lehetne könnyen belevonni egy gondosan előkészített, teljes anyagi és erkölcsi felelősség alapján álló amerikai magyar szervezetbe való belépésbe és aktív részvételre e szervezet minden tevékenységben. El tudom képzelni azt, hogy éppen azokból kellene kikérüljön ennek a központi amerikai magyar intézménynek amerikai vezérkara, akik szintén teljes erkölcsi, anyagi és bizonyos mértékű szakérdekeltséggel képesek lennének aktív tagságot vállalni az intézmény kiépítésében és tevékenységeinek vitelében. Még gondolni sem lenne ugyanis szabad arra, hogy nagy pénzüsszegek bevetésével, hatalmas beruházások eszközésével és fizetett alkalmazottak seregével kísérsünk megindítani egy vállalkozást, amelynek egész vitelében a legfontosabb elv a közhasznú szolgálat elve kell legyen. Igen, lehet és kell is hogy legyen valami haszna ebből a vállalkozásból azoknak, akik ebbe bekapcsolódnak, de ez a haszon nem elsőrendű, mégcsak nem is másodrendű feltételként veendő. Az első és legfontosabb feltétel a teljes mértékű szolgálat elfogadása és hordozása azért, hogy ezen az úton lépésről-lépésre megvalósítható legyen mindaz a gyakorlati építő munka, amely alapul kell szolgáljon a végső célként előttünk álló, szoroskötésű amerikai magyar kapcsolatközösségnek. Majdnem azt mondanám, hogy azoknak, akik éppen kereskedelmi vonatkozásban, bele kívánnak kapcsolódni egy ilyen irányú tevékenységben való részesedésbe, minden másra kellene gondolniuk, csak éppen üzleti haszonrészesedésre nem. A

haszonrészesedés nem maradhat el, ez egészen kétségtelen, de ez a dolognak a jelentéktelenebb része. A sokkal jelentősebb rész az, ami egyuttal a leglényegesebb követelmény is, hogy mindazok, akik a vállalkozásban maguk számára részesedést igényelnek, száz százalékig azonosítsák magukat az egész vállalkozás lelket képező elgondolásokkal.

Az angolok kalmár voltáról elég sokszor hallunk, s valóban lehet is és kell is erről beszélni. Lehet és kell abban a vonatkozásban, hogy mindazok az angolok, akik valamikor üzleties elgondolásokkal hajóra szálltak, hogy végigszántsák a tengereket és feltárjanak újabb és újabb kereskedelmi terepeket, mindig magukkal vitték a brit lobogót.

Nagyon jól el tudom képzelni azt, hogy egy kis jófajta magyaros nekifoházkodással és magyaros nekigyürközéssel játszva ki lehetne építeni Amerikában egy olyan erődítményrendszer, amelynek sáncai mögül mint győzelmes hadviselés törhet előre minden becsületes magyar ígyekezett. Ne értsen senki félre, nem gondolok semmi olyan tevékenységre, ami, a maga igazi mivoltában, hadviselés jellegével bírhat, mondjuk, amerikai vonatkozásban. Nem és ezerszer nem. Minden vonatkozásban nyílt, egyenes, célkitűzésében egyetemes emberi vonatkozásokban bővelkedő megmozdulásra gondolok, amely amíg nagy magyar jökat irt zászlójára, rosszat nem kíván senkinek sem ezen a nagy világon. Ujra hangoztatni kívánom azt, hogy fennáll minden lehetőség arra, hogy azok az európai nemzetek, amelyeknek kivándorolt népeik vannak Amerikában, azokkal szoros összeköttetéseket építsenek ki, ezekből az összeköttetésekből hasznot lássanak és magukat meggyarapítsák. Amennyire alkalmam volt megfigyelni, Amerika nem szereti a felforgató irányzatú nemzetiségi megmozdulásokat, s ezekre, amint a mult ezt világosan tanúsítja, kész irgalom nélkül lecsapni, de Amerika, ugyanakkor, szívesen lát minden olyan megmozdulást, amely a becsületes közelítési jegyében történik, s polgárainak javát szolgálja, még ha talán javát szolgálja az más nemzeti közösségeknek is.

Az amerikai magyar kapcsolatok kiépítésében óriási jelentősége van az amerikai magyar ifjúság ügye mindenirányú felkarolásának. Felfogásom szerint ez a terep az, amelyen a döntő csatát meg kell nyerni. A jövő a második generációé és az azt követő generációké. Ha ezzel kitudjuk építeni jövőrenző kapcsolatainkat, mindent megmentettünk. Viszont, ha ezt nem tudjuk megnyerni, hiábavaló minden fáradozásunk. Meg kell azért minden alkalmat adni ennek az ifjú generációnak arra, hogy Magyarországgal minden elképzelhető vonatkozásban megismerkedjék. Megismerje és megértse, s még ezen is túlmenően kebelére fogadja azt a magyar nemzeti gondolkodást, amely itt a Kárpátok medencéjében, ezer esztendő heróikus küzdelmeiben építette a maga életének alkotmányát, de építette ugyanakkor nem kevesebb odaadással, az egész emberiség minden igaz életérdekét is. Ismerje meg ez a fiatal generáció magyarságunkat a maga egész mivoltában, fény- és árnyoldalaival, örömeivel és bánataival, teljesítményeivel és mulasztásaival, s akkor, ne legyen senkinek semmi kétsége eziránt, olyan ékessége és olyan erőssége lehet ez az amerikai ifjú magyar tabor a magyar életközösségnek, amelyre csodálattal fog feltekinteni minden jó lélek.

Meg kell azért nyitni az utat ahhoz, hogy ez a fiatal amerikai generáció minél nagyobb számban hazalátogathasson. Hazalátogathasson, nem egy-két heti körutazásokra, hanem egyéves itthoni tartózkodásra. Meg kell adni neki minden alkalmat ahhoz, hogy a magyar életet megismerhesse minden vonatkozásában. Nyiljanak meg a nagy magyar kereskedelmi és ipari vállalatoknak a kapui ezelőtt az ifjúság előtt, Nyiljanak meg az iskolák. Nyiljanak meg az otthonok és a szívek. Amilyen mértékben ez megtörténik, olyan mértékben fogja megtalálhatni ez az ifjúság azokat a pontokat, amelyeken elhelyezkedve a

legtöbbet teheti egy ígéretesebb magyar közösségi életforma kiépítésére.

Érezze már gyermekkorában minden amerikai magyar, hogy a tengerentúl gondolnak rá. Ne legyen hajlék, amely az érdekltségnek egy vagy más szála által ne legyen hozzákapcsolva az ősi haza rögeihez. Omoljon le minden akadály, amely útjában áll annak, hogy az Amerikába szakadt magyar a Duna—Tisza táján otthont lásson, s az ezeréves hazát a magáénak tekintse.

Ujra és újra hangoztatom azt, hogy el kell látni ezt az ifjúságot igényeinek megfelelő és azokat teljes mértékben kielégítő magyar írással. Menjen innen a szülőhazából hozzá újság, amely hétről-hétre elvigye hozzá a szülőhaza üzenetét írásban és képből, amely szóljon hozzá azon a nyelven, amelyet megért, s elmondjon neki mindent, amiből tanulságot és épülést meríthet.

Menjenek az angol és magyar nyelvén gondosan megírt könyvek, amelyek vigyék hozzá a magyar történetet, magyar verset, magyar mesét, magyar tudást, hogy ezekből merítve megtanuljon mindent, amire szüksége van ahhoz, hogy mint nagykorúságra jutott, minden eshetőségre felvértezett ifjú magyar tábor elfoglalhassa a magyar közösségben azt a helyet, amely őt méltán megilleti, s amelyet elfoglalva, nyerhet gazdagabb életet a maga számára és lehet erőskezü építője úgy új, mint óhazájának és mindenek felett égőlelkű apostola egy olyan nemzeti ügyének, amely ezer esztendő tűz és vérzivatarában megpróbáltatva, könnyűnek sohasem találhatott.

Amilyen mértékben megnyílnak a kapuk és a szívek itthon Amerika magyar ifjú nemzedéke előtt, olyan mértékben fognak megnyílni a kapuk és a szívek Amerikában is, hogy befogadják azokat, akik viszont innen a szülőhaza földjéről a tengerentúltra tekintenek és ottani kincsekben való meggazdagodásra néznek.

A világháború utáni években hatalmas ifjú seregek látogattak ki Magyarországról idegen országokba tanulmányaik gyarapítására. Bizonyára sok értéket hoztak haza magukkal külföldi tanulmányutjaikról. Valószínű azonban az, hogy nem hoztak magukkal valamit, ami talán a legfontosabb. Azt egészen világosan látom, hogy az az ifjúság, amely Amerikát megjárta, semmi különösebb jelét és bizonyosságát nem látatja annak, hogy hozott magával olyan élő értékeket, amelyeknek ható erejéből életmeggazdagodás származhatna szélesebb nemzetközösségi vonatkozásban. Nem, mert nem is hozhatott. Az aig az iskolákat járta, tanulmányait végezte, nem volt alkalma arra, hogy mint családtag beleilleszkedhessen az amerikai magyar élet közösségébe, hogy aztán hazajöve építő tényező lehessen még szorosabb kapcsolatok kiépítésében és a nemzeti élet ilyenirányú meggazdagításában. Az iskolákon túl és azokon felül, szükség van valami másra. Szükség van magyar közösségi élet kiépítésére és ennek következetes kiszélesítésére, amíg ennek keretei között egységgé kovacsolódhatnak két haza egész életvalósága.

Ide kívánok íktatni pár sort egy írásbeli dolgozathoz, amelyet a debreceni Nyári Egyetem egyik amerikai magyar ifjú hallgatója, Petró Olga newyorki magyar leány írt 1938-ban: „Az Egyesült Államok egyik keleti városában születtem s mint newyorki lakos ismertem meg az iskolát és az embereket. *E nagy világvárosban mégis magyar voltam, magyarnak éreztem magam.* Egyetlen vágyam csak az volt, hogy személyesen is lássam azt az országot, amelyről szüleim annyit beszéltek és amelyről én is igyekeztem többet tanulni. Három évvel ezelőtt, a *Magyarok Világkongresszusa* állandó szervezeti irodája által ajándékozott pályadíj révén sikerült ez a kívánságom. Azonban a rövid ittlétem csak növelte a „hönvágymat”. Nem

tudom miért, talán egyszerűen azért, mert magyar vagyok, vissza akartam jönni Magyarországra. E nyáron, ismét édesanyámmal, sikerült visszajönni szeretett második hazámba. . . . Amíg iskolába jártam, gyakran kerültem vitába valamelyik tanárommal egy Magyarországról való téves felfogás miatt. Három évvel ezelőtt, amikor rövid itthoni látogatásom után meglátogattam Alma Materemet, felkértek, hogy Magyarországról, bizonyos adatok tekintetbevétel alapján tartsak előadást. A nővérem két kisleánya, akik középiskolások, gyakran írnak, vagy beszélnek dolgozataikban Magyarországról, ugyanakkor bemutatva kis gyorsfényképeket, vagy népies jellegű kis képeket, amelyeket én szereztem nekik innen. . . . Az elmúlt hónapok alatt egészen mostanáig a csehek olyan hatalmas propagandát csináltak, hogy annak az amerikai közönség teljesen bedőlt és teljesen együttérez velük. Ennek következtében tehát szükséges, hogy Magyarországról olyan véleményekkel legyenek, amely beláttatja az amerikaiakkal azt, hogy a magyar egy ezeréves történetet átélte, kulturális nemzet, amelynek minden tette és lépése becsületos igazság.” („Nagymagyarország”, 1942. ápr. 15.).

Szeretném, ha az olvasó megszázszorozná, vagy meg-ezerszerelné azt a képet, amely e sorokból kirajzolódik és rávetítené azt mindenüvé a világra, ahol magyarok vannak. Szeretném, ha meggondolná, mit is jelenthetne Magyarországra az, ha a nagyvilágon mindenütt zengene az ifjú Petró Elzák hangja, amely az övéhez hasonlóan hirdelné a legegyszerűbb magyar igazságokat, amelyeket a világ nem ismer, vagy legalábbis alig ismer. Mi magyarok a multban nem igen törődünk azzal, hogy mit tud és mit nem tud róunk a nagyvilág. Amint azt mindenki, aki hosszabb ideig élt külföldön, nagyon jól tudja, mi rábiztunk a reánk vonatkozó dolgok külföld számára való feltárlására az — ellenségeinkre! Ezek ennek a megbízatásnak derekasan eleget is tettek, amint ez szintén közismert dolog a külföldet járó magyarok előtt. Az eredmény nem is maradt el. Trianon taglócsapása elsősorban ezért zúdult reánk. Azért, mert a külföld szemében egy paprikás, gúnyos, neveletlen nép voltunk, amely főként a karmaj közé került ártatlan nemzetiségek „zsarnoki elnyomásában” élte ki magát. Ha, a jövődöbe tekintve, magyar nagvságról álmodunk, amint lehetetlen nem álmodoznunk, akkor meg kell értsük, hogy amilyen kevesen vagyunk és amennyire szét vagyunk szóródva a nagyvilágban, semmi kevesebb nem elégedhetünk meg, mint azzal, hogy hős, tudós és anostol legyen minden magyar bárhol is éljen a nagyvilágban és életünk egyik legfőbb feladata éppen az kell legyen, hogy az így is lehessen.

Az amerikai magyarság, amint arra már reámutattam, félszázados multjában kiépítette a maga életének épületét. Amerika hatalmas népi mivoltában nem megvetendő pozíciót teremtett a maga számára. Egyházaiban, sajtójában, egyesületeiben és az ezeket egységben tartó *Nemzeti Szövetségében* teljes készütségben áll előttünk arra a nagy munkára, amelyről itt szólnunk, az amerikai magyar probléma egyszersmindenkorra való megoldásra, a magyar életközösségbe való bekapcsolódásra, s teljes mértékű vállalására mindannak a teherhordozásnak, amely a magyar sorsközösségben mint osztályrész az ő számára jut. Ez azonban a probléma megoldásának másik fele nem amerikai magyar, hanem tisztán és kizárólag magyar kérdés, amelynek megoldása s ezzel együtt az egész problémának megoldása azon fordul meg, hogy mit szól hozzá a szülőhaza.

(Folytatása és vége következik)

Sebestyén Endre

ÓDA A VILÁG MAGYARJAIHOZ

Magyarok,
Mindenütt a földön,
Párisban, Rómában és Philadelphiában,
A Via Solferinón s a Potsdami-téren!
Magyarok mindenütt,
Véréim,
Köszöntelek!
Ünneplő köntösben küldöm hozzátok
A lelkeim,
S kigyújtom főlétek
A terek villogó lámpásait.
Óh, csak kilendülhetnék most
Messze magamból,
Világok ritmusába,
Közétek,
Hogy végtelenbe táruló karral,
Remegő öléssel
Szívemre vonjam
Támolygó álmaitokat.
Jőjjetek!
Kigyúlt szerelmem hívogató kolomp.
Pásztor vagyok most,
Ki szorongva
S aggodalmasan
Elszéledt nyája után keres
S járadt szemében
A távozó nap
Szerelme harmatjaként
Könnyeiket csillant.
Jőjjetek!
Milliók szürke tengeréből
Kiragadom,
Kitépem,
Világgá vetítem
Ürött sorsotok mítoszát.
Hogy lobogjon:
Csillagok útján,
Tengerek árján
És hullámzó sajkáin
A meleg tavaszi szélnek.

Magyarok,
Mindenütt a földön!
Szénporos műhelyekben,
Dohos hajójenéken,
Tárnák zuhanó kosarában,
Koncertes dobogókon,
Lármás játszótereken,
Hajszolt redakciókban,
Tárlatokon s zsúfolt előszobáiban
Idegen konzulátusoknak!
Ti fel-felcsillanó lobogók,
Szelekbe dobált gyémántszemek,
Egyazon nap szétömlő sugarai,
Véréim!
Ezerszer áldott a fi hazátlanságtok!
Ezerszer áldott a ti küldetésetek!

Óh, én ismerem a magárahagyottak
Félszeg tipegését!
Szédült utakon
Ezerszer újra s újra kezdve
S próbálgatva az idegen ritmust;
Új formát, új szokást
Új szavakat habzsolva
Kerengve,
Támasz nélkül,
Céljavesztetten,
Hajléktalanul és éhezően,
Férges menhelyeken,
Az utolsó garas
Rozsdás csengésével a kezünkben!
Óh,

Hogy szívünkbe hasitanak az utcák!
Hogy csúfolódnak a megrakott boltok.
Terített asztalok nevetnek.
Ajkunk émelyes ízéből
Kifordul a vágy;
A hársorok
Értelmetlen tömbökké folynak össze
S az elsurranó selymek illata megremeget,
Mintha távoli sejtés érintene vállon.

Én ismerem az eltévedt hajók
Kialtó lámpásait!
S hozzátok szólok most,
Szent zarándokok,
Naptámadás elé jutók,
Szerte a föld hőmpölygő ereiben,
Diákok,
Diákok,
Rikkancsok,
Hajómunkások, — hazavágyók!
Ti néha, néha már elvesző,
Idegenné felejtkezett
És mégis,
Mégis,
Mindenütt
És örökké
Magyarok!

Véréim!
Fekete zarándokként vándorolnak
Kereső álmaink.
Fájdalmas jényük elsiklik
A bulvárok betonpalástján.
Óh, mi már nem érezzük
Mélázó csendjét otthort falunak,
Tétozva és félve nyugtázunk
Múló napjaink után.
Testünkbe
Csüggedés álcái jurakodtak.
Ványadt karjainkból
Kitégett a vér
Friss elektromossága.
Köröttünk:
Törtető özönlés.
Szűrős szemek.
Félrebiggyedt ajkák.
Taszító öklök.
Gúny.
Szitok.
Féltékenység!
És mégis!
Ezerszer is!
Szembe a széllel!
Szembe viharral!
Dac! Dac!
Konokság!
Előre!
Le a tárnákba!
Szénporos műhelyekbe,
Hangos dobogókra,
Felgyúrt ingujjal,
Lobogó hajjal,
Lángoló szemmel,
Azért is!
Azért is!
Azért is!
Előre!
Szerte a földön!
Lakatlan pusztákra,
Praerik végtelenjére,
Erdők kupolái alá!
Lendítő olaj,

Tapasztó erő
Legyen a vérünk!
Intésünk vezényszó,
Szavunk prófécia,
Lépésünk győzelem,
Hódítás!
Hódítás!
Mindig mindenütt,
Pihenő nélkül,
Szakadatlan,
Mig fel nem épül
Legázolt tornyunk:
Szeretet tornya,
Lélek tornya,
Zengő katedrálisa szétrobbant álmainknak.

Magyarok,
Mindenütt a földön,
Párisban, Rómában és Philadelphiában,
A Via Solferinón s a Potsdami-téren!
Véreim!
Ti zengő, világitó, messzeségű oszlopok!
Apostolok!
Oh, ti erősebb falakat emeltek
A ledöntött tetők alá.
Vérző lelketek tűzéből
Újra épül az Olympus.

VÁRKONYI NAGY BÉLA

RAPSZÓDIA

Telt a kulacs, itt vagyok,
Ritka termés, nem fanyar,
Bora tiszta: igyatok!
Nem lesz ilyen műhamar!

Magyar sors és különös:
Mindig kerülő úton
Fut a magyar üstökös.
S jennakad a Tejútón.

Fennakad, mért hasztalan
Futna tovább, ha kifúl:
Minden magyar akarat
Csaba csillagjára hull!

Tiszta bor kell? Nincs elég
Teli kulacs? — Van nekem:
Hajszolt népem életét
Hirdeti ma énekem.

Furcsa fajta, isteni,
Napnyugtára vet szemet,
Napnyugaton keresi
Ósi arcát: Keletet;

Igaz lelkét, halovány
Jussát, ami fáj neki:
Ezer éve, hogy saját
Sorsát imígy kergeti.

Felemás út, szörnyű kín,
Ami Isten ránk hagyott:
Idegen föld malmain
Órlik a magyar magot. —

Telt a kulacs: bánatok
S könnyek borát gyöngyözi.
Van-e, ki e bánatot
Nálam jobban ismeri?

Ezt az átkot, ezt a vad
Iramodást és igát? —
Keseregni, ha szabad:
Engem illet most a vád!

Messzi voltam, alpisi
Tájak titka és tize
Csábított és engem is
Füldetett a Lech vize:

Lél és Vérbulcs útjain
Kergettem a sorsomat,
Izgatott a Rajna-kincs,
S néhány kódós Grál-lovag.

Mások édes tenyerén
Voltam én is búzaszem,
Ámde jókor, idején
Szóltott rám a szivem,

Hű kutyám volt s vezetett,
Visszahúzott a gyökér;

Vállalom a szerepet:
Itthon leszek csak kenyér! ...

Hazajöttem. Sors jele,
Hogy épp szüret idejét
Választottam. Bort ide!
Szeretem a hegy levét!

Puttonyhorzó asszonyok
Kedvét vígan lesem én,
Szüret van, hát maradok,
Ritka szüret: az engém!

Borba nézek, borban él
Az én igazságom is,
Telt kulacsom csupa vér:
Hajszolt élet, nemezis.

Mégse sirok, balgaság!
S életemen mit segít? —
Vesszen most, ki a saját
Baján népet keserít! ...

Telt a kulacs, itt vagyok!
S telt kulacsom fenekén,
Testvéreim, magyarok,
Van még néhány korty remény!

Ebből igyunk! Fényre vár
Ez az általan világ!
Fény kell, hogyha hűz a sár,
Fény, ha ördög átka rág!

Ebből igyunk! Van borunk,
Tüzes is, meg nemes is:
Hogyha egyet akarunk
Megindul a Tejút is,

S megmozdul a tetszhalott
Magyar mennybolt s lángra kap
Minden veszni kárhozott
Meddő tűz a nap alatt.

Költő, látod a csudát? —
Asszonyzív és férjekar
Összefognak! Új hazát
Épít mostan a magyar!

Új hazát, mely gazdagabb
S nagyobb lesz a régienél, —
Gátat, ami nem szakad,
S újabb ezer évig él!

Ezért jöttem s vállalom
S birom majd az iramot:
Magyar égre álmodok
Én magamnak csillagot!

(1941. október)

VÁRKONYI NAGY BÉLA

A Julián Iskola-Egyesület munkássága

Immár 33 esztendeje végez önzetlen és áldozatos munkát az egyetemes magyarság érdekében a *Julián-Iskola-Egyesület*. Szinte észrevétlen volt ez a több mint három évtizedes hősi erőfeszítés, olyannyira, hogy a magyar társadalom nagy része alig-alig tudja, mit is tett a Julián-Iskola-Egyesület a külföldi magyarságért. Ez a tájékozatlanság talán nem is a magyar társadalom közömbösségének a következménye, hanem a Julián-Iskola-Egyesület puritánosságának és szerénységének tudható be. Az 1940—41. évi közgyűlési beszámolóban is *Petri Pál* dr. m. kir. titkos tanácsos, a Julián-Iskola-Egyesület másodelnöke ilyen szerény, de felekelt szavakkal fejezi be a hatalmas évi munka ismeretét: „*Nem az a fontos, ki végzi a munkát, milyen formában él tovább szervezetünk, ki lobogtatja a magyarságvédelem zászlaját, Julián barát meleg magyar szívének érzéseit ki fogja tolmácsolni, csak egyre kell ügyelnünk: magyar nemzetvédelmi munkánk egy apostola se lépjen vissza, magyarmertő erkölcsi és anyagi erőkből parányi se vesszék kárba, hanem a megnehezedett és megnagyobbodott feladatok végzésére a régi harcosokon kívül minél több újabb munkás lépjen a gátra, minél több, eddig még tartalékban lévő erőt tudjunk szent céljaink érdekében mozgósítani.*” Ime, a Julián-Iskola-Egyesületnek e sorokból is kicsendülő szerénysége, majdnem személytelenül végzett munkája az oka annak, hogy 30 éves szakadatlan munka után is arra kell vállalkoznia a közirónak: megismertesse a társadalom széles rétegeivel a Julián-Egyesületet. Ez a feladat egyben legyen köszönet, hála és dicséret a Julián-Iskola-Egyesület felé a magyar társadalom nevében. A jó tett soha sem marad jutalmazatlanul. A Gondviselés áldó bölcsessége mindig jelentkezik, hogy hálát, köszönetet és elismerést osztogasson. A Julián-Egyesület munkássága sem maradhatott végtelenségig észrevétlenül és jutalmazatlanul. Sokan ugyan már szívükben hordják a hála érzését az Egyesület iránt, de a magyar nemzet valamennyi honpolgárának megelégedést kell éreznie szívében, amikor a Julián-Iskola-Egyesületre gondol. Mert ez az Egyesület az idegenbeszakadt magyarok ezreit mentette meg az egyetemes magyarságnak. A Julián-Egyesület elnöksége az 1941. évi jelentésében ezt a misszióját így körvonalazta: „A Julián-Egyesület igyekezett akciójával a nehéz helyzetben lévő magyarság iránt az önzetlen érdeklődést minden egyes munkásában, barátjában is felbreszteni. Arra törekedett, hogy mindenki érezze át, hogy nagy nemzeti munkára, újjáélesztésre van szükség. Tudjuk, hogy az idegen műveltség a nemzet életfáját nem törte derékba, de csendben, lassan egyes helyeken mégis elaltatta a nemzeti érzést, sokfelé elvesztett a nemzeti viselet, levetkőzték a nemzeti szokásokat, nemzeti ízlést, nemzeti zenét, táncot, művészetet, erkölcsi felfogást. A multban a magyar az elnyomatás ellen tudott, ha kellett, karddal védekezni. De ma sokkal mehezebb a belső ernyővel megküzdeni és a szapora idegenfajú, idegennyelvű népekkel szemben hazánk magyar jellegét megvédeni. Ebben a kérdésben való állásfoglalás nem politika, ez a nemzeti lét kérdése, ebben mindannyiunknak egységesen kell sorompóba lépünk. Legyünk tehát a nemzet napszámosa! kor, rang, vallás, társadalmi állás, vagy foglalkozásra való különbség nélkül, tömörüljünk egy táborba a magyarság érdekeinek védelmére. A nemzet ereje szervezettségében van. Erre most még fokozottabb mértékben van szükség, mert ne felejtjük el, hogy a határok kiterjesztésével nem szűnt meg a magyarság élet-halálküzdelmé a Kárpátok arányában. Sőt, sok nem magyarajkú régi honfitársunk viszatérésével helyzetünk, nemzeti egyéniségünk megőrzése szempontjából még kényesebbé vált. Egyesületünk egész multja az áldozatos, zajtalan és a hatékony nemzeti mun-

kára szolgált például és ezt folytatja a jövőben elsősorban a Partium vidékén, de bekapcsolódik a visszakerült Mura-köz és Bácska községeiben idegen nemzetiségekkel vegyesen élő, több mint 300.000 magyar nemzeti gondozására irányuló nemzetvédelmi szolgálatba is.“ Emnyi áldozatos munka és önzetlen odaadás hallatára szabad-e közömböseknek lennünk oly testülettel szemben, mely a magyar nemzeti sorsközösséget nemcsak vallja, hanem gyakorolja is. Nézzük, mi ez a gyakorlat.

A Julián-Iskola-Egyesület szívós és építő munkával az idegenbeszakadt magyar gyermekek ezreit tanítja és neveli a világ különböző részein. De nemcsak nevelő és tanító munkát végeznek, hanem szociális cselekedetet is gyakorolnak. A külföldön élő szegénysorsú gyermekeket ügyesbajos dolgaikban segítik. A segítés módja a rendelkezésre álló eszközök szerint mindig a leghatásosabb. A szellemi nevelésen és lelki tanácsadáson kívül súlyos anyagi gondok megoldásán is segít az Egyesület. Hitelesség és áttekinthetőség érdekében vázoljuk nagyjából az Egyesület 1941. évi jelentése alapján azokat a teljesítményeket, melyekre a Julián-Iskola-Egyesület méltán hivatkozhatik, mint nemzetmentő akciókra.

A Julián-Iskola-Egyesületnek egyik legrégebb külföldi magyar központja Bécs. Az Egyesület tanfolyamai a Bécsi Magyar Iskolaegyesület égisze alatt működnek gyermekek, valamint felnőttek részére. A felnőttek résztvehetnek a Bécsi Magyarok Szövetségének felolvasásain is. A Julián-magyarság megtartása érdekében Berlinben, Bécsben, Milánóban, Szófiában, Ruszcsukban, Braziliában nagyteljesítményű iskolai tanfolyamokat szervezett és az utóbbi időben, mióta az Országos Magyar Iskolaegyesülettel fuzionált, belföldre is kiterjesztette áldásos tevékenységét.

Az Egyesület 33 éves tradíciójához híven a külföldi Egyesület vezetőinek magyellelkűségére vall, hogy Bécsben még a karácsonyi ünnepségeket is megtartották és a nehéz idők ellenére is értékes és hasznos ajándékokat osztottak ki a magyar gyermekeknek. A hazafias érzés ápolására minden évben megtartják a nemzeti ünnepeket és március 15-én Bécsben nagyszabású hazafias ünnepélyt rendeztek. A Julián-tanítók teljes mértékben átérzik, hogy mit jelent idegen népek tengerében megmenteni a magyart. Ezért fokozottabb mértékben és nagyobb odaadással tanítják a magyar nyelven kívül hazánk földrajzát, történelmét és a magyar dalt. A magyar nótának csodálatos hatása és ereje van a külföldi magyarságra. Jól tudják ezt a Julián-oktatók és ezért a jóhangú és dalkedvelő magyar gyermekekből Bécsben dalárdát szerveztek. Már sok sikerre hivatkozhatnak.

Közel másfél évtizeddel ezelőtt a Julián-Egyesület Berlinben is szervezkedett. Azóta itt is építő és magyarságot védő munkát végeznek. A rendszeres magyar tanfolyamokon kívül minden évben megtartják a karácsonyfa-ünnepélyt, a nemzeti ünnepeket. Ruhasegély címen karácsonykor a szegényebb magyar gyermekek pénzbeli támogatásban részesülnek és a tanfolyamok hallgatását a szegény gyermekek számára azáltal könnyítik meg, hogy a tankönyveket és a tanszert a gyermekek ingyen kapják.

Bulgáriában a szófiai magyar gócpont jelentős állomása a Julián-Egyesületnek. Szófiai magyar iskolában, de Ruszcsukon is zavartalanul dolgozhatnak a lelkes Julián-tanítók.

Az olasz-magyar barátság jelképe a milánói magyar-olasz iskola, amely ma már magyar-olasz kultúrközpont.

Braziliában is áldásos akciót végez a Julián-Iskola-Egyesület. Anyagi és erkölcsi vonatkozásban itt is megtesznek mindent a magyarság érdekében. Karácsonykor ben-

sőséges ünnepély keretében jönnek össze az itteni magyarok és a tanulókat nemcsak játékkal, édességekkel ajándékozzák meg, hanem a szegényebbeket fel is ruházzák. Különben a brazilai magyar iskolákban minden évben hűségesen és lelkesen megtartják nemzeti ünnepeinket. Így megünnepelték március 15-ét a szabadság ünnepét, megemlékeztek a trianoni gyászos évfordulóról, ünnepélyt tartottak Szent István napján, Erdély visszatérésének napján, október 6-án, valamint kormányzó urunk nevenapján. Braziliában nemcsak Sao Paulóban vannak magyar iskolák, hanem még távolabbi falvakban, magyar telepeken is ápolják a magyar érzést és tanítják a magyar betűvetést.

A Julián-Iskola-Egyesület külföldi akcióin kívül nyaraltatási akcióival is segíti és erősíti a magyar gyermekeket. Amennyiben a viszonyok megengedik, több csoportban hozzák haza minden nyáron a külföldi magyar gyermekeket az óhazába üdülésre. Bizonyosan sok magyar gyermek gondol ezért hálával a Julián-Egyesületre. De nemcsak magyar véreinket nyaraltatja az Iskola-Egyesület. Legutóbb 40—50 kassakörnyéki szlovák gyermeket is nyaraltatott, hogy megismeressék velük Budapestet és erősítsék bennük a magyar hazához való ragaszkodás érzését.

A Julián-Iskola-Egyesület nagy érdeme, hogy a magyar uszályhajósok tanköteles gyermekeinek oktatását is igyekezett továbbfejleszteni. Nagy, szociális cselekedet ez. A hajós gyermekek gondozása, oktatása fontos nemzeti feladat és a Julián-Egyesület hű régi tradíciójához, amikor ezt a munkát magára vállalta. Az 1941. évben is két tanfolyamuk volt a hajós gyermekeknek, az egyik az újpesti, a másik a csepeli vámmentes kikötőben.

A külföldön élő magyarság részére szervezett iskolák, illetve tanfolyamokon kívül igyekezett a Julián-Iskola-Egye-

sület a szétszórta élő magyarokat, elsősorban a tanuló gyermekeket jó könyvekkel és folyóiratokkal ellátni. A külföldi könyv- és folyóirat-akcióját ez az Egyesület kiválóan megszervezte. Amióta azonban az Országos Magyar Iskola-Egyesülettel fuzionált a Julián-Egyesület, az ország határain belül is eredményes és hálára kötelező kultúrtevékenységet fejt ki. Örömmel közölhetjük, hogy a Julián ifjúsági könyvtárak száma 1941. évben már 517-re emelkedett. Természetesen a külföldi magyarságon kívül ellátják a magyar szórványokat is olvasnivalóval. Különösen ott létesítettek könyvtárakat, ahol a magyarság kisebbséget képez és ahol eddig magyar könyvtár egyáltalában nem volt, mert ezeknek létesítésére azelőtt senki nem gondolt. Nagyszerű gondolat a Julián-Egyesület vezetésétől, hogy a könyvtárakcióin kívül a legkiválóbb tanítási eredményt elért tanítókat is megjutalmazták könyvekkel, pénzzel és elismerő oklevéllel.

Az itt vázoltak után a lelkiismeretere halgató közíró nem tehet mást, minthogy mélységesen megköszöni minden magyar nevében a Julián-Iskola-Egyesület áldásos, nemzetépítő munkásságát. És szeretnők felrészni a lelkeket, oda-kialtani még a közömböseknél is, hogy több érdeklődést, együttérzést, áldozatot tanúsítsanak azoknak a munkássága iránt, akik az idegen földön született és más ország talaján élő magyar gyermekeket sietnek megmenteni a magyar nemzetnek. Hígyjétek el emberek, érdemes ezért dolgozni és áldozni, mert idegen népek tengerében élő testvéreink sokszor jobb és hívebb magyarok, mint mi vagyunk. Ez a minősítés pedig érték, nyereség és biztatás a magyarság számára.

Halácsy Dezső

Még egyszer a külföldi magyar iskolák

Egy korábbi tanulmányomban* megpróbáltam felvázolni külföldi fiataljaink iskolai nevelésének módjait és lehetőségeit. Kifejtettem, hogy a kérdés most azért időszerű, mert az életbe lépő második nemzedék megmentéséről van szó. A nemzeti tudat ápolásának eddigi eszközei — egyesületek, ujságok, előadások — az apák nemzedékét mozgósították csupán s vajmi kevés sikerrel; pedig a feladat könnyebb volt, mint most a fiúk visszanyerése. A második nemzedék már a befogadó nép nyelvén beszél és gondolkodik, magyarság-tudata egyre ködösebb homályba vész, — s az iskola az egyetlen intézmény, mely ellensúlyozhatja az idegen környezet békítő hatását és nemzeti tartalmat adhat lelküknek, gondolkodásuknak és érzéseiknek. Példákkal bizonyította, hogy a külföldi magyar két ellentétes szellemi környezet közt hanyódik: egyrészt az otthoni emlékek kötik őt, másrészt a befogadó nép életformája csábítja: az első nemzedék lelkében erősebb az otthon gondozott tudata, a másodikéban pedig az új környezet szédítő hatása. Az óhaza képe azonban nem színtelenedett el a második nemzedék (legjobbainak) lelkében sem, tovább él ott, módosulva és megszépítve. A tűz nem alszik ki, szülői emlékezők élesztik folytonosan. Azért írok e kérdéssel ismételtelen, mert újra, meg újra meghat és erőt ad hazánk bámulatos vonzása, megtartó hatása; s e bizakodást szeretném azokkal közölni, kik az ilyfajta tapasztalatokat hasznos cselekvésre vált-hatják.

A jelen dolgozat új anyaggal gazdagítja a vázoltam szempontokat; egyrészt a külföldi második nemzedék magyarság-tudatát szemlélteti, másrészt ez emberanyag kitudósítást — multkori cikkem másik tételét — bizonyítja. Ezeket az adatokat a párizsi magyar polgári iskolai tanfolyam magánvizsgálatán gyűjtöttem, melyeken az elnöklő Binder

* L. Láthatár, 1942 január.

Károly főkonzul kérésére szaktanári minőségben lehettem jelen. Idei tapasztalatom egyébként teljesen fedi tavalyi észleletemet: külföldi iskoláinkban a nemzeti tantárgyakra kellene fektetni a fősúlyt, tehát magyar történelmet, földrajzot, nyelvtant és irodalmat kellene fokozott óraszámokban oktatni s a reáliákat csupán annyiban, amennyiben hozzájárulnak a gyermekek szókincsének bővítéséhez és nemzeti ismereteik mélyítéséhez. A mai helyzet csak felemás eredményt adhat: a befogadó nép iskoláiban is tanult természet-tudományi anyagból, valamint általános történelemből pompásan vizsgáznak a jelöltek, nemzeti ismereteik viszont csüggesztően hiányosak. Önként adódik a megoldás: a külföldi magyar iskolák számára külön tantervet és külön tankönyvet kell szerkeszteni, figyelembe véve az országunként változó sajátos viszonyokat. Ez azért is lehetséges, mivel — mint látni fogjuk, — a tanulók nagyrésze életkorban is különbözik az otthoni polgári iskolák növendékeitől.

Ez azonban módszertani és szervezési kérdés, könnyen kezelhető, egyetlen rendelet tökéletesen rendezheti; az engem érdeklő szempontból majdnem mellékes ez; ami vonz, az az állandó elem, a lélek rejtett lényege: a lassan, szinte rezdületlenül változó nyersanyag, az iskolai munka előfeltétele, a második nemzedék nemzeti tudata. Kidolgoztattam hát a vizsgázókkal néhány változatát e bonyolult képnek (akár azt is mondhatnám, hogy anekét rendeztem köztük e kérdésről) s a legjellemzőbb válaszokat leközölöm itt, mert tanúságosan tükrözik a sorsdöntő második nemzedék viszonyát az óhazához, a nemzeti multhoz s létünk sarkalatos pontjaihoz.

Milyennek képzelik el a soha nem látott óhazát? Egy növendék — 18 éves leány, ki egyébként legjobb tanulója az egyik párizsi gimnáziumnak is — ezt a dolgozatot készítette az Alföldről (hűen másolom szövegét, mint a következőket is, helyesírási hibáival együtt, ezzel is éreztetni sze-

retném a kiütköző általános kettősséget: egyik oldalon dús civilizációban finomult remek serdülő értelem, a másikon pedig gyalra magyar nyelvismeret):

En mindig szerettem a természetet. Nem láttam sohasem az Alföldet, de annál szebbnek képzelem el. Beszimezem mint egy képet a szemem előtt. Néha a reggeli fényes nap süt. Most változik az ég, hűvös a szél, szürkék a felhők és a buza kalászkok a ház felé nyújtják a fejüket nyugtalanul. Hullámszik a buza mint egy arany tenger.

Néha néha egy pipacs mint egy vér csópp piros foltot tesz a föld sárga ruhájára. Majd a szürke felhők elhagják az eget... most más a kép, más az Alföld arca, a buza tenger eltűnt. Itt néhány fehér házak még fehérebbek a napba; az ablakok zöld kertekre nyílnak, mint a ház fényes szemei. Beszál a szél a telt kamrába, néhány szalma szálát lop el a gazdától és tovább repül a fák közé a kertben. Virágokat simogatja, a fű lehajlik a szél igája alatt, és a zöld kertben a káposzták levelei remegnek, mint nagy zöld rozsa szirmok. Itt egy nap sugár bujkál az almafa ágai közt az almákról arany pénzeket nyomtat, míg egy kócos szöke gyerek letépi az almát, a napsugárt, együtt bele teszi a zsebébe és szalad a mezőre; ott megeszi, és fénylik a szeme, fénylik, szép az Alföldje, szereti. Nézi futni az eget, a fehér pehhes felhőket, itt egy golya fejet lát, megnyulik a felhő és egy fehér szallag lobog az égen.

De ez is eltűnik, most az arany réten futnak a csikók, dörög a föld a patkok alatt, széjjel süt a nap az egész pusztában. Ott áll büszkén a lován a karimás kalapu, fekete haju csikós. Nézi a tót, ahol isznak a csikói; forró a nap, felhő már nincs, kék az ég, még egy szál fű sem mozdul meg; a délibábi furesa képei táncolnak a szemei előtt; ott minthogyha az égen egy fehér sas szállna. Most a fekete szemei előtt futnak kedves képek, házáról szüleiéről, arról az időről ami kor ő még kis fiú volt, és nagy ostorral szűrt az álatok után és nagyokat kiabálva hajtotta őket... Nagy a pusztája nagy minthogyha nem is volna soha vége, rövid a fű, sárga. De még nagyobbak néz ki a pusztán télen, mikor a földnek fehér ruhája van, mikor mindenhol fehér. Az álatok benn szénáznak piros akkor a nap, az ég szürke... pusztája... ő akkor dohányt vág, halgatja a szeleket, amelyek éjjel úgy zörgetik az ajtót. Akkor már golyák sincsenek a házában, csak a szelek mérges hangjukat halja mindig. Most jó volna a friss szél a forró pusztán, jó volna itt egy zölu fa... árnyék De így is milyen szép az Alföld így is szereti ő a pusztát, ez az ő földje, országa, az egész lelkét neki adta... Oh! én is de szeretnék a sárga pusztán lenni!

A lány, ki így ábrándozik hazánkról, talán soha nem láthatja azt. Miről beszélgethetnek esténként a családban? A tizenkilencéves testvérlány így írja le a meghílt órát:

Már kész a munka, esteledik, ülünk a szobába, nyitott ablakon jön Páris estéli illata. Anyuka köt, Roger olvas, Évi és én rajzolunk vagy varunk. Apuka halgatja a rádiót... Egyszer csak már elegünk van a folytonos beszédet, a sok hazudásból, meguntuk az egyhangu dalomat, Apuka elzárja a gépet és kezd mesélni a napról, hogy mit csinált, mit kértek tőle, mit gondolt majd csinálni. Még úgy is szokott történni hogy Budapestet halgatjuk és egy pesti nagy kávéházban érezzük magunkat... Minden fénylik, világos, sok zaly van, füst és zene... Lásuk az Alföldet, az erdőket, a falut, a kocsmát, táncolnak vasárnap ruhákban... Csendesesen halgatjuk, lehajtott fejjel álmodozunk és kezünk gépisen köt vagy ötoget.

Apuka is halgat de nagy a honvágya, egyszer csak megszólal és szájáról szálnak számtalan szép képek. Mesél, mesél... én már a Dunaparton sétálok, este van,

éjjel is már, messze fénylik a kivilágított város, minden sötét, csak az égen ragyognak a csillagok és az egyenlő színű városon mint millió csillagok égnek a lámpák... Már a foro nap messze van tőlünk, egy friss szél jön a folyótól és kedvesen simogatja arcunkat... jön egy muzsika is mindha a csillagok énekelnének... En még mindig sétálok, mikor már Apukának szavai vissza hoznak a földre, meséji milyen finomakat lehet enni ott-hon, rétes, torta, ekkor Anyuka is beleszol és nevetés közben jobbról jobbakat sorolnak el nekünk. Majd fojtatja Apuka katona életével, már kívülről tudjuk, hogy mit fog mondani és mégis valami új jön mindig a sok emlék közzé, és még az is, hogy más a környezet és más gondolatokat, más tájakat ábrasztenek fel bennünk az ismeri szavak. Apuka nem volt sokáig katona, mert még nagyon fiatal volt, és mégis annyit beszél róla!

Anyuka inkább a szüleiéről szokot mesélni. Milyen nagy szépp, ügyes, fekete, kedves ember volt nagyapánk. Egy hajó vezető volt (vagy ilyes féle) és sok embernek parancsolt, ezek mindent hoztak neki, télen tele volt a pince fával, dióval, és pogácsa még az ágyon is volt mert nagymama nem tudta már hova rakni a sok mindent amit kapott. Nagyon szerették a nagyapát, de ő is sokat evett, azért is halt meg olyan fiatalon. Még a testvéreiről is beszél Anyuka...

Ilyenkor mind csendesen halgatunk, bár tudjuk ezeket a meséket, mégis jól esik előre huzni a régi időket. Látjuk nagymamánkat sima arccal, és szöke göndör hajal; olyan nagy volt a ruhája, hogy Anyukának és néniinknek is csinálhatak egyet-egyet belőle. Milyen lehet akkor Anyukánk?

Néha mink is kérdősködünk. — „Mégis milyen nagy Pest, vannak-e olyan szép áruházak mint a Printemps vagy a Galeries Lafayette?” — „Olyan nagyok még nem voltak mikor mink otthon voltunk, de már keztek építeni és sok szép kis bolt van ahol olyan érdekes dolgokat lehet találni.”

Ha nem Magyarországról beszélünk, akkor politikázunk, vagyis Apukával vitatkozunk azon, hogy ki fogja megnyerni a háborút és mi fog történni Francia és Magyarországgal, de az egész nevetésre fordul és bevaljuk, hogy még nem lehet semmit sem tudni, azért jó lenne ha a télre vége lenne ennek a sok csunyának mert oly hideg volt. A hideg tél... Magyarországra gondolunk megint, minden elföd a hó s minden fehér, fagyot, hideg és jó és gyönyörű jaj de jó lenne már ott lenni! És újra beszélünk az utazásról: hogy mit csinálunk ha megyünk, „először is...” (már annyi „először is” csinálni valónk van amit talán soha se fogunk megtenni!)

Szeretjük ezeket a meséket, úgy tűnnek fel mint hogy ha nem is ismernénk mi a szüleinket, mint ha nem is olyanok volnának mint amilyeneknek látjuk őket hanem egészen mások... Sohasem fogjuk őket egészen ismerni, az idő eltakarja szemünk elől életük legszebb részét, fíjatlóságunkat.

Ugyane: a leány egy másik dolgozatban szintén az óhaza utáni vágyódását fejezi ki az „Oh te kedves vakáció!” analízis cím alatt. Egyebek közt ilyeneket ír:

Magyarország! Mi lehet edesebb és szebb nekem, mint a te arany nyarad? Ugy vágyok utánad! Oly messze vagy tőlem, te mesébeli hazám és pedig szívem előtt élsz örökké!

Egy másik vizsgázó — tizenhárom éves beteg gyermek — az idegenek párizsi hazátlanságát és elhagyottságát tudatosítja; olvasva ez egyszerű sorokat, lehetetlen nem érezni a baba tapintható valóságát; ki benne él, nem látja ezt, ki azonban kívülről néz felé, teljes létével kívánja az otthon hiányzó ölelését.

Most itt Párisban nem tudom egységem visszazerezni azért gondoltam ha Magyarországra tudnék menni biztos joegészséges lennék mindjárt mert ott nincs annyi nélkülözés mint Párisban, ez azonban beteljesül mert haza megyek nyaralni a nyáron. Csak otthon maradhatnék, messze ettől a Páristól, hol minden olyan idegen nekem, pedig már nyolc éve élek itt.

E hazatudat nemcsak titkon melengetett álom és vágy, minduntalan próbára teszi azt az állandó érintkezés a környező világgal. Sokak lelkét megbénítja ez érintkezés; másokét erősíti; ilyen az a tizenhatéves lány, ki így vallja magyarságát:

Külföldön élek, messze hazámtól, de mindig tudtam és éreztem, hogy magyar vagyok. Szüleim magyarul beszéltek velem, sokat meséltek Magyarországról és azt mondták: „Majd ha haza megyünk!” Edesanyámnak ez volt a legnagyobb vágya.

Ezek az emberek, akik körülöttem élnek, másképen gondolkoznak mint én, és valami különbséget érzek mert nekik minden francia az első és csak a francia tud megcsinálni. A sok barátaim közt minden gondolkodáson van eltérés; mióta a magyar iskolába járok többet vitatkozhatok velük, mert sokat tanultam Magyarországról.

Iskolába vagy akár hol, sohasem tagadtam hogy magyar vagyok, ha akartam volna se tudtam, mert egyedül voltam az iskolába szőke haju tanuló. Az egész környék tudta, hogy nem vagyok francia, hanem magyar. Sokszor kérdik, milyennek ott az emberek? van mozi? színház? nem tudják elképzelni hogy milyen más város, legtöbb francia az ő piszkos utcáján kívül nem ismer sokat a világból.

A francia iskolába mikor Magyarországot tanultuk, mindig vittem matyó terítőket, himzet párnákat, kulacsot és még a tanító is úgy csodálkozott és mondta: „Milyen érdekes ország! hogy hímeznek! milyen szép! mink nem tudunk és nem csinálunk ilyent!”

Barátaim szoszor gunyolnak hogy minél jobban megyünk keletre annál civilizáltalanok az emberek és mindég mondják, hogy a magyar barbár. Akartam védeni a magyarokat de jól ráfeleltek: „Csak egy magyart ismerek de ha mind olyan akkor sosem fogok oda menni mert kis darabokban jövök vissza.” Azt mondják hogy brutális vagyok.

Tudják, hogy magyar iskolába járok mikor látják a könyveimet mindég azt mondják: „Már megint ezek a magyar könyvek? nem is tudom elképzelni hogy miért is tanulsz magyarul mivel hogy Franciaországban vagy? minek neked a magyar?” Nem gondolnak arra hogy ez nem a hazám, hogy nem a franciának hanem a magyaroknak élek, hogyha idáig Franciaországban éltem is, egyszer csak hazamegyek, hazámat szolgálni.

A külföld átmenet csupán, cél a hazatérés, a „haza szolgálása”. E cél felé az iskola vezet a második nemzedék fiataljait. Két iskolában tanulnak, két környezetben élnek, látókörük nyilvánvalóan szélesebb, érzékenységük mélyebb, tapasztalataik dúsabbak, mint otthoni társaiké. Példának két dolgozatot idézek; az egyiket negyedik osztályos vizsgadolgozatnak készítette egy fiútanuló és a párizsi magyarok életéről ad benne számot. (A Láthatár olvasóit azért is érdekelheti, mivel a franciaországi magyarság mostani helyzetét jól foglalja össze.)

A párizsi magyarok élete szorgalmas munkával telik el. Sokan közülök a Páris környéki nagy gyárakban dolgoznak, kereset munkások, és nagyon megbecsülik őket, mert szorgalmasok, pontosak és megbízhatók, elsőrendű szakmunkások. Ezenkívül még mindennemű iparban, kereskedelemben résztvesznek.

Ezt a sok különböző foglalkozású és osztályú embert egyívé tartja valami, ez a magyarságuk. Akármilyen régen idegenben vannak azért csak meg maradtak magyaroknak, és ebben nagy része van a párizsi kultur intézményeknek, melyek a magyar házban vannak központositva. Az itteni magyarnak egész élete e körül

forog; minden ügyes-bajos dolgával ide fordul. Rendelkezésére áll a „Kölcsönösen Segélyező Egylet” és az orvosi rendelő, hol magyar orvosok gondozzák és gyógyítják; a könyvtárban magyar remekműveket olvashat. Itt van a kolónia gyülekezési helye; munka után kellemes honfitársakkal elbeszélgetni, egymásnak gondolataikat, bajait elmesélni, a dalárdában énekelni, és a vasárnapi istentiszteletekre egyházi énekeket tanulni. Azelőtt vasárnaponként tea délutánokat és színi előadásokat rendeztek műkedvelők a magyar ház dísztermében, a fiatalok táncolt, szórakozott.

Nagyon fontos szerepe van a kolóniában a magyar iskolának. Ennek köszönhető, hogy az itt született apró magyarok megtanulják anyanyelvüket szeretni, írni és olvasni. Hetenként egy napot töltenek a magyar iskolában és itt tudták meg mi a haza, mi Magyarország és hogy miért kell szeretni a hazát.

Kevés az olyan honfitársunk, aki elzárkózik a magyarok elől, de ezek is előbb-utóbb rájönnek, hogy ők nem franciák, hanem magyarok.

Itteni honfitársainkat a franciák szeretik és megbecsülik őket, mert megbízhatók, szolgálatra készek, szorgalmasak és becsületesek. Minden magyarnak vannak francia ismerősei, barátai, akik eljárnak hozzájuk. Ezek a franciák aztán kezdik megismerni Magyarországot: a Balatonról mesélnek nekik, a jó borokról mert a franciák igen szeretik a jó bort; a pusztáról, ménesekről és sok mindenről, amiről eddig fogalmuk sem volt. Így szereznek Magyarországnak barátokat.

Az utóbbi időben napról-napra fogy a magyarok száma, haza mennek végleg, de otthon is jó barátok, jó ismerősök maradnak.

Idézni akarok egy élmény-dolgozatot is, mely fogalmat adhat a külföldi magyar fiatalokat érő sokféle hatásról, a módról, mellyel ezeket fogadják s a kitűnő iskolákban formált (bár magyarul nehézkesen alkalmazott) stílusról, melyben ezeket kifejezik. A következő dolgozatot Billancourt bombázásáról írta egy tizenhatéves fiú, ki az egyik párizsi gimnáziumnak is tanulója.

Este van, kilenc óra. Az íróasztalomnál ülök. De már elegendem van az olvasásból. Odamegyek az ablakhoz: milyen szép éjszaka van: lágy szél fujdogál és tavaszi illatokat hoz a St. Cloud-i erdőből. Teli hold van, majdnem olyan világos van, mint nappal. Megint szép idő lesz holnap, majd mehetek csouakázni a Bois de Boulogne-i tóban.

De mi ez? egy robbanást halottam, és valami fényes szál le lassan az égből. Még egy robbanás és most már több ilyen világító szer szál le itt-ott, Boulogne fölött. Szüleim is az ablakhoz jönnek és meglepődve néznek fel az égre. Ilyen különös éjjel még nem volt soha Boulogne-ban. Erősebb robbanások hallatszanak most és érdekesen rázzák meg az embert. Légi riadó lenne? De nem szólalt meg a sziréna és a légvédelmi ütegek nem lönek. Mindig gyakrabban és erősebben hallatszanak a robbanások. Az utcán emberek szaladgálnak, kiabálva valamit amit nem értek.

Anyám megfogja a karomat és azt mondja: „gyerünk le a pincébe”. De én most már ezt nagy érdekléssel nézem. Még soha nem láttam bombázást, pláne a fejem fölött. Ez most biztosan bombázás. Csöngetnek. A szomszédok ijedten mondják, hogy menjünk le a pincébe, mert az Angolok bombáznak. Már hírek is vannak: Boulogne már romokban fekszik, a Renault-gyárak már égnek. Mégis csak le kell menni a pincébe. Felveszem a kabátomat, egy könyvet viszek magammal, egy két fontos iratot, még egyszer körülnézek a szobámban, Iróasztalom, könyveimet, ki tudja hogy látom-e még egyszer őket?

Anyám idegesen hív. Ahogy a lépcsőházban megyünk le, kinézek az ablakon és látom hogy a Farman-gyárak égnek. Csak négy száz méterre van tőlünk. Már alig hallok, amit szüleim mondanak, olyan rettenetes

zaj van. Csodálom hogy a légvédelmi ágyuk nem lönek! Lent vagyunk a pincében. Tele van házbeli lakókkal, akik nagyba beszélgetnek. Nagy az izgalom, röpködnek a hírek. Igaz? nem igaz?

Egy óra óta tart a bombázás és mindig erősebben hallani a robbanásokat, az ajtók csapkodnak, az udvarban össze dül egy öreg fal, az ablakok széttörnek... és a légnyomás mindig olyan különösen ráz meg, olyan por van a picébe, hogy alig látjuk egymást.

Szeretném látni, hogy mi történik ott kint. Robbanások, durranások, por, légnyomás... Még nem esett bomba a házra. De mikor azt a bizonyos süvitést halljuk, ahogy a támadó gépek lefelé zuhannak, hogy biztosabban helyezék el bombájukat, mindenki gondolja: ez a bomba nekünk lesz és önkéntelenül összehúzzuk magunkat.

A durranások végre halkabban hallatszanak. Nem sokára vége lesz a váratlan légi riadónak. Már nem hallani semmit. Fölmegyünk. Anyám nem akarja hogy sétálni menjek. Pedig szeretném látni a károkat. Legalább amit én látok azt el tudom hinni. Majd holnap föltétlenül körülnézek Boulogne-ban.

A házunknak nincsen nagyobb baja. Borzalmas híreket hallok: hatszáz halott van, a gyárak égnek, egész utcasorok földig vannak bombázva.

Pedig ez csak egy kis látvány a háború borzalmairól. El lehet képzelni hogy mi van a fronton. Lefekszek aludni. Különös éjszaka volt ez...

Igy tanul és tájékozódik európai vészek közepette a fiatal magyar. Tapasztalatai — mennyiségileg és minőségileg is — hasznosan gazdagíthatják majd szellemi állományukat. Értékes emberanyagot kaphatunk így vissza: nemzeti tudata — amennyiben van — nem készet kapott és mondva csinált, hanem tudatosan szerzett, próbára tett, megfontolt; hasonlatos a kisebbségi sorsban élt és nevelődött ifjúsáéhoz. Feldobott és visszahulló kövek ők, új tájak színeit s hangulatát hozzák. A gazdasági baj, mely idegenbe üzte az első nemzedéket, szerencsésen kamatozhat a második megterésével. De visszaszerezhető-e a második nemzedék? Ez megint csupán szervezési feladat. (Ötlet: a legjobbakat be lehetne sorolni az évenkénti hatszáz diák közé, kiket ingyen taníttat az állam; ez hasznosan serketené a többieket is.) Megható példáját láttam minap a második nemzedék hűségének: egy apa a fia rábeszélésére kérte visszahonosítását. Az általánosítás és önáltatás azonban hamis volna és téves. Tudnunk kell, hogyha a hatósági lépés nem történik meg, e kitűnő gárda elkallódik nemzetünk számára. Az idézett dolgozatok nemcsak helyesírási hibáikban, de mondatszerkesztésükben és szóhasználatukban is kiütöközöen bizonyítják, hogy írók már nem magyarul gondolkodnak, mondanivalókat franciából fordítják anyanyelvükre. (Egyetlen, de ismétlődő példa: a melléknév főnévi használata; bár már „vége lenne ennek a sok csunyanak“; „valami fényes szállt le az égből“.) A magyar tehát csak második nyelv már számukra, ám éppen így alakul ki e furcsa szellemi képlet: nem anyanyelvükön gondolkodnak, nemzeti érzés mégis él bennük és honvágy gyötri szívüket. De csak pusztában nőtt virág ez. Nagy elhagyottságukban végeletes kilengések csábítják őket, teljes eltávolodás a nemzettől. Sajnos, ez eltávolodás példái is gyakoriak. A fenti idézetek bizonyos hitelesen fejezik ki a második nemzedék lelki helyzetét, e kifejezést azonban az iskola munkája hozta felszínre bennük. Az iskola nélkül ép oly alakatlanul feszengett volna tudatukban, mint társaikban, kik a magyar szellem tűzhelyeit nem látogatják s így nemzeti érzésük lassan-lassan kialszik. A szülői emlékezősek bennük is visszahangzanak még, de mi lesz, ha az első nemzedék megrikkul és kipusztul? A külföldi magyarság sorsa a második nemzedék magatartásától függ. A második nemzedék magatartását pedig az iskola formálhatja. *Külföldi honfitársaink megőrzése tehát a nemzeti kö-*

telékben — ma inkább, mint valaha — elsősorban pedagógiai feladat.

Kisebbségi életünk utolsó éveiben ugyanez a tapasztalat érelődött meg bennünk (legalábbis az átmeneti nemzedék tagjaiban, melyhez e sorok aláírója is tartozott): néptöredék hányódásai közt az iskola a nemzeti folytatódás legfőbb eszköze; felszabadulásunk — örvendetesen — megakadályozta, hogy a Szülők Szövetsége meg a SZEMKE munkájának eredményeit ílemérhessük; az elv azonban érvényes maradt. Az átmeneti bajok és bántások ellenére a nemzet örök eszményei felé kell fordítani a néptöredék fiataljait; megsejttetni velük közösségi létünk értelmét; meggyőzni őket, hogy a nemzet mi vagyunk, és nem is csak az ország és nem is az állam, hanem sajátos értékek évszázados halmozódása, leszűrődése, kiválasztódása; a nemzeti nem politikai, hanem szellemi képződmény; s e nagy szellemi és erkölcsi egységnek mindnyájan részesei vagyunk — áldjon vagy verjen sors keze — végtel ez, mely elől nem menekülhetsz. A nemzeti tudatot a nyelv hordozza: ha e fiatalok elfordultak a nyelvtől, mi éleszt meg bennük a magyarság érzetét? Az iskola szerepe itt túlnő a szokásos kereten; magyart tanítani külföldi magyaroknak több, mint áldozatos munka és szép kötelesség; hivatás ez. A végzetes nemzetválasztást csak az iskola döntheti el a magyarság javára.

Persze tanulságos lenne megvizsgálni azt a viszonyt is, mely a befogadó közösséghez fűzi e fiatalokat. Van-e francia (vagy német, amerikai, bolgár) nemzeti tudatuk s ha van, milyen lehet az? Hogyan párosul a magyar érzéssel? Állíthatjuk és taníthatjuk ugyanis, hogy nem keverednek, valójában azonban mégis megvan e kettősség; megvan és hat a lélekre s a fejlődésre; ép ez teszi tudatossá magyarságválalásukat; s hűségük e tudatosság miatt megható és becses. Mely eszmények kötik őket legtöbbször a magyarsághoz? A kisebbségi életben úgy láttam, hogy a sport volt ez eszmény: azok is, kiket kora ifjúságuk óta cseh-szlovák szeltemben és nyelven neveltek, föllelkésültek a magyar sport-síkereken s a berlini versenyek alkalmával büszke öntudattal töltötte el őket, a sport a magyar fölény szemléletes példája volt számukra.

Nem könnyű, ám nem is hiábavaló a munka, mely e téren elvégzésre vár. Mindenekelőtt azonban azt kellene elhatározniok az illetékeseknek, hogy érdemes és szükséges-e ez emberanyag megmentésével törődni. Ha e szakaszon követnénk a németek példáját, nem lehetne kétség afelől, hogy számbelileg kis nép külföldi fiainak megtartása csak a szellem, a kultúra s az erkölcs erővel lehetséges és hogy az iskola az egyetlen célhoz vezető intézmény.

Dobossy László

Csend, béke, fény!

STADLER AURÉL
délvidéki költő verses-
könyve a kisebbségi
sors és a felszabadulás
dalaival

Ára 4 pengő

Megrendelhető a szerzőnél:
STADLER AURÉL, Pélicsfürdő

Ő R H E L Y

JULIÁN-BARÁT ÜNNEPÉRŐL

Nagyboldogasszony napján bensőséges ünnepet rendeztek az őshazakutató Julián barát szobránál, mondhatni a világ valamennyi tájáról összesereglett magyarok. Nem volt nagy tömeg, nem volt nagy felvonulás és mégis; az a maroknyi csoport, mely ott összegyűlekezett, a magyarság összességét képviselte. Voltak ott amerikai magyarok, Franciaország és Belgium hazatért magyarjai, Németország, Olaszország és Törökországból hazalátogatók. És megjelent a Bácska hazatelepítette bukovinai székelyeink népes csoportja is Németh Kálmán plébános vezetésével, hogy leróják hálójukat, az Édesháza iránt, amely nem feledkezett meg 200 éve elszakadt fiairól. Szimbólikus volt a kép a Kelet messzeségébe mutató szobor lábánál... Valahol ott messze kell lenni Magna Hungáriának, mutatja Julián barát s ma újra a Kelet messzeségébe réved tekintetünk, ahol magyar fiúk járják a végtelen orosz mezőket, hogy hazájukat megvédjék az újra fenyegető veszedelemtől. A rádió közvetítésével a szélrózsa irányában szétszóródott magyarság hallhatta az éter hullámain, hogy Magyarország nem feledkezik meg a világ valamennyi táján élő fiairól és intézményesen gondoskodik hazahozatalukról. Igéretet hangzottak el és fogadalmak, hogy ezt végrehajtják az idő és lehetőség határain belül. Az ünnepséget báró Perényi Zsigmondnak kellett volna megnyitni, azonban a Magyarok Világszövetsége elnöket súlyos gyász érte s így a megnyitóbeszédet Nagy Károly, a Magyarok Világszövetsége igazgatója mondta el. Böhle Kornél

NAGY ÉS ÁLLANDÓ ÉRDEKLŐDÉS
MELLETT RENDEZTEK MEG
A DEBRECENI NYÁRI EGYETEM
NEMZETISÉGI ELŐADÁSSOROZATÁT
Pataky Tibor dr. miniszterelnökségi államtitkár alappető fontosságú beszédével és dr. Flachbarth Ernő egyetemi ny. r. tanár, az Egyetemi Kisebbségjogi Intézet igazgatójának előadásával nyitották meg az előadássorozatot

Az utóbbi esztendő történelmi eseményei kiszabadították hazánkat a trianoni megcsönkítottságból s midőn elszakított magyar testvéreink nagyrészt visszahozták az ősi hazához, ugyanakkor jelentékeny számú nemzetiségeket is visszajuttattak. Így természetesen a szentistváni Magyarország egyik fontos problémája, a belső nemzetiségi kérdés is mind idősebbé vált és ezzel a kérdéssel nemcsak az államvezetés néz szembe, hanem a magyar társadalom is igyekszik a kérdést mind közelebbről megismerni és értelmesgünk mind többet foglalkozik az ország jövőjét kialakító nagy kérdéseinkkel.

Nyilvánvalóan ez a megfontolás lebeghetett a debreceni Nyári Egyetem vezetőségének szeme előtt, amidőn elhatározta, hogy programjába az idén a nemzetiségi kérdés ismertetését is felveszi. A nemzetiségi előadássorozat megtervezését és vezetését dr. Flachbarth Ernő egyetemi ny. r. tanár, a debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet igazgatója vállalta, aki nemcsak a nemzetiségi, illetve kisebbségi kérdés egyik legkifűnőbb elméleti szakértője, hanem gyakorlati ismerője is, hiszen negatív oldaláról a cseh megszállás idején kisebbségi sorban ismerte meg közelről, sőt legközelebbről ezt a kérdést. Dr. Flachbarth Ernő nemcsak nagy tárgyismerettel, hanem szeretettel és lelkesedéssel is vállalta ezt a fontos feladatot s most már meg lehet állapítani, hogy a legnagyobb sikerrel meg is oldotta. Augusztus elseje

és tizennyolcadika között a Nyári Egyetem nemzetiségi előadássorozatán huszonöt előadás hangzott el s világította meg ezt a fontos magyar kérdést minden oldaláról.

Augusztus elsején, a megnyitás ünnepségén Flachbarth Ernő dr. egyetemi ny. r. tanár, az előadássorozat vezetője szöveget a nemzetiségi kérdéssről s ugyanakkor Színyi Merse Jenő dr. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter is megemlíttette a nemzetiségi kérdés fontosságát ünnepi beszédében. A nemzetiségi tanfolyamot déli 12 órakor nyitották meg nagyszámú hallgatók jelenlétében. Az előkelő vendégek sorában ott láttuk Színyi Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi minisztert, Hankiss János egyetemi ny. r. tanárt, a Nyári Egyetem igazgatóját, dr. Balla Pál miniszteri tanácsost, a miniszterelnökségi II. ügyosztályának h. vezetőjét, dr. Oszwald György miniszteri tanácsost és sok más előkelőséget.

Dr. Flachbarth Ernő, a tanfolyam vezetőjének megnyitó szavai után dr. Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár, a miniszterelnökség II. ügyosztályának vezetője tartotta meg előadását „Nemzetiségi politikánk alapjai” címen. A magyar nemzetiségi politika alapelveiről széles áttekintést nyújtó, alapos előadást nagy figyelemmel hallgatta meg a hallgatóság és lelkesen megtapsolta.

A Láthatár szerkesztőségének az előadássorozat folyamán sikerült megállapodást kötnie dr. Flachbarth Ernővel, a debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet vezetőjével, hogy októberi számunkban az előadássorozat teljes anyagát különszámban jelentetjük meg és ilyen módon a Láthatár olvasói és a kérdés iránt érdeklődő magyar értelmiség is megismerheti a rendkívül értékes tanulmányokat. Ép azért most bővebben nem ismertetjük az egyes előadásokat, hanem csupán az előadók nevét, az előadás idejét és tárgyát jegyez-

nél domonkosrendi atya magasszárnyalású beszédet mondott a szerzetes Juliánról. Németh Kálmán, a hazatelepített bukovinai székelyek lelkésze szívből fakadó beszéddel köszöntötte a Julián-gondolatot, ezt ők tudják csak igazán, hogy mit jelent kiutazni az idegen népek tengerárjában és vágyódni haza a testvérek közé. Beszédét a bukovinai székelyek ősi székely dalai követték, majd Arany Jánostól: Rege a csodaszarvasról c. vers, melyet Nagy István, a Nemzeti Színház tagja mondott el. Antal István nemzetvédelmi propagandaminiszter ünnepi beszédet mondott, s megemlékezett a világon szerte élő valamennyi magyarról, de szólt a nemzetiségekhez is, akik Magyarország területén megtalálják békés együttélésüket akármilyen nyelven is imádkoznak a maguk Istenéhez. A kiszakadt magyaroknak pedig üzenetet küldött, hogy hazahozatalukról intézményesen gondoskodnak. A beszéd mély hatást tett a hallgatóságra. Vitéz Törzs Tibor zárószavait a Himnusz követte, amelyet az összesereglett ünneplő közönség együtt énekelt a megjelent előkelőségekkel. A programban szerepelt tárogató-szám ki-szorult a hivatalos időből, azonban az ünnepség lezajlása után felcsendültek a régi kuruckesergők, amelyet a már távozó közönség állva és összecsoportosulva hallgatta végig. Bensőséges és szép volt az ünnepély, amelyre ezentúl minden esztendőben összejönnek a világ minden táján élő magyarok kiküldöttjei hogy emlékezzenek az első magyar kuttatóra, aki gyalog vágott neki a messzi Keletnek, hogy egy-családba tömörítse az elszakadt magyarságot.

Bihari Sándor

zük itt fel. Az előadássorozatot egyébként a debreceni Egyetemi Kisebbségjogi Intézet, a Láthatár októberi számában megjelenő szedésanyag felhasználásával külön kötetben is kiadja s ez a kötet előrelátólag novemberig már meg is jelenik.

A nemzetiségi előadássorozat további előadásai a következők voltak:

Augusztus 3-án délelőtt Kósa Kálmán dr. miniszteriumi osztályfőnök a hazai nemzetiségi iskolaügyet ismertette. — Délután Makkai Sándor egyetemi ny. r. tanár, a nagynevű író a nemzetiségi kérdés szabályozásának lelki feltételeiről beszélt.

Augusztus 4-én délelőtt Kovács Alajos dr. ny. államtitkár „A magyarság számbeli súlya Magyarországon történelmünk folyamán és jelenleg” címen tartott előadást.

Augusztus 5-én délelőtt dr. Flachbarth Ernő egyetemi ny. r. tanár a nemzetközi kisebbségi jog legújabb fejlődését ismertette. — Délután Hankiss János dr. egyetemi ny. r. tanár, a Nyári Egyetem igazgatója a magyar kultúrát és a nemzetiségek kultúráját hasonlította össze, különös tekintettel az irodalomra.

Augusztus 6-án az időközben technikai okokból előadását lemondott dr. Ottlik László egyetemi ny. r. tanár helyett dr. Flachbarth Ernő tartott előadást, melyben a magyar nemzetiségi kérdés történetének vázlatát adta.

Augusztus 7-én délelőtt Balogh Béla dr. egyetemi m. tanár „A magyarországi nemzetiségek antropológiai szempontból” címen tartott előadást, délután pedig Makkai László dr., az Erdélyi Tudományos Intézet tanára a magyarországi románok történetét és helyzetét ismertette.

Augusztus 8-án délelőtt Szabó Iván dr. egyetemi m. tanár a magyarországi nemzetiségek településtörténetét ismertette, délután pedig dr. Sziklay László egyetemi szakelőadó a magyarországi szlovákokról beszélt.

Augusztus 10-én délelőtt dr. Illiczy Sándor, Kárpátalja kormányzóbiztossági főtanácsadója a magyarországi ruthénekről beszélt.

Augusztus 11-én három előadás is volt. Az elsőt dr. Balla Pál miniszteri tanácsos tartotta a délvideki nemzetiségekről, a másodikat dr. Deák Leó bács-bodrog vármegyei főispán a magyarországi szerbekről, a harmadikat pedig Pukánszky Béla dr. egyetemi ny. r. tanár „Magyarok és németek egy hazában” címen, ismertetvén a magyarok és németek viszonyát történetünk közel egy évezredén át.

Augusztus 12-én ismét három előadás hangzott el, Birkás Géza dr. miniszteri titkár a magyarországi németek helyzetéről beszélt, Tim József történetirő a magyarországi horvátok, bungevácok és vendek történetét és helyzetét ismertette, Pfeiffer Miklós dr. pápai prelátnak, székesegyházi kanonok pedig „A katolikus egyház és a nemzetiségek” címen tartott előadást, változva egyúttal a katolikus egyháznak a nemzetiségi kérdésben vallott felfogását.

Augusztus 13-án Nagy Géza dr. ref. teológiai tanár „A református egyház és a nemzetiségek” címen tartott előadást, délután pedig Járosi Andor kolozsvári ev. esperes ugyanazt a tárgyat evangélikus vonatkozásban világította meg.

Augusztus 14-én Morawek Endre dr. miniszteri osztálytanácsos „A magyar társadalom és a nemzetiségek” címen beszélt, ismertetve a nemzetiségi kérdés fejlődésének történetét és ezzel kapcsolatban a magyar társadalom felfogását. Délután Oszwald György dr. miniszteri tanácsos, a hazai nemzetiségek jogi helyzetét ismertette részletes és alapos előadásában.

Augusztus 17-én délelőtt Boróky Ferenc dr. egyetemi ny. r. tanár a nemzetiségi kérdés gazdasági vonatkozásait ismertette, délután pedig Boda István dr. egyetemi c. rk. tanár „A magyarországi nemzetiségek lélektani szempontból” tartott előadást.

Augusztus 18-án tartották meg a minden tekintetben kitűnően sikerült tanfolyam ünnepélyes berekesztését. Dr. Flachbarth Ernő egyetemi ny. r. tanár, a tanfolyam vezetőjének záróelőadása előtt a miniszterelnökség részéről jelenlevő Oszwald György dr. miniszteri tanácsos mondott beszédet, rámutatott dr. Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárnak a megnyitó előadásban lefektetett alapelveire s hozzáfűzte, hogy a magyar sorskérdés a nemzetiségek sorskérdése is. Kiemelte a nemzetiségi tanfolyam megrendezésében dr. Flachbarth Ernőnek, a tanfolyam kiváló és fáradságtalan vezetőjének lelkiismeretes és lelkes munkáját, amellyel a tanfolyam szellemi részét előkészítette és a tanfolyamot levezette. A hallgatóság lelkes tapsai közben szólalt fel Flachbarth Ernő megköszönve az elismerő szavakat s felkérte dr. Oszwald György miniszteri tanácsost, hogy a tanfolyam hallgatóságának és vezetőinek köszönetét tolmácsolja a miniszterelnök úr nagyméltóságának, aki oly nagy szeretettel és megértéssel fogadta az előadássorozatot megindításának gondolatát, ugyanakkor pedig dr. Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárnak is, aki a tanfolyam gondolatát a miniszterelnök úrnak tolmácsolta és a bevezető, alapvető előadást tartani szíves volt. Végül köszönetet mondott minden egyes előadónak és a szorgalmas, fáradságtalan hallgatóságának is. Ezek után pedig összefoglalóan ismertette az előadássorozat célkitűzéseit és legfontosabb megállapításait, eredmé-

nyeit. Az összefoglaló beszédet, amely éles reflektorfényvel világított rá a nemzetiségi kérdésre, októberi különszámában szintén teljes egészében közli a Láthatár.

Ugyanezen a napon az egyetem díszudvarában lezajlott záróünnepségen a Nyári Egyetem összegyűlekezett előadój és hallgatói előtt a hallgatók nevében Nagy Kálmán nagybereznai főszolgabíró mondott a tanfolyam résztvevői nevében hálás köszönetet a Nyári Egyetem igazgatóságának, a tanfolyam vezetőségének és előadójának a pompás előadássorozatról.

Végül örömmel jegyezzük fel, hogy a debreceni Nyári Egyetem tanfolyamai, illetve előadássorozatai között a nemzetiségi tanfolyamnak volt legnépesebb és tárgyán leginkább szívvel-lélekkel csüggő hallgatósága. A legelső előadástól kezdve az összefoglaló előadásig mindvégig lakodatlan volt a hallgatók érdeklődése és minden egyes előadás zsúfolt terem előtt zajlott le, előadások után pedig a hallgatóság a legnagyobb érdeklődéssel tett tanúságot, midőn kérdésekkel fordult az előadókhoz. Ezek a kérdések egyúttal a hallgatóság lelkében élő problémákat is elárulták és az előadónak mindig sikerült a sokszor órákig eltartó megbeszéléseken a hallgatók lelkében a teljes összhangot megteremteni. Az előadássorozatot mintegy hetven közigazgatási tisztviselő is végighallgatta, akik illetékes helyről ösztöndíjban részesültek, de rajtuk kívül legalább állandóan százfényi hallgatóság toborzódott a magyar értelmiség legkülönbözőbb évfjáraiból és foglalkozási ágaiból. Boldog örömmel állapítjuk meg mindezt ennek a folyóiratnak hasábjain, hiszen mi is egy évtizede munkálkodunk ennek a kérdésnek kimélyítésén és megvilágításán s jólesik látnunk, hogy a magyar értelmiség mennyire komolyan és szívevel-lélekkel fog ennek a régóta vajdó magyar kérdésnek tisztázásához és megismeréséhez.

Végül itt említjük meg, hogy a fontos nemzetiségi, illetve kisebbségi kérdésről a Nyári Egyetemen még a nemzetiségi tanfolyamon kívül is elhangzott néhány igen fontos előadás, illetve megemlékezés. Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter beszédének e részét már megemlégtettük, de meg kell említenünk Antal István dr. nemzetvédelmi propagandaminiszter nagyszabású beszédét is, melyet augusztus 17-én a propaganda történetéről tartott s melynek folyamán a magyar nemzetiségi kérdés fontosságára is rámutatott. Ugyancsak meg kell említenünk Esterházy János gróf, a szlovákiai magyarság vezérének nagyszabású előadását, amelyet „A nemzetiségek viszonya az államhatalomhoz” címen tartott, továbbá Csáky Mihály gróf, a Szlovákiai Magyar Közművelődési Egyesület elnökének előadását a magyar kultúra északi határáról. Minden reményünk megvan arra, hogy mindkét előadást hamarosan szintén teljes terjedelmében ismertethetjük a Láthatár olvasóival. Végül itt említjük meg Pódl Árnád orsz. gyűl. képviselőnek a sajtótanfolyamon tartott előadását a kisebbségi magyar niasítás történetéről és nem utolsósorban vitéz Nagy Iván dr. egyetemi m. tanárnak, munkaközösségünk évek óta lelkes tagjának előadásait, melyeket magyar, német, olasz és francia nyelven egyrészt arról tartott, hogy mit adott a magyarság a nagyvilágnak és a sajtótanfolyamon megtartott előadásáról, melyben a külföldi magyar sajtót ismertette. Ez utóbbi előadást is hamarosan teljes terjedelmében

közi a Láthatár.

A nemzetiségi tanfolyam egyik hallgatója, Balázs László, nagyváradi író-léltáblai titkár vetette fel a gondolatot, hogy a nemzetiségek részére lehetővé kellene tenni a klasszikus magyar irodalmi értékek anyanyelvükön történő megismertetését. A gondolat nagy tetszésre talált s Flachbarth Ernő professzor pár nappal később kiadottságot vezetett a Debrecenben időző Antal István dr. nemzetvédelmi propagandaminiszter elé s előadta neki a tervet, támogatását kérve. A miniszter érdeklődéssel hallgatta meg a tervet és megígérte, hogy a jó gondolatot a maga részéről igyekszik a megvalósításban támogatni.

A debreceni Nyári Egyetem ismét tanubizonyoságot adott arról, milyen mélyes magyar lélekkel figyeli nemzeti életünk legmélyebb problémáit s mennyire igyekszik részt venni abban az országépítő munkában, amely hazánk újabb ezredévé készíti elő.

POPOVICS L. MILÁN DÉLVIDÉKI SZERB KÉPVISELŐ PARLAMENTI BESZÉDE A NEMZETISÉGI KÉRDÉS RÖL

A magyar országgyűlés képviselőházában ez év július 15-én a délbácskai sajnálatos eseményekkel kapcsolatban a magyarországi szerb részéről figyelemreméltó megnyilatkozás történt a nemzetiségi kérdésről. Popovics L. Milán országgyűlési képviselő a délbácskai eseményeket kövölvé, beszéde bevezetőjében elvi álláspontját is leszögezte, amelyet az alábbiakban ismertetünk a Láthatár olvasóival. Megjegyezzük, hogy a Láthatár mindig szigorúan elvi magaslalon állott és ez alkalommal sem bocsátkozunk a kérdés politikai taglásába, erről különben is nyilatkozott a m. kir. miniszterelnök, mi legfeljebb arra az evangéliumi idézetre utalunk, melyet a Láthatár minden számának borítólapján a második oldalon idézünk s amely nemcsak a magyar, hanem minden nemzetiségi kérdés alapja.

Popovics L. Milán beszédében a következőket mondotta: „Mint délvideki nemzetiségi képviselőnek engedtetsek meg nekem, hogy a képviselőház nyári szünete előtt a nemzetiségi kérdésekkel szemben bizonyos délvideki eseményekkel kapcsolatban állást foglaljak.

Mi odalent a Délvidéken egy többnyelvű egymástól különböző származású és szellemiségű népelemekből alakult népességet alkotunk, amelyet magasabb állami szempontból mind szorosabban egymáshoz kell kapcsolni és közöttünk lehetlenné tenni az ellentétes érdekek kialakulását, (Helyeslés.) Csupán a különböző érdekek egysúlya teheti lehetővé ezen a délvideki országrészen a nyugodt és tervszerű gazdasági kulturális és elsősorban normális életfunkciót biztosító cselekvést.

Ezt a cselekvést maguknak az állami tényezőknél éppúgy, mint a nem magyarajkú kisebbségeknek egyformán kell az állami élet összes megnyilvánulásaiban kifejezésre juttatni, úgy, hogy a különféle nem magyar ajkú nemzetiségek magukat a magyar nemzethez tartozóknak és jogukban egyenlőknek érezzék is. (Úgy van! Úgy van! — Helyeslés.)

A nemzetiségi kérdés megoldása azonban ma kényesebb, mint amilyenek eddig ismertük. A trianoni idők mélyreható

változást idéztek elő a nemzetiségi kérdésben. Új úgynevezett kisebbségi problémákat teremtettek azáltal, hogy a területi változásokkal jelentős népcsoportokat juttattak idegen uralom alá. A nemzetiségi kérdés megmaradt lényegében továbbra is, csak a szereplő személyeket cserélték ki. A nemzetiségek védelméről nemzetközileg próbálkoztak gondoskodni, kisebbségi szerződésekkel akarták véglegesen rendezni a nemzetiségi problémát. De, mint tudjuk, ez nem sikerült. Csak annyiban jelentett haladást, hogy a kérdés rendezését kivették az egyes államok jogköréből és nemzetközi védelem alá helyezték. De a háború után elsősorban maga az állam köteles saját nemzetiségi problémáját a beállott területi változásokra való tekintettel olyanképpen megoldani, ahogyan ezt az állam egysége, belső ereje és jogbiztonsága elengedhetetlenül szükségessé teszi. (Helyesítés.)

A területben megnagyobbodott Magyarország nemzetiségi érülettel, sőt növekedett nemzetiségi öntudattal rendelkező, nem magyar ajkú polgárokat is csatolt vissza az anyaországhoz. Politikai értelemben ez annyit jelent, hogy a magyar nemzeti állam területén most már több olyan nép él, amelynek nemcsak hogy etnikuma idegen, de húsz és még több éves önálló állami élet után fejlettebb öntudattal telítve került vissza. Hogy ez Magyarország számára komoly mozgalmi erőt és egyszersmind komoly feladatot jelent az ország berendezésének és fenntartásának szempontjából, az kétségtelen. Az állam vezetésének komolysága, mértékadása és felelőssége fel kell, hogy ismerje ennek az új mozgalmi erőnek érezhető hullámzását és egyetlen eredményes levezetését abban, hogy vállalja ezt a feladatot belső törvényhozási úton megoldani, mert ez ragaszkodás a történelmi Magyarországhoz, ragaszkodás a magyar hivatáshoz. (Úgy van! jobbjelöl.)

T. Ház! Nincs korszerűbb problémája a magyar állam mai politikájának, mint annak a kérdésnek a megoldása, hogy a többféle nép politikai együttélése egy államközösségben miként tehető lehetővé. A magyar nemzetiségi kérdés mikénti megoldására Kállay Miklós miniszterelnök úr parlamenti bemutatkozó beszéde folyamán világosabban rámutatott, mint bármelyik más elődje ebben a kérdésben. Helyesen felismerte a tényeket és a tényekkel számolt.

A nemzetiségi kérdés ma már nemcsak jog és etika kérdése, hanem tulajdonképpen szociális kérdés, amely a legszorosabb összefüggésben van a gazdasági kérdésekkel. Ha tehát ezzel kapcsolatban vizsgáljuk a kérdést és ennek megoldási lehetőségét, akkor be fogjuk látni, hogy a nemzetiségi kérdés megoldása csak akkor lehetséges, ha adva vannak a gazdasági előfeltételek. Gazdasági életlehetőség nélkül nincs nemzetlétesülés sem. Ezért szükséges a gazdasági közösséget alkotó és minden körülmények között fenntartó tömegerőket céltudatosan összefogni, teljes megértéssel és összetartozási szellemmel, hogy a többnyelvű és más szellemiségű idegen etnikummal rendelkező, de együttélő körhöz tartozó állampolgárok ne kerüljenek szembe egymással. Mert ha ezek szembeállítatnak, akkor mibenlétük és egymáshoz való viszonyuk kérdése körül áll be a zavar.

Csak akkor modern és európai egy többnyelvű állam politikája, ha ezt a

belső zavart az ország határain belül idejekorán elhárítja, ha az országban élő, alkotó, termelő nemzetiségeknek érintetlenül meghagyják az emberi jogát, méltóságát, érületét és öntudatát és ha végül anyagilag is képessé teszik őket állampolgári kötelességeik teljesítésére.

Popovics L. Milán ezután megemlítette a délvidéki eseményeket, majd a következőképpen folytatta:

T. Ház! Mindenekelőtt a magam részéről egy kijelentést tartozom tenni a Ház előtt. A szerb nemzetiség hosszú évszázadokon keresztül együtt élt és együtt harcolt a magyar néppel, ugyanazon az életterületen, amelyet meg kellett nekik védeniök a török invázió ellen. Most újra ebben az életterületben kezd élni, amely ránevezve egyedül lehetséges és ezért nagy szükség van arra, hogy a magyar néppel egyetértésben éljen és ezzel az egyedüli

lehetséges és megfelelő úton együtt haladjon. Mi szerbek itt vagyunk és itt akarunk maradni. (Helyesítés és éljenzés.) Teljes egészünkben, de engedjék meg, őszszes népi sajtóságainkkal is.

Tudatában vagyunk helyzetünknek, ezért minél gyorsabban be akarunk kapcsolódni az új európai életbe és alkalmazkodni az új európai rendhez. Ez természetes fejlődési folyamat, mert sorunkkal a magyar nemzet sorsához vagyunk kapcsolva és ez a felismerés áthatja jelenleg legfőbb érdekeinket. Hiszen mindenütt a multban éreztük a magyar kultúra és a magyar állam érvényesülését. Az állami tényezők meg fognak győződni a jövőben is, hogy a magyarországi szerbek tudják kötelességüket a magyar állammal szemben és ezeket az állampolgári kötelességeket minden téren és minden körülmények között mind jobban fogják kifejlesztetni.

K Ö N Y V S Z E M L E

SICULUS; A MOLDAVI MAGYAROK ÖSTELEPÜLÉSE, TÖRTÉNETE ÉS MAI HELYZETE. (A pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem Kisebbségi Intézetének kiadása, XIV. 1942.)

Siculus munkája, amely a moldvai magyarok megtelepüléséről, történetéről és jelenlegi helyzetéről szól, összefoglaló könyve mindannak az adatnak és eseménynek, amit a tévesen csángónak nevezett moldvai magyarokról tudnunk kell. — A munka első része a magyarság megtelepedését és az ősi településeknek történetét veszi számba. A szerző munkájának ebben a részében tévesen ismert fogalmakat tisztáz s régebbi elméleteket értékel. Szerinte a csángó szó „erőset”, „hatalmat” jelent; ősi népi elnevezés, valamely a magyarsággal rokon törzs vagy törzstörődék neve volt. Több más fel fogással ellentétben, — amely a moldvai magyarság ősi képletét kizárólag a kivándorolt székelységből látja — Siculus azt bizonyítja, hogy a mai moldvai magyarság az idők folyamán háromféle népcsoportból tevődött össze: egyik része kétségtelenül ősmagyar népmaradvány, a másik része csángó eredetű, míg a harmadik a történelem folyamán többször megismétlődő kivándorlások útján Moldvába került székelység. Ez a három népi képlet mind nyelv tekintetében, mind pedig névelmezés, valamint okszerű hagyományok segítségével kétségtelenül felismerhető. Ezeket a csoportokat megkülönböztette már Weigand is (1902), a finn Wichmann is (1907—1908), sőt bizonyos tekintetben a román Radu Rosetti is. — A szerző ezeknek a népcsoportoknak egykori földrajzi elhelyezkedését is tisztáznia igyekszik, de adatok hiányában ez az igyekezte még nem járhatott teljes sikerrel. — A Moldvában élő testvéreinket manapság leghelyesebb összefoglaló néven moldvai magyaroknak nevezünk; közülük sem nevez magát csángónak senki. — Siculus kifogástalan tudományos módszerekkel, — részint oklevelek vizsgálatára, részint hagyományok segítségével, — kétségtelenül igazolja, hogy a magyarság Moldva területén legelőször megtelepedett nép s az első, amely szervezett társadalmi keretek között élt már akkor, amikor a

románság csak mint népi elem játszott szerepet Moldva történetében; eredeti vizsgálata eredményeként kimutatja, hogy kétszáznál több azoknak a falvaknak és városoknak a száma, amelyek magyar hangzású nevével a magyar alapítást hirdetik, emellett rengeteg moldvai folyó-, hegy- és helynév ugyancsak magyar csendű. A hegy-, folyó- és helynevek elemzésével és gondos felsorolásával igazolja Siculus a magyarság elsőszülötti jogát a Kárpátok és a Szeret folyó között. Idézi Katemir román vajdát és történetírót, aki szerint Moldva földművelő lakossága orosz és magyar volt még a XVIII. század közepén is. Radu Rosetti is megvallja, hogy több folyó, hegy és hely nevét a románok — bizonyos ferdítéssel — a magyaroktól vették át. Még Jorga is kénytelen elismerni az ősi magyar telepeket Moldvában. Kétségtelen, hogy a románok beköltözésük idején (XI—XII. század) régi magyar telepeket találtak a Kárpátok és a Szeret folyó között. Román források igazolják, hogy Moldva őslakói már jóval a román fejedelemség megalakulása (1348) előtt magyarok voltak. Igen érdekesek és eredetiek a moldvai magyarság ősi multjára utaló pogánykori nyomok. Baia megyében van Gyula nevű falu is, amelynek lakói még a XVI. század közepén őrizték a hagyományt, hogy falujukat a magyar honfoglaláskor szereplő Gyula alapította. A Bákó vidéki magyarság azt tartja, hogy a magyarok ősei a városkörüll halmokon áldozták fel fehérló lovaikat. Ezt a hagyományt Gegő Elek is feljegyezte már 1838-ban. A Tázló folyó torkolatánál egyik moldvai adománylevel szerinti 1938-ban még létezett Edumer nevezetű helyiség, bizonyosságul annak, hogy az Anonymus által említett Edumer nemzetsége visszamaradt Moldva területén. Kelet-Moldvában Ármány nevű helység is van. Igen értékes a könyv első részében azoknak a moldvai magyar helyeknek — még korántsem teljes — felsorolása, amelyeknek megfelelőjét Magyarországon belső vidékein találjuk meg. Ha a moldvai magyarság egyedül az idők folyamán kiköltöző székelységből való volna, ezek a nevek nyilván nem jennének megtalálhatók Moldvában, hiszen a székelyek bizonyára erdélyi lakóhelyükről nevezték vol-

na el moldvai telepeiket. — A munka első részének adatai és megállapításai még sok tekintetben kiegészítésre szorulnak, de mindenképen alkalmasak arra, hogy a további kutatás alppilléreiként szolgáljanak. — A könyv második részében az újabb magyar települések történetét tárgyalja Siculus, aki a moldvai területek magyar történeti jelentőségét főként abban látja, hogy az oláh fejedelemség megalakulása előtt a keleti támadásokkal szemben mindig védekezésre kényszerült magyarság védekezésében a Kárpátok hegytömbjére támaszkodott, amelynek a keleti oldalon fekvő völgyeit is benépesítette. A honfoglalás utáni évszázadok folyamán a Kárpátoktól keletre széles védőövezet jött létre, amelynek kiépítését már II. Endre megkezdte. Ez a védőövezet a Szeret mellett, a Kárpátok vonulatával párhuzamosan haladó hegvekig terjed. Az Árpádok idejében Moldvába kitelepített székelyek már magyarokat találtak ezen a területen. A moldvai magyarság történetének során tárgyalja a szerző a részes (razes) intézményt is, amelynek vizsgálata igen érdekes adatokat szolgáltat arra vonatkozóan, hogy évszázadokon át mennyi magyar ember románosodott el Moldvában. A moldvai részesek a szabadfaluhatár részes tulajdonosai, a birtokukat rendelkező őslakó magyarok voltak, akik saját törvényeik szerint éltek, ősi rendi szervezetet alkottak, parancsot még a vajdától sem fogadtak el, jogaikat pedig nem egy szerzővel szemben is megvédték. Minden bizonyíték amellel szól, hogy a részes intézmény tisztán magyar eredetű. Ez az intézmény azonban nem nyújthatott teljes védelmet a magyarság számára a mind nagyobb tömegben Moldvába özönlő románsággal szemben. A moldvai magyarság ma is tartó pusztulása tehát már a XII. században megindult. A tatárjárás, amely a Kárpátokon túl talán még borzalmasabb volt, mint a Duna-Tisza táján, alaposan megritkította a moldvai magyarságot. A magyarországi és moldvai területek politikai és népi egységét az Árpádok korában azonban mi sem bizonyította jobban, mint az a tény, hogy IV. Béla országépítő munkája Moldvára is kiterjedt, még szerzeteseket is küldött a király a Moldvában maradt tatárok megvertésére. Tudjuk, hogy az oláhok megszervezése Nagy Lajos magyar király jóvoltából történhetett meg, amit Laczi erdélyi vajda végzett el a király megbízásából. 1348-ban a Máramarosból kiszökött Bogdán elismertette a magyar királlyal az oláh vajdaságot. A vajdák később a tatárok móltjára lerombolták a templomokat, elfűzték a magyar papokat és utat nyitottak az ortodox egyháznak. A vajdák hírséget színeltek a magyar király iránt, titokban azonban szervezték Moldvát a maguk elgondolása szerint. A részes intézmény elsatnyulásával a magyarság politikai szerepe az állami életben teljesen megszűnt, pedig az oláh fejedelemség kezdeti idejében magyar származású bojárok is éltek szépszámmal Moldvában. Mohács után a magyaroknak csak vallási szervezetük maradt meg, de annak élére is idegenek kerültek. A magyar király befolyása a XV. században teljesen megszűnik Moldvában, tudjuk, hogy még a Mátyás idejében üldözött husziták is ide menekültek. Mindamellel még a XVI. század végén is (1588) Moldva lakosságának egyharmadát jelenti a magyarság, pedig a fosztogatással és üldökléssel dolgozó magyar

üldözés valójában már 1526 után, a részes intézmény és a bizonyos időre jogokat biztosító, csupán a vajda fennhatósága alá tartozó szlomboziák a hatalmaskodó állami közegektől többé-kevésbé mentes területi közösségek — felbomlása után indult meg. Az üldözés eredménye az lett, hogy a XVII. század közepére a magyarok kezéből végképen kihullott a lelki és szellemi vezetés is. A XVII. és XVIII. században a moldvai róm. kat. egyház vezetői idegenek, főként lengyelek voltak, kivétel nélkül magyar ellenes érzelműek. Ezek a papok a pápa parancsára sem tudtak meg magyarul, a hívek pedig szétszóródtak. 1646-ban járt Moldvában Bandinus érsek, akinek jelentése világot vet a moldvai magyarság pusztulására, aminek okául a lelki gondozatlanságot jelöli meg az érsek. Itt kellett volna rámutatni a szerzőnek a nyelv, a vallás és a nemzetiség egymást fenntartó erejére. Kétségtelen, hogy a nyelv, vallás és nemzetiség egymást fenntartó ereje érvényesült itt és támadt a magyarság ellen. Viszont a védekezés módszere sem lehetett más, mint a nyelvben, vallásban és nemzetiségben gyökerező közös erő táplálása. A védekezés azonban nem járhatott eredménytel. Ebben a korszakban a moldvai katolikusok száma egyenlő a magyarul beszélők számával. Az általános nyelvhasznotat szerint a katolikus vallás a moldvai román nyelv szerint ma is „religia ungureasca”. Jezersky Szaniszló moldvai püspök jegezte fel „Catholici a Moldavis non voneantur catholici, sed Hungari.” (Bandinus jelentéselt a román Akadémia megbízásából Codex Bandini címen Urechia adta ki 1895-ben és az eredeti latin szöveget román nyelvű kivonattal egészítette ki. Bandinus jelentésének magyar kiadása még nincs. Domokos Pál Péter 1940-ben a Codex több helyen hibás magyar fordítását tette közzé.) A XIX. század a hivatalos és ferszerű románosítás korszaka. A vallás mellett hadjárat indult akkor a magyar nyelv ellen is. Az elrománosítást állami támogatással a román nyelvű *Katolikus klerus végezte*. A világháború után alkatom nyílt volna a moldvai magyarság magyar nyelvű lelki gondozására, azonban a magyar katolikus egyház paphiányra hivatkozva nem ragadta meg a kedvező lehetőséget. Becslés és számítás alapján megállapítható, hogy a moldvai magyarok leszármazottainak száma legalább két millió. Ma azonban legfeljebb 120.000 (Vida szerint 200.000) magyart találunk, ami Moldva lakosságának alig tízed része. Vizsgálódásait a szerző mindig az egész magyarság kérdésének szemszögébe állítja be s a nagy magyar egység és sorsközösség kirekeszthetetlen részeseként tekinti a moldvaiakat is. A munka második részében külön fejezetet szentel a szerző a bukovinai székely telepések

történetének, akiknek leszármazottai ma már Bácskában élnek. Siculus könyvének ez a része azonban igen vázlatos és hiányos. A munka harmadik részében a moldvai magyarok jelenlegi helyzetét tárja elénk a szerző és azokat a számítási eljárásokat mutatja meg, amelyeknek alkalmazása révén a moldvai magyarság valódi számát kaphatjuk eredményül. Az 1930-as román statisztika Moldvában 20.963 magyar nemzetiségű és 23.894 magyar anyanyelvű egyént mutat ki. Ezeknek az adatoknak a tarthatatlanságát maguk a román statisztikai adatok ellentmondásai bizonyítják legszembeütőbben. Például álljanak itt Plosuceni adatai: a román kimutatás szerint itt 3.185 magyar anyanyelvű egyén él, viszont ezek közül csak három a magyar nemzetiségű. Az adatok helytelenségétől eltekintve mégis értékes ez a román statisztikai kimutatás, mert hivatalos román összefrás ez alkalommal először ismerte el a moldvai magyarságot — részben magyar nyelvűnek, részben magyar nemzetiségűnek. — Közlí Siculus a havasföldi (munténiai), szörényeségi (olteniai) és a dobuzsai magyarok számát is. Kimutatása, amely a községek összlakosságát az ortodox, római katolikus, református, evangélikus és unitárius vallásúak, valamint a magyar nemzetiségűek és a magyar anyanyelvűek számát is feltünteti, páratlan értékű. Rámutat a szerző a moldvai és Szamos-völgyi magyarság földrajzi összefüggéseire is, amely a mohácsi vész idején a Beszterce- és Moldva-völgyi magyar lakosság közvetítése révén tökéletes volt. A moldvai magyarságot négy csoportba osztja Siculus: 1. a Tatros-völgyi csoport, amely a Szeret-völgyi magyarságot a székelységgel köti össze, 2. a Bákóvidéki csoport, 3. a Tazlau-völgyben lakó magyarok csoportja, míg a 4. a Szeret-folyón túl (keletre) élő magyarok közössége. A munka harmadik részét valóságos gyakorlati kézikönyvvé avatja a moldvai falvaknak rendkívül nagy gonddal és pontossággal készített összeállítás. Ez az összeállítás Lükő: Moldvai Csángók című munkájának adataira épül, de számbaveszi az elszórt irodalmi adatokat is, amelyeket a román statisztikai adatok és a szerző egyéni kutatásainak és utazásainak eredményei egészítenek ki. A falvak kimutatása egyben bőszavú és pontos magyarázat a könyvhöz mellékelt nemzetiségi térképhez. A moldvai magyarok jelenlegi politikai, kulturális és gazdasági helyzetéről nem mond újat Siculus könyve. A szerző azzal a meggyőződéssel fejezi be dicséretet érdemlő munkáját, hogy a moldvai magyarság még él és az ujjáépülő Európában méltó helyét elfoglaló Magyarország népi közösségéhez tartozónak ismeri magát.

dr. Mindszenti Szoboda Béla

KATONA JENŐ lapja a
J E L E N K O R
 a független Magyarországért harcol
 Előfizetési ára egy évre 4.— P, fél évre 2.— P.
 Szerkesztőség és kiadóhivatal: VI, Andrassy-út 28. — Telefon: 114—478

NÉMETH LÁSZLÓ: SZÉCHENYI. *Bolyai-Akadémia kiadása, Budapest, 1942.*

Egy esztendővel Széchenyi másfélévszázados születési évfordulója után jelent meg Németh László nagyszabású tanulmánya Széchenyiről s az időbeli elkülönülés is hangsúlyozása annak, hogy Németh László nem kívánt a szokványos és szürke Széchenyi-portrék megrajzoló sorába állni; ő a nagy magányos magyarról külön s magányosan kívánt beszélni. Ami könyvéből először feltűnik, az a gazdag tárgy- és korismeretnek olyan csoportosítása, hogy a mai korszakkal összehasonlítva, annál kirívóbban szemünkbe tűnjenek az örök magyar kérdések, meg nem oldott problémák, melyek megoldásáért Széchenyi az életét adta s bizony megoldásuk még mindig a reformokat áhító új magyar nemzedékre vár. Széchenyi életének és művének megrajzolásában is úgy vezet el előre az olvasót Németh László, hogy a mindegyre növekvő feszültséget érezzük s erre teszi fel mintegy műve megkoronázásul Széchenyi életének tragédiáját, a Blick megjelenését és a belesodródást a halál örvényébe. Szándékosan nem az „öngyilkosság” kifejezést használom, mert Németh is azt írja, hogy Széchenyi öngyilkossága tulajdonképpen csak a halálos ítélet végrehajtása volt. Ezért a halálért azok felelősek, akik előkészítették.

A mi szempontunkból azt érezzük a könyv nagy hiányának, hogy Németh László szinte csodálatosképpen alig mond valamit Széchenyi nemzetiségi politikájáról, arról a nemzetiségiszemlétről, amelyről pedig oly sokat vitatkozik a mai magyar közvélemény. Novemberben lesz száz esztendeje annak, hogy Széchenyi emlékezetes akadémiai beszédét a nyelvi magyarosítás ellen elmondotta s szinte érthetetlen, hogy ezzel kapcsolatban Németh Lászlónak úgyszólván semmi mondanivalója nincs Széchenyiről, neki, aki a „mely-magyarország” fogalmát dobta a magyar közudatba. Az akadémiai beszédéről egész röviden emlékezik meg Németh és állásfoglalását sem látjuk világosan. Mi szívesen látnánk volna Széchenyi nemzetiségi politikájának felvázolását Németh László tollából, örömmel vettük volna, hogyha a magyar közvélemény tőle hallott volna egyúttal vallomást Széchenyiről s vele kapcsolatban ma élő legsúlyosabb és jövőnkét is alakító nagy kérdésünkről. Mert a mai magyar közvéleményben száz izgatott, lelket kínzó kérdés ágaskodik a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatban s szinte lehetetlenség, hogy egy ilyen fontos és sokat ígérő munkából ép ezekre a kérdésekre ne hangozzék el válasz. Vajjon miért hallgat Németh László erről a Széchenyiről?

Csuka Zoltán

GÁL ISTVÁN: WESSELENYI MIKLÓS *(Kolozsvár, 1942, 40 l.)*

A magyar politikai radikálizmus elindítója, a reformkorszak bevezetője, a megélevedett szoboremlék jóformán ismeretlen az új nemzedék előtt. A külön magyar világot jelentő név mögötti távlatot nem töltik ki világos ismeretek. Wesselényi, mint megannyi sorstársa a reformkorszakból, a Pantheon elfelejtett lakója lett, mellette még felismernék példájának két fejlődést összekötő történeti és szellemi jelentőségét. Montblanc ember volt. Kosuth barátja, Széchenyi tanítványa, a pozsonyi országgyűlési ifjúság rajongott szónoka, az első magyar nemzetiségi políti-

kus. Tanúságtételét mégis bevonta a feledés köde s a felszínre — a köztudatban — az árvízi hajós maradt, Jókai elképzelésében. Hálások vagyunk Gál Istvánnak, hogy írásával felbontotta a legendák kártyáját s az új magyar szellem-történet modorán bemutatja a húsból és vérből, szellemből és hősiességből gyúrt erdélyi hajvívót és tudóst, a *sorskérdéssé vált tudományág első kísérletezőjét*. Korfestése a mult század harmincas éveinek erdélyi plain airje, központjában a sibói kastély urához fűződő sajátos magyar világgal, melyből nem hiányoznak a kései lovagkor, de a tragikusan tisztá történeti számvetés színei sem. Egy emberségében magasabbrendű, látásában európai, élet-felfogásában törzsgyökeresen magyar életforma bontakozik elének a finoman csiszolt mondatokban, az irodalmi izléssel megszürt adathalmaz során. Wesselényi, az ember és gondolkodó kilép a legendák ködéből s amint végigkísérjük nagy állomásain, betekintést és magyarázatot nyerünk sokszínű élete mozgató kérdéseiről, melyek a „Balítéletekről” írásakor a társadalomtudatás, a „Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében” készületek a nemzetiségi tisztánlátás területére vonták bővére magyar racionalizmusát. Magyarrabb és üldözöttebb, európaibb és magánosabb volt kora szereplőinél. Sorsa nem engedélyezte meglátni a gondolati burokból feltörő forradalmi virágot, a szabadságharcot, melynek lefojtott dinamikája egy évtizeddel előbb robbant nagyszerű lelkében. Amikor lehunyta fénytelen szemét, mely míg tehetett annyit bajt orvosolt és jogtalanságot ostorozott, a magyarság elindul a végzetessé váló útra s a történelem meghaladja forró terveit és böles számításait egyaránt. Különös végzet, hogy halála után alig néhány évvel már korszerűtlennek véli egy új nemzedék s száz évvel később egy másik felleli benne a magyar rendeltetés *dinamencedei mértékkel mérő nagy redpolitikusát*. Zsenijét külsőségekben látta a realista körül nyüzsgő romantikus magyarság. Majd három nemzedék hallgatót róla s most ime az első szellem-történeti felfogásban készült, kortörténeti értékű életrajz, mely átfogó képet prónál adni a hősi emberről, felsőbbrendű lélekről és politikai bölcséről. E kis tanulmány analízisében a nemzetpolitikai zseni új és teljesebb képet nyer, s amint értesülünk, a biztos vonásokkal megvont lélektani rézkarc csak előfutára az Opusznak, a tanulmány szerzője közeljövőben saját alárendei Wesselényi összes műveinek első kritikai kiadását.

Kemény Gábor

SZLOVÁKIAI MAGYAROK KÉPESNAPTÁRA... *(Pozsony, 1942.)*

Környei Elek, a kitűnő pozsonyi magyar író nagyon szép gondolatot valósított meg a Szlovákiai Magyarok Képesnaptára szerkesztésével, olyan értéket adott ezzel a kisebbségi élettel élő magyarok kezébe, amely fölér nagyon sok népművelési tanfolyamra. Utunató ez a naptár, mely egy-egy lapján novellát, verset vagy a történelemből vett idézetet nyújt olvasójának s a kisebbségi életben ezzel mutatja az utat a multból a jövőbe és éberen tartja a ragaszkodást a magyarsághoz. Nagyszerűen van összeválogatva a naptár tartalma, a képek; a történelmi eseményeket ábrázoló festmények és szob-

rok mellett itt sorakoznak a kisebbségi élet mozzanatait szemléltető felvételek is és áttekintést nyújtanak arról a munkásságról, amint a kisebbségi vezetők az elmúlt évben végeztek. A pergő lapok mindenikén pedig egy-egy idézet vésődik a naptárt forgató magyarok emlékeztetőbe és inti magyarságára, amit soha semmi körülmények között feledni nem szabad. Világító fáklyának lehetne nevezni, a sötétben őrkdőnek, aki így figyelmezteti Reményik Sándor szavaival az elszakadt magyarságot: „Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek. És áhítattal ejtsétek a szót, A nyelv ma néktek végső menedéktek. A nyelv ma tündérvár és katakombba, Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek!”... Ilyen idézetekkel és gazdag irodalmi ismeretekkel van teli a naptár, azonkívül színes mélynyomatokkal, melyeket gondosan kivéve, megfelelő keretbe helyezve, lakásdíszítő értéket is képvisel... A hosszú téli esteken, mikor a család a korángyújtott lámpás köré telepedik, régi jó magyar szokás szerint a család fő előveszi a naptárt és onnan gazdagítja ismereteit. A multban a Gergely képes naptár töltötte be ezt a szerepet, az akkori szokásoknak megfelelően elegendő ismeretet is nyújtott, azonban ma, a rohanó korban, mikor nemcsak napjaink váltakoznak eseményekben gyorsabban, hanem országhatárok és népek jutnak egyik napról a másikra új keretbe, már más ismeretek kellenek az emberek kezébe. És ezt a hivatást nagyszerűen betölti a Szlovákiai Magyarok Képesnaptára: izléses, tanulságos és mindemellett szórakoztató és felőleti mindazt, ami a kisebbségi életben mulaszthatatlanul szükséges.

B. S.

L. KISS IBOLYA: *Erzsi tekintetes asszony. (Bárd Ferenc és Fia kiadása Budapest)*

L. Kiss Ibolya, a szlovákiai magyar irodalom legjellegzetesebb képviselője. Az írónő szülőföldjének nemcsak kitűnő ismerője, de költője is, aki tükörhűséggel vetíti az olvasó elé egy, még többékevésbé ismeretlen világ képeit, új tájat mutat, új embereket, hangokat és színeket kever frói palettáján. L. Kiss Ibolya szakavatott tollal ír nemcsak akkor, amikor otthonosan vezeti az olvasót azon a tájon, amelyet a magáénak vallhat, hanem akkor is, amikor Madách Imre életét rajzolja meg. L. Kiss Ibolya nagyon jól ismeri azt a területet, melynek határai között él, szerelme és szorgalmas kutatója titkainak. Nagy érdeme, hogy Madách Imre életének emlékeiből már eddig is sok új adatot tárt fel és ezeket most „Erzsi tekintetes asszony”-ban, Madách Imre feleségének, Fráter Erzsébetnek életregényében irodalmi formában feldolgozva eleveníti meg. Érdekes és izgalmas ez a regény, drámaiságát csak fokozza az a körülmény, hogy a halhatatlan magyar író család tragédiáját ismerhetjük meg benne apró részletekben. A történet borongós hátterét a szabadságharc utáni gyászos korszak színezi. Külön jelentőséget kölcsönöz e mű értékének az is, hogy egy kitűnő szemű írónő, aki az orvos és a lélekbúvár összevont személyében, ír egy másik nőről, akinek emlékét, hivatott új, az eddigieknél igazabb és emberibb módon megörökíteni az utó-

kor számára. Nem kétséges, hogy ez a regény a második sorsforduló óta jelentkező új szlovákiai magyar irónemzedék tollából a legfeltűnőbb irodalmi eseményt jelenti. Könyvtárak díszére válik L. Kiss Ipolya könyve, nemes lírai mesevezetésben és halhatatlan nagy írónk élettrénetének megírásában egyaránt.

Bihari Sándor

GÖRÖGSZERTARTÁSÚ MAGYARSÁG
(Irták Papp György, Gerencsér István és Ivánka Endre. Magyar Sors Könyvei 1. sz. Kolozsvár 1942, 34 l.)

Három összefüggő, de önálló tanulmányt találunk a tudományos felkészültséggel megírt füzetben; az erdélyi magyar görögkatolikus felfogás írásait Papp György beszámolója (*A görögkatolikus magyarság helyzete Erdélyben*) arról tudósít, hogy a megszállás súlya elsősorban a görögszertartású magyar tömegekre nehezedett. Kétségtelen ennek a megállapításnak igazsága, tények és emlékiratok egyformán tanúskodnak arról, hogy a román uralmi felfogás a vallási hovátartozást szívesen vette alapul annak eldöntésére, hová tartozik az egyes nemzetiségi területek népe. Szerző beható ismertetéssel támasztja alá a román statisztikának oly élesen ellentmondó tényét: a görögkatolikus erdélyi magyarok kétféle kisebbségi sorsukban is híven kitartottak nemzetük mellett. Ajánlatos lett volna a magyar görög katolicizmus másfélévezredes állatlagos fejlődéstörténete helyett bőven kritikai vizsgálat alá venni vármegyék és egyházkerületek szerint ezeket a statisztikákat. Említésre méltó szerző bejelentése, hogy a visszatérés után a magyar görögkatolikus tömegek még mindig román püspök és pap joghatósága alatt élnek. A helyzetképhez szükséges lett volna egy pontos felekezeti térkép közlése, mely az erdélyi görögkatolikus magyarság geopolitikai elhelyezkedését ábrázolná, továbbá egy részletes egyházi jelentés, melyből a vázoltaknál élesebben s ami még fontosabb, részletesebben láthatnók a helyzetet.

Erdély románsága és az eltűnt magyarság címmel Gerencsér István írt tanulmányt a következőkben. Beszámol az elrománosodás társadalompolitikai okairól s a görögszertartású magyarok megerősödését elősegítő új feladatokról. Mindenek előtt magyar vezetés mellett működő gör. katolikus püspökséget kíván Erdély területén. Magyar papokat a nép részére és megállást annak, hogy a visszaszállás politikai helyzet következtében, még ma is nagyszámú átsodródás történéjk román oldalra. Ivánka Endre tudományos értékű tanulmányában a görögszertartású magyarság múltjáról szól. Érdekes párhuzamot von a XI–XIII. századbeli bizánci világműveltséggel és érvelése nyomán úgy érezzük, az erdélyi görögkatolicizmus kulturális nyomainak kutatása byzantológiai vonalon is nagy fontosságú eredményekkel járhat. Kíváltkor, ha a szerző által sürgetett kiváló módszerrel kutatjuk az erdélyi magyar görögkatolicizmus bizánci hatás alatt készült, de magyar felfogásban megoldott egyházi és népművészeti kincsét. Bizonyosak vagyunk abban, hogy ilyen irányú rendszeres kutatómunka az erdélyi művelődés előszáradait teljesen új nézőpontról világitaná meg.

Kemény Gábor

KÁRPÁT-MEDENCE (Budapest, 1942 július.)

Végyvári Sándor: „Szomszédos területek és azok magyarjai.” A fiatal Horvátország megalakulásával foglalkozik Végyvári, vizsgálja küzdelmeit, melyeket a cselelő-bándákkal vív és feltűnteti azokat a mérhetetlen pusztításokat, amiket ezek a harcok okoznak a horvátok sorjaiban. Majd rátér a horvátországi magyarok politikai és iskolai ügyeire. A világháború előtt fennállott száz magyar elemi iskola mindmáig csukva van. Bár a horvát bánóság elvi jogokat biztosított a magyar tagozat felállítására, ebben a kérdésben azonban a Független Horvát Állam még nem tartotta szükségesnek a magyarok javára történő intézkedéseket. A Horvátországi Magyar Közművelődési Közösség hatalmas munkába fogott, az egész országot behálózó szövetségről még nem lehet áttekinthető képet adni, mert most van az egész szervező munka a kezdet kezdetén. Nehezíti a munkát a cselelő száma magyar intelligencia, a katolikus hívek között nincs magyar pap, csupán a protestáns községek magyar lelki gondozása van biztosítva. Magyar tanítók még nem működhetnek, s így azoknak iskolánkülső működése nem teszi lehetővé a magyarok megszervezését. Szlovákiáról szólva jóval könnyebb a magyarság helyzete. A szlovák államban nagy átalakulások mentek végbe, a Hlinka-gárda a zsidókérdés és a cigánykérdés megoldását szorgalmazza és igyekszik az aszociális elemeket a társadalomból eltávolítani. A magyarországi szlovákok életében fontos mozzanat, hogy a Slovenska Jednota eddigi hetilap napilappá alakult át. A szlovákiai magyarság pártszervező munkája tovább szélesedik és több nagyobb helységben alakuló gyűléseket tartottak. A Szlovákiai Katolikus Ifjúsági Egyesületek vezetői központi gyűlésen vettek részt és megbeszélték azt a programot, amelylyel Széchenyi és Prohászka szellemében a magyarság jövőjéről vezető gárdáját nevelheti. A szlovákiai magyarok kulturális életének legszebb bizonyítéka iskoláik állapota. Még több iskolára van szükség, mint amennyi van, de a meglévők nagyban és egészben biztosítják azt, hogy a szlovákiai magyarok is résztvegyenek abban a munkában, amit a magyarság a közép-európai kultúra fejlesztése terén hivatva van betölteni. Jelenleg Szlovákiában 35 népiskolája, 3 polgárija egy fiú gimnáziuma, egy leány-gimnáziuma, egy kereskedelmi akadémiaja, egy kétéves kereskedelmi iskolája, iparostanoncosztálya és női foglalkozások szakiskolája van a magyarságnak, de megszűnt a magyar tanítóképző, míg a magyarországi szlovákok számára a szlovák tanítóképző biztosítva van. Impozáns és kiemelkedő esemény volt a szlovákiai magyar népesport életében a máriavölgyi zárándoklat, amely bizonyosságot tett a magyarság magas vallásérkölesi felfogásáról, amely képessé tette a múltban és jövőben is képessé teszi európai hivatása méltó betöltésére.

E. S.

HARSÁNYI ZOLTÁN: A „FRANCIÁS” NYUGAT. Debrecen, 1942. (Francia irodalmi és nyelvtudományi dolgozatok) Szerk. Hankiss János. 12. sz.)

Harsányi Zoltán könyve érdekes fel-

adatra vállalkozik: a francia vonatkozókat igyekszik kideríteni a Nyugat harminc esztendejében. Előljáróban hivatkozik azokra a kapcsolatokra, melyek már a múltban is fennálltak a magyar és francia szellemiség között. A francia kapcsolatok tekintetében, mint sok egyéb szempontból is a Hét tekinthető a Nyugat elődjének. A hivatkozott Ambrus Zoltán képviseli a két folyóirat között. Ezután műfajok szerinti foglalkozik a francia írónak a Nyugatban megjelent fordításaival, a rólok megjelent tanulmányokkal és bírálatokkal. Aztán egy fejezetet szentel a francia szellemet általában érintő cikkeknek, majd egy másikat a Magyarország és a francia kapcsolatait tárgyaló tanulmányoknak és kisebb írásoknak. Összefoglalásul a szerző a Nyugat francia vonatkozásaiiban három korszakot különböztet meg. Az elsőt főleg a XIX. sz. francia íróival, elsősorban a szimbolistákkal foglalkoznak a Nyugat munkatársai, a második korszak a kortárs irodalmat figyeli, a harmadik korszakban a Nouvelle Revue Française fiatal írói kerülnek előtérbe. végül megállapítja Harsányi, hogy „a Nyugatot a francia géniusszal való állandó kapcsolata tette elevenné, különöse erőssé.” A Függelékben a képzőművészeti és zenei bírálatokat ismertet, a Nyugatban megjelent francia fordításokat, forrásait s a Nyugat francia vonatkozású cikkeit sorolja fel 1938-ig. Francia nyelvű összefoglalás és gondos névmutató egészíti ki a könyvet, melyet újabb irodalmunk minden érdeklődője haszonnal vehet kezébe.

Tóth Béla

MÁRTONVÖLGYI LÁSZLÓ: Emlékek földjén (A Híd kiadása Nyitra.)

A szlovákiai Vágvidék és Nyitra völgy mondái elevenednek meg ebben a könyvben. Mártonvölgyi László végigvezet bennünket azon a gazdag mesevilágon, amely Trencsén, Turóc és Nyitra határ-szögében, a Vágvidék és Garampartján száll századok óta szájról-szájra. Az omladozó várromokat befutó: a repkény és az évszázados várudvarokat felveri a gyom s csak a csend méliázik a hajdan mozgalmas hegyormokon, de a néphagyomány kiszínezi a fenyves erdőket és a sziklákon álló egykori várkastélyokat. A mesevilágban benépesül a tájék, a ködös őszi éjszakákon emlékhangokat lehelnek a nyirkos kövek és megelevenedik a múlt... Lapról-lapra kedvesebbé tetszik nekünk ez a könyv, amely a szájhagyományokat dolgozta föl és a meséket csoportosítja rövidebb fejezetekben, de ezzel olyan kincset ad az olvasó kezébe, amely szórakoztató olvasmányon túl gazdag irodalmat is nyújt. Megismerjük ennek az évszázados érintettségben álló vidéknek a történelmét régi népregekben, de ezek mögött a regék mögött ott áll a dűsgazdag föld és az ezen elindult történelem. A gazdag nyitrai hegyeket, melyek egykor fényes aranyat lehettek, egy kis mesével jellemzi e könyv és e kis mesének is egyetlen sora, egy régi mondás bizonyítja, hogy ott bizony értékes kincset rejtget a föld. Szám-talan legenda száll Rákócziól és a kuruc-labanc szabadságharcokról; Bercsényi, Bottyán, Ocskay és Bezerédi vitéz tettei mind a legékezebb történelmet őrzi. Bajmóc várát is szépséges mese veszi körül, szinte megelevenedik szemünk

előtt és látjuk a testet öltött legendát, amint a várúr felesége gyermekével leugrik a Hunyadi-szobából, hogy bizonyítsa asszonyi hűségét... De még mélyebbre is nyúlunk a sok legenda a történelemből, vissza egészen Szent Istvánig. A nyitrai hegyek sásfészeki nem egy történetet rejtegetnek, amit itt a nép híven megőrzött Nagykirályunkról. Letűnt szép korokat és a szentistváni Magyarország egykor legszebb vidékeit tárja elénk Mártonvölgyi László, a multak emlékéiről regélő könyve, ez az első laptól az utolsó oldalig megunhatatlanul szép olvasmány.

Bihari Sándor

VÉGH JÓZSEF: HOGYAN ÉL MA AZ ERDELYI MAGYAR TÁRSADALOM? — Kolozsvár, 1942.

Kolozsvárott, Végh József erdélyi újságíró tollából érdekes könyv jelent meg. Szerző ebben a különböző foglalkozású egyénekkel folytatott beszélgetések alapján ismerteti az erdélyi magyar társadalom felszabadulás utáni helyzetét. Rámutat arra, hogy az ország más részéből Erdélybe kirendelt vagy oda helyezett tisztviselők és az erdélyi magyar tisztviselők között a viszony miként alakult ki.

A szabadfoglalkozásúak helyzetéről szóló fejezetben a kisebbségi ügyvédi sors nehéz, áldozatos munkásságáról ír. Megállapítja, hogy a főhatalomváltozás anyagi előnyeit viszont főleg az ügyvédek élvezik.

A magyar orvosnemzedék helyzete szintén reményteljesebb, főleg a zsidó orvosok háttérbe szorítása óta. Míg a román impérium utolsó éveiben gondolni sem lehetett arra, hogy állami alkalmazást kapjanak, addig ma a fiatal magyar orvosok nagyrésze az egyetemi klinikákon és egyéb állami vonatkozású intézményeknél helyezkedett el.

A szerző a szabadfoglalkozásúaknál legsúlyosabb problémának a mérnöki utánpótlást látja. Benyomása szerint a mérnöki pálya iránt a felszabadulás után sincs meg a kellő érdeklődés. Ennek okát anyagi körülményekre vezeti vissza.

Az erdélyi magyar újságíróknál főleg a nyugdíjkérdést látja aggasztónak. Rámutat arra, hogy az erdélyi újságírók túrellemmel várják e kérdés megoldását.

Általában a nyugdíjasok helyzetével kapcsolatban megállapítja, hogy e téren is sürgetős intézkedésekre van szükség.

A könyvből tudomást szerezhetünk arról, hogy a jövő magyar nemzedék — a mostani főiskolai ifjúság — helyzete örövendően megváltozott. Elhelyezkedésük most sokkal könnyebb, mint a román uralom alatt volt.

A magyar élet harcosságainak: a lelkeseknek, tanároknak és tanítóknak keserves és küzdelmes életére világít rá a könyv egyik fejezete. A felszabadulás óta az ő helyzetük is sokat javult.

Az erdélyi magyar iparosság életével foglalkozva úgy látja, hogy az iparosság igényel helyzetén javítani és életszínt vonalát emelni. Szigorúan magyar nemzeti alapon áll és a kisebbségi időkben létrehozott erdélyi egységet igyekszik megőrizni.

A továbbiakban a könyv szerzője ismerteti a munkásság anyagi helyzetét, és családalapítási lehetőségeit. A román uralom alatt a munkásság szellemi téren elmaradt. A felszabadulás óta azonban változás észlelhető s a magyar munkás-

ság szellemi színvonala rövidesen sokat fog emelkedni.

Az erdélyi magyar gazda helyzetét tárgyalva, a szerző megállapítja, hogy a szövetkezetek fenntartása az erdélyi gazdasági élet egyik legfontosabb tényezőjét jelenti.

Az erdélyi magyar szellemi ember kisebbségi sorsáról beszélve, világosan mutat rá a különleges erdélyi szellemi életre. Szellemi téren nemcsak Erdélynek kell tanulnia a csonka országtól, hanem a megnagyobbodott haza is magáévá teheti az erdélyi kisebbségi sorsban kialakult egészséges szellemet.

A szerző igyekszik kihangsúlyozni azokat a jelenségeket, amelyek azt bizonyítják, hogy magyar és magyar között nincs különbség. Ugyanakkor szintén vall az erdélyi magyar szellemiség mellett is. Azt a véleményt juttatja kifejezésre, hogy a magyar állami életet akkor tudjuk leg-

jobban a magyarság szellemi igényeinek megfelelően irányítani, ha az u. n. „erdélyi szellemiséget” nem olvasszuk be egy általános központi szellemi irányzatba, hanem a közösség szolgálatába állítjuk.

Helyes az írónak az a megállapítása, hogy az erdélyi újjáépítő munka folyamán a csonkaországbeli magyar ne a saját szemszögéből ítélje meg az erdélyi viszonyokat, hanem igyekezzék a kisebbségi sorban eltöltött 22 esztendő hangulatába illeszkedni.

A szerző e riportszerűen összeállított anyaggal szemléltetően mutatja be az erdélyi társadalom és a felszabadulás óta odakerültek közötti viszonyt. Nem egyéni megállapításait emeli ki a könyvben, hanem inkább a megszólaltatott véleményét összegezi kategóriáinként és hívja fel a figyelmet a szükséges tennivalókra.

Csapó Zoltán

S A J T Ó S Z E M L E

KALANGYA. (Zombor, XI. évfolyam, 6. szám.)

Bodrogyi Szabolcs: „Bukovinai székelek bácsmegegyei élete.” A Bácskában hazatelepített csángók életét tárgyalja Bodrogyi nagyszerű cikkében. 177 évvel ezelőtt egy vérengző osztrák tábornok, Buckow, ágyútűz alá vette Mádéfalvát s lakói nagyrészt lemészárolta, akik ebből a vérengzésből megmenekültek Zöld Péter lelkész vezetésével Moldvában állapodtak meg. Később gróf Hadik András kezdeményezésére átjöttek Bukovinába s itt meg alapították Hadikfalvát, Andrásfalvát, Józseffalvát, Istensegits és Fogadjisten községeket. A 177 éves emigrációnak 1941-ben szakadt vége, akkor hazahozták a délbácskai sík földréke a vad bukovinai hegyek közé üzött székely-magyar testvéreink nagyrészt. Természetesen e majd két évszázad folyamán nagyon sok idegenszerűséget szedtek magukra s nagyon sok ősiséget megőriztek, amelyeket mi már levetkeztünk és ezért ez is idegenszerűnek tűnik szemünkben. Az elzáró Moldvában és Bukovinában élt idő alatt megőrizték a legteljesebb ősmagyarságukat nyelvben, szokásban, hagyományokban és ugyanígy vérmérsékletben is. Ezért az első Bácskában töltött évben még nagyon észrevehető volt a különbség nemesak nyelv és népviseletben, hanem méginkább meglátott ez munkájuk iramán. A Bácska dolgos magyarja koratavasztól késő őszig a határt járja látástól vakulásig, a föld az élető eleme és maga az élet. Ezzel szemben a Bukovina mostohán fizető földjéhez alakított székely-magyarja inkább a házhöz kötötte életét, apróbb konyhakerthez, főzelék-veteményekhez, amely nem kívánja azt a munkáiramot, amelyet a jó bácskai humusz megkövetel. Ezért bizony az első itt töltött év inkább „tanévnek” mondható, mert nem kétséges, hogy a dúskálással és a jó kukoricával fizető áldott bácskai föld nagyobb munka teljesítésére rájuk is átragad és a jövő években magukra lennek a munka iramában is. De egy megszívlelendő szép vonást ők is hoztak magukkal: a mélyeseges vallásosságot, amely náluk nemesak hit, hanem tett is. Ez az áhítatos Istenfélés végigkíséri életükön őket. A harang szavára mindig ma-

gukba szállnak és fohászt küldenek az Egek Urához. Hálát adva, hogy hosszú és szenvedésteli évszázadok után újra haza jöhetnek s most minden igyekezettel azon vannak, hogy értékes munkáisi és biztató zálogai legyenek az eljövendő magyarabb Nagymagyarországnak.

B. S.

SÜDOSTDEUTSCHE RUNDSCHAU. A magyarországi német népcsoport folyóirata. (Budapest, májusi szám.)

Bruno Kremling tanulmányában (Volkwerdung des Dunaudeutschums) visszapillantást vet a dunamenti német népi mozgalomra, amelyek az itteni német nép öntudatra ébredéséhez vezettek. Kremling hangsúlyozza, hogy ez a fejlődés szervesen, lassanként történt, mint egy egészséges fa növekedése. Ennek első dokumentuma tizenhárom bánáti község emlékirata volt, amely 1849 októberében keletkezett, s melyet a szakirodalomban „bogarasi petíció” néven ismernek. A bánáti németek népiségük megőrzésére önkormányzatot s az élen egy német gróftól kívántak, az erdélyi szászokhoz hasonlóan. Hangsúlyozza Kremling, hogy ezzel a németek nem akartak államot az államjában, csupán egyenlőséget, mert „szabad parasztok és szorgalmas alattvalók” kívántak lenni s nem voltak — a többi nemzetiséggel ellentétben — szeparatiztikus kívánságaik. Kremling itt a Habsburgok politikáját is bírálja, akik „egyik népet a másik ellen akarták kijátszani” és hangsúlyozza, hogy „a túlhajtott, az államot feldaraboló kívánság a száz év előtti németektől ép oly távol állott, mint ahogy az a mostani Magyarország németjeitől is távol áll”.

Tanulmánya további során a múlt századvégi helyzettel foglalkozik s megállapítja, hogy a német tanítványok száma 1880 és 1910 között 701-ről 14-re csökkent. 1905-ben azonban megalakult a Magyarországi Német Néppárt, amely megalkotta az első itteni német népi programot is. Erről megállapítja a szerző, hogy annak alapja az államhűség mellett a néphez való hűség megőrzése volt. A hazához való hűséget még a megszállás után sem adták fel a bánáti németek, akik ragaszkodtak a haza csorbítatlanságához s erre példá-

kat is felhoz. Az összeomlás után aztán új emberek vették kezükbe a csonka haza nemetségének irányítását, de ugyanebben a szellemben: hűség a hazához és hűség a saját népiséghez.

ERDELYI MUZEUM (Kolozsvar 1942. 2. füzet)

Biró Sándor: „A Tribuna története”. Harmincegy oldalas gazdag irodalomból feldolgozott hatalmas tanulmány ez a cikk, bizonyítja a Tribuna céltudatos románító munkáját, amellyel sikerült is létrehozni a magyarországi románság politikai egységét.

A Tribuna I. sz. 1884. ápr. 14/16-án látott napvilágot; utolsó száma pedig 1903. április 16/29-én jelent meg. A nagy román napilap virágzásra jutott fennállásának első tíz esztendejére esik. Ebben az időben alakította át a magyarországi románság közvéleményét és irányítását. A Tribuna húsz éves munkájával a magyarországi románság életét gyökeresen megváltoztatta. A román faj és nép felsőbbrendűségének tudatát, a Tiszától a Dnyeszterig terjedő nép nagyságának, a román összetartás erejének érzését a Tribuna ébresztette fel és erősítette meg a magyarországi románokban. A szebeni lap teremtette meg a román nyelv és közművelődés egységét. Az ő műve a magyarországi középosztály és parasztság összefogása.

B. S.

A NOUVELLE REVUE DE HONGRIE májusi számának vezető cikkét Bárdossy László volt miniszterelnök írta: Teleki Pál gróf Széchenyi István nyomdokában címével. Halála egyéves évfordulóján idézi fel a kiváló államférfi emlékét s rámutat, hogy ebben az emlékekben mennyi egyezés van Széchenyivel. Nem nagyságban teszi őket egymás mellé Bárdossy, hanem alkati vonásaikban és sorsukban: *mindketten ugyanolyan önkínzó szeretettel követték a magyar sors fordulóit, s mindketten ugyanolyan mély lelkiismereti felelősséget éreztek a nemzet ügye iránt. Ezután pályájukat ismerteti főbb vonásaiban. Széchenynek is, Telekinek is a közéleti tevékenységét az a hit vezette, hogy a nemzet állandó erkölcsi értékek változhatatlan kifejezése, s a nemzet minden tagjának elsőrendű kötelessége az értékek ápolása, mert ezek mutatják az utat, mely a fajta boldogulásához vezet. „mert a magyar nép igazi ereje ezekben a szellemi és erkölcsi értékekben van”. Ezeket az eszméket valószínűsítette meg Széchenyi István és ezeket tanította nemzetének Teleki Pál. „Széchenyi elvesztette a hitét önmagában, de sohasem a nemzetben. S ez a hit nem hagyta el soha Teleki Pált.”*

Teleki sohasem tért le erről az útról s így lett „le maître de la nation”.

Különös érdeklődésre tarthat még számot a tartalmas cikkek között Cs. Szabó László szép esszéje, mely sajátos formában egy előadás ürügyén s egy kínai tudós európai utazása keretében közli velünk a „nagy népek hivatását”. Európában igazán 4 „európai” nagy nép van: az olasz, a francia, az angol, a német. A kínai tudós érdekes párbeszédekből jesi el hivatásukat. Idézzük ezeket a mondatokat: „Az olasz népnek az a hivatása, hogy nagyobb irányokhoz s szárnyalóbb gondolatokhoz szoktassa a népeket. Elsősorban ahhoz a gondolathoz, hogy az egész emberiség ke-

vés a szellemünk szomjának.” „A franciák hivatása az, hogy az ösztönök és szenvedélyek helyett éretten gondolatok közé fogják az életet. Az ő bölcsességük hűli le igazán lakhatóvá ezt a forró és keserű csillagot.” „Az angoloknak az a dolguk, hogy sírig meghosszabbítsák a gyermekkort. Ők még mindig elég erősek volnának ahhoz, hogy leszoktassák a világot a túl komor felnőt gondolkodásról.”

Tóth Béla

HAJNALODIK. (Az alföldi fiatal magyarság nemzetpolitikai szemléje. Kecskemét, 8. szám.)

Kiss Sándor: „Baranya visszatért magyarsága” címen ír érdekes cikket. A baranyai háromszög magyarságának életét tárgyalja ez a cikk nagyszerű meglátásban, 22 évig élt szerb uralom alatt e nép s most visszatért, de hozott magával igen sok problémát is, melyek közül legsúlyosabb az egyke. A baranyai magyarság az ormánsággal egyidőben kezdte az egykét még a múlt század utolsó évtizedében, de súlyosságában még az ormánságit is túlszárnyalta. A születési ezrelék 10—12 között mozog, a betelepített németesség ezzel szemben szaporaságával nyomul előre. A németességgel szemben a Bácskából átszivárgott katolikus magyarság vette fel a biológiai harcot nem kisebb gyorsasággal. A baranyai őslakosság tiszta református, lassan-lassan feladja a harcot a vele együtt a középkori magyarság maradványa tűnik el. A nép a szlávok magyarsággal teljesen azonos, amely tudvalegven szintén a régi, valamikor tiszta magyarok által lakott Szerémség török idők óta átvészelt s ittmaradt csoportja. A rohamosan pusztító egykezési a végzetes magyar örökösödési törvényt indította el. Azelőtt az öreg baranyai paraszt, aki igen kiterjedt család feje volt, a kis törpebirtokot remdszerint legidősebb fiára hagyta, a birtokból azonban a többi is részesedett természetesen az alakjában. Azonban az új törvény „rendeztte” a régi állapotokat s a népes család minden egyes tagját részeltette a törpe birtokból, el lehet képzelni mit jelentett ez egy tízgyermekes családnál. A perek javánája indult meg s ezzel egyidejűleg a végzetes elszegényedés, amelyből a kimenekülést csak egykezésben vagy a még pusztítóbb „egyse”-zésben vélte a baranyai polgárság. Szomorú tény-megállapítás ez, amelyen sürgősen segíteni kell. Fel is veti a kérdést a cikkíró, hogy „mi a megoldás?” S meg is adja továbbiakban a legidősebb feleletet. „Az egyke-kérdés egyetlen radikális övszere ma már csak az örökösödési törvény megváltoztatása, a régi magyar jogérvek alapjára. Ez még azonban nem minden. Egy szellemi, lelki forradalom az, ami még mellette újítható ezt a népet. Ennek azonban a 24. órájában vagyunk. Már ha most megcsinálunk, sem lenne korán. Felő, hogy elkészünk” — fejezi be cikkét Kiss Sándor.

ÚJABB ADALÉKOK A MAGYAR—ROMÁN KAPCSOLATOKHOZ

A kolozsvári „Hitel” májusi számában Tamás Lajos egyetemi tanár, a román történet bonyolult kérdéseinek legjobb magyar ismerője, „A román nép és nyelv kialakulása” címen foglalta össze kutatá-

sainak tanulságait. E rövid áttekintés első-sorban azért fontos, mert kitűnően népszerűsíti Tamás nagy művének (Rómaiak, románok, oláhok Dacia Trajanában, Budapest, 1935; francia átdolgozásban: Romains, Romains, Roumains dans l'histoire de la Dacie Trajane. Budapest, 1936) román és külföldi részről immár elég sokat támadott, de egyáltalában meg nem nőtt eredményeit. Tamás oly tökéletes harmóniába tudta hozni a régészet, történelem, nyelvészet, néprajz és településtörténet megállapításait, hogy nézetei semmiesetre sem támadhatók, csupán egyetlen szaktudomány szemszögéből, hanem az ellenfeleknek legalább is ugyanilyen harmónikus, minden részletében összehangolt bizonyítékrendszerrel kellene kidolgozniok. Ilyen azonban egyelőre nincs és a tények ismerete alapján nyugodtan állíthatjuk, hogy — aligha lesz.

A jelen összefoglalás mindenképp azt a tény hangsúlyozza, hogy amíg Erdélyben mintegy ezer esztendőn át semmit sem hallunk a románok őseiről, addig a Balkán-félszigeten alig négy század esztendő választja el a romanizált lakosság utolsó említését (553) a bizánci történelmírók legrégibb idevágó feljegyzéseitől (X. sz. második fele). Az sem lehet véletlen, hogy egészen a XII. századig kizárólag a balkáni „vlach”-okról hallunk. Ami pedig ennek a balkáni ősrómánságnak foglalkozását és szociális strukturáját illeti, Tamás nagyon helyesen a nomád, illetve legalább is két-kegélős pásztorkodást emeli ki, mert ebben látja azt az erőt, amely védelmet nyújtott az elszárvosodás veszélye ellen. Megdöntetlen érvként sorakoztatja fel a közös albán-román pásztorkori szókinés elemét, amelyek — a nyelvtani szerkezet egyezéseivel együtt — kétségtelenül hajdanai együttélésre utalnak, de olyan szimbolizra, amely csakis a Balkán-félszigeten képzelhető el. A továbbá a foglalkozik valamennyi román nyelvjárás (északi-román, isztroromán, arumun és meglenita) közös sajátosságaival és megállapítja, hogy egységes belső alkatuk minden bizonnyal az egykori közös hazára utal, ahol valamennyi románnyelvű népcsoport ősei együtt éltek. Ennek az őshazának azért is a Balkánon kellett lennie, mert a román nyelvben semmiféle nyomot nem hagytak azok a germán nyelvek, amelyeket a népvándorlás századaiban Erdély területén beszéltek. Végül „Legenda és valóság” címen izeltől kapunk az ú. n. dákoromán elmélet tudománytörténeti kialakulásáról is. A cikk értékét nagymértékben emeli a végén olvasható gazdag bibliographie raisonnée, amely áttekintést nyújt az 1935 óta folytatott újabb kutatásokról is. Nagyon kívánatos lenne, ha Tamás hamarosan szakfolyóiratban is foglalkoznék a könyve megjelenése óta hangoztatott újabb nézeteivel és elméletekkel.

Teljesen a napi aktualitások világából indul ki a „Hitel”-nek ugyanezen számában Makkai László, amikor „Magyarok és románok Máramarosban” címen egy román napilapban megjelent cikkre reflektál. „E cikk szerzője többek között azt állítja, hogy már a magyar honfoglalást megelőzően dákoromán nyelven mondták misét Máramarosban, továbbá hogy az árpád-házi királyok idejében Máramaros megyének román közigazgatása volt.” Makkai ezeket az „hypothése gratuite”-eket néhány adat-tal elintézi. Máramaros ugyanis a XIII. század elejéig lakatlan királyi erdőszeg (silva regis) volt, tehát a IX—X. században

itt senki sem misézhetett. Az első telepesek sem voltak románok, hanem katolikus magyarok és szászok, akik Visk, Huszt, Gécső, Hosszúmező és Sziget városait alapították. Csak ezután jelentek meg itt a feivándorló román pásztorok, de először magyarok jártak még olyan eldugott hegyeken is, mint a Sajó és a Jád völgye (E nevek román alakja, Saieu és leud a magyarból van átvéve). Az sem közömbös tény, hogy igen sok ma tisztán román településnek neve magyar eredetű, sőt egy-egy fontosabb helyesnév is magyar neve van. (Pl. a Cibes még 1373-ban Zepleshauasa, azaz Szépléshavasa.) Derűs lévedésen alapul az állítólagos román közigazgatás feltételezése is, amennyiben az a „Miklós vajda”, akivel román szerzők érvelnek, nem Máramaros, hanem — Erdély vajdája volt s egy győrmegyei ősi magyar családnak, a Pok nemzetségek egységes sárja. Makkai szellemes helyreigazításai mindenesetre rendkívül tanulságosak s ismét igazolják, mennyire jártasnak kell a magyar történelemben lennie annak, aki a középkori magyarországi románsággal akar foglalkozni. (g. l.)

KALANGYA (Zombor, XI. évf. 6. száma) Csuka János: „Szlovákok, ruszinok, sokácok” címen ír rendkívül értékes cikket a Bácskában élő e három nemzetiségről. Az aránylag kis területű Bácskába sokféle nemzetiséget sodort a történelem forgószéle s ezért igen tarka a Délvidék népi arculata. De tarka népességű vidékeknek legerőtelenebb hajtása e három nemzetiség, akik együttesen sem tesznek ki számban annyit, mint például az itt élő bunyevácok. A szlovákok, akik a XVIII. század második felében kerülnek nagyobb számban a Bácskába, teljesen szétszóródtak s jutott belőlük mindenhol, ezért fel is szívódtak az erősebb népcsoportokba, csak ott tudták megőrizni nemzetiségi jellegüket, ahol tömegesen éltek. Ilyen Bácsújfalun (2985), Dunagálos (2597) és Petrőc (7491) község szintiszta szlovák lakossága. Ezekben a községekben és még négy ötvenszázalékos szlováklakta községben: Liliomos, Pincéd, Kiszács és Kőlpényben, ahová kisebb számban jutottak, nyelvüket, kultúrájukat és népi különállásukat eddig még töretlenül megőrizték és gondosan ápolják a régi otthonnak, a Felvidéknek szellemét. A többi szétszórott községekben az erősebb népek hatása alá kerültek és igen erős német és szerb népi jelleg figyelhető meg rajtuk. Annak ellenére, hogy a délvidéki szlovákság szabad nemzeti életet élhetett Magyarországon, az 1918 november 26-án Ujvidéken kimondott elszakadásban kivették részüket. Bár később rájöttek, ez semmi előnyt nem hozott számukra, mert a szláv államban szaporodásuk s erősödésük azonos ütemű maradt a magyar éra alattival és a jugoszláv népszámlálás körülbelül ugyanannyit hagyott, mint talált a megszállásakor; 25.000-et. A ruszinok, számban még a szlovákoknál is jóval kevesebben voltak, az utolsó magyar népszámlálás Bács-Bodrog megyében 9759 ruszinnól tesz említést. Azonban ha kevesen voltak is, nagyon összetartottak, mert máskülönbben már rég eltűntek volna az erősebb népcsoportok tengerében. Bácskában mindössze egy szintiszta ruszinlakta község van: Bácskeresztur, amelynek 1910-ben 5098 lakosa volt. A ruszín jellegzetességet napjainkig megőrizték, élénk színű tarka házaik és

népviselési öltözeik még ma is olyan frissek, mint egy csokor mezei virág. A ruszinok a szlovákokkal hasonlóan a szlávok egy hajtásának tartották magukat és a szerb-horvát-szlóven állam megalakulását úgy üdvözölték, mintha saját nemzeti államuk jött volna létre. A sokácok a délszláv népek családjához tartoznak, mint a bunyevácok s csaknem hasonló lelki tulajdonságaik. A sokácok is Boszniából jutottak el a XVIII-ik század végén a bácskai népek letelepedésének idején Bácskába. Népviseletük a bunyevácokétól csak árnyalattal különbözik. Mindössze öt községben domborodott ki a sokác jelleg: Palonán, Bácsban, Béregen, Szondon és Monostorszege. Az elcsatolás előtt 18—20 ezerre becsülték számukat. A jugoszláv politika többször kísérletet tett, hogy a nagyszerb családba beolvassza őket, azonban a katolikus sokácok gőrcsösen ragaszkodtak a bunyevác testvérséghez és a bunyevácokkal közösen inkább a horvátok felé hajlottak. Most, hogy visszatértek a magyar államba, úgy érzik: mind a három nemzetiségnek helyre kell állítania az egyetlen célra vezető s a megnyugvásukhoz hozzásegítő együttélést azzal a magyarsággal, amely mellett mindig boldogulni tudtak.

B. S.

UJ ÉLET 1942 június.

Az ismételt területvisszatérések óta még nem olvastunk folyóiratunkban a három visszatért ifjúságról szóló összehasonlító párhuzamot. Parajdi Ince Lajos most megpróbálkozik a problémával „Egy nemzetek három arcvonalon” című tanulmányában. Úgy véli, hogy a három kisebbségi ifjúság akkor jelentkezik a magyar élet kapujában, amikor társadalmunkat áthatja az átrétegződés elvi áramlata. A Felvidék az általános lelkesedés óráján érkezik, Erdélyt egyetemes nemzeti munkaterv fogadja, a Délvidék érkezése már a háború előszelét érezteti s a fegyverrel visszavett föld, mint annak idején Kárpátalja — kemény és áldozatos vártát követel. Ezek a külső motívumok határozzák meg a kisebbségi nemzetek bekapcsolódásának feltételeit. A Felvidék, miközben annyit hangoztatja, hogy nem kíván corpus separatum lenni a magyar testben, önmaga mondott le több olyan megkülönböztető jegyről, mely egyéniségét a bekapcsolódás után is teljes mértékben kifejezné. Erdély, — mondja a cikkíró, — nem esett abba a hibába, hogy más értékeit a magáéhoz mérje. Amikor úgy érezte, hogy az értékek bizonytalanra válnak, négy megbízható mércét jelölt ki, mellyel lemérte úgy önmaga, mint a visszatérő és visszatért szellemiségek súlyát, mielőtt ezeket a csonkaország mellé állítaná. Ez a négy fokmérő — Parajdi Ince szerint — a *népesség, földkérdés, iparosodás és a hit*. Szerinte ezek a kérdések Erdélyben mélyebbről fakadnak, mint az ország más területén, a népesség itt nemzetpolitikai kérdés, a földkérdés társadalmopolitikai, az iparosodás gazdaságpolitikai s az erdélyi ember testvéri hite külön tényező a megbolygatott magyar világban. Ennek az elméletnek sem alapját, sem levezetését nem fogadhatjuk el. Kétségtelen, hogy a visszatért magyar területeken mélyebbről fakadó társadalmopolitikai műveltség gyökerezett a lelkekben, mint másutt. Ellenben a felsorolt általános problémák éppúgy áthatották

ezidőtájt a csonkaország népét és ifjúságát is s bizonyára szerző is emlékszik arra, hogy e lap kisebbségi előfutára a Kassai Új Élet éppen a falukutatók által kezdeményezett földpolitikai beszámoló után, az irói körökkel kapcsolatban kezd erősebb hangot hallatni ebben a magyar sorskérdésben. A visszatért és csonkaország felfogás között nem a napi problémák terén mutatkozik a szembeálló különbség, hanem a szociális megoldások kivitelezésében és az új emberiségbe vetett hitben. A régi kisebbségi embernél az ideológiai párhuzam együttjár a praktikus megoldással. Hite pedig, a tiszta emberi tudat vállalása, melynek egykor az eddiginél erősebb hangot fog adni. Található jellemző a három ifjúságot, a felvidékit, a követelőt, az erdélyit a megfontolt s a délvidékit, mely szellemi arcképének jellemző vonásaként a nagy feszültséget hordja. Érdekes elgondolása, hogy a visszatért fiatalok elvi összefogása nagyrészt megtörtént, az egyetemes ifjúsági arcvonal csupán technikai kérdés. *Szerdahelyi Imre* a kárpátaljai ipar sorsa című tanulmányában megállapítja, hogy az iparrevízió során 3830 nemárja kézben levő iparrendélyt vontak el s az átállítás-következtében 2475 keresztény gazdasági vállalkozó kapcsolódott Kárpátalja gazdasági életébe. András Károly felveti a katolikus diákház problémáját, mely elsősorban a népi származású fiatalok otthona lenne. Padányi Gyula s Jenő a XIX. század végén szétesett szellemi arcvonal összefogására biztat rövid tanulmányában, konkrét elképzelés nélkül.

UNGARN 1942 július

A júliusi szám vezető cikkét *Paikert* Géza írja Magyar önvizsgálat címmel. A hosszabb tanulmány, melyet szerző a berlini Német-magyar Társaságban is felolvasott, karakterológiai és klimatikus vizsgálattal kezdődik, majd rátér a magyar kultúrpolitika évszázados problémáinak taglalására. A történelmi visszatekintés során rámutat a magyarság középhatalmi szerepét megrendítő európai történelmi tényezőkre s a szüntelen küzdelem között kialakult katonai és lovagias szellemre, mely népünket annyira jellemzi. Ezután társadalmi vázlatot ad s ennek keretében érdekes megállapításokat tesz a magyar kispolgárságról és bürokráciáról, valamint a vidéki középrétegek s a parasztság viszonyáról. A humor és a tragikum tükrében szemléli a magyar jellemet, melyre éppígy jellemző — szerző szerint — a hősi bravur utáni vágy is, aminek a keleti hadjáratban már számos tanujelét adta a magyar katona. Külföld felé, különösen megszívlelendő az a megállapítása, hogy a magyart mindenkor lelki sajátosságai jellemzik s nem azok a külsőségek, amelyeket a külföld képzelete aggat rá. Vitéz Mérey László altábornagy érdekes párhuzamot von az ősmagyar hadviselés és a mai villámháborúk harcmodora között s napjaink harci taktikájában az egykori hadicsélek és fortélyok mesteri kivitelezését véli felfedezni. *Drucker György* a Külügyi Szemle által szervezett külpolitikai kiképző tanfolyamokról s a magyar külpolitikai nevelés szempontjairól cikkezik. *Ernst Görlich* morvaországi esztéta Grillparzer Bánk Bán drámáját méltatja. *Guilleaume Árpád* a Magyar Vöröskereszt v. elnöke a magyar Vöröskereszt munkáját ismerteti, *Gerlóczy*

Jenő Balatonról szóló művészettörténeti vázlatát *Egry József* művészi mellékletei díszítik. Megkapó képeket közöl a folyóirat Kessler Hubert, az aggteleki cseppkőbarlang igazgatójának tanulmányához is, aki hivatott tollal ismerteti Magyarországot a ritka természeti szépségét. A novellasorozatban Illés Endre elbeszélését (A nyolcadik akadály) közli a folyóirat. Kellemes meglepetést szerez a szerkesztő Rácz Veronika parasztleány eredeti, törőmetszett magyar-népi felfogású rajzaival. Petőfi, Ady, Juhász és Illyés Gyula költeményeiből közöl művészi fordításokat a kötet. Kiemelkedik a versek közül vitéz *Diabella* György (Juhász Gyula: Alföldj este) hangulatos fordítása. A Szemle-rovat *A mai Magyarország* címmel német lapok kommentárjait közli, melyekből egyöntetűen kiviláglik, hogy a német értelmiség is betelt a pusztá-romantikával és „cigány-kultusszal” s a magyar lelkeséget belső jellemvonásokból igyekszik megismerni. Az összefoglaló ismertetések ezenkívül behatóan foglalkoznak a magyar politikai élet belső fejlődésével, iparosodással és agrárkérdésekkel. *Nyirő* újabb németországi útjáról, *Korniss Nietzsche*—Petőfi párhuzamáról, *Sötér* István Jókai életrajzáról és *Szabó* István A magyarság életrajza című művéről számol be többek között a folyóirat.

DONAUEUROPA 1942 július.

Hans-Jürgen Seraphin az európai hírű nemzetgazdász, a boroszlói egyetem kelet-európai intézetének igazgatója, a dunai és fekete-tengeri gazdasági térnek az európai közgazdaságba való bekapcsolódásáról értekezik. A tudós szerző az európai gazdasági közösség alapelveiből kiindulva teszi vizsgálat tárgyává a két termelési szempontból annyira hasonló s mégis lényegében különböző gazdasági zónát. Kifejti, hogy úgy a dunai, mint a fekete-tengeri tér elnevezés alá foglalt területek mindenkor maguk keresték a német gazdasági kapcsolatokat, amit külkereskedelmi mérlegük háborúelőtti fokozatos emelkedése is igazol. Magyarország mind mezőgazdasági, mind közvetlen és általános külkereskedelmi vonalon középpontot foglal el a harmadik birodalom és a „fekete-tengeri tér” államai között. A négy dunai állam: Magyarország, az egykori jugoszláv területek, Románia és Bulgária szervez gazdasági együttműködése nemcsak az épülő új európai gazdasági rend egyik biztos alappillére alkotja, hanem elsődleges érdeke az említett államoknak is, mert csakis ezen az úton érhetik el mezőgazdaságuk és ezzel külkereskedelmük teljes kibontakozását. Ez a dunaeurópai mezőgazdasági intenzivítás biztosítási fogja az érdekelt agrárkultúrák színvonalának rendkívüli emelkedését, ugyanez pedig fokozott befolyással lesz a mezőgazdasági dolgozók bérvizonyainak fellendülésére is. *Maléter* Jenő a magyar közgazdaság feladatait vizsgálja a vasúti és tehergépkocsik termelési és szállítási együttműködéséről szóló cikkében. *Nikolai Todoroff*, a szófiai Mezőgazdasági Bank volt vezérigazgatója a magyar—bolgár gazdasági kapcsolatokat vizsgálja a béke- és háborús termelés szemszögéből. Határozott vonásokkal vázolt, érdekes keresztmetszetet ad a dunántúli népek szellemi történeti fejlődésének útjáról *Ziegler* Vilmos, a folyóirat főmunkatársa, *Wilhelm Bauer* berlini közíró a német bérpolitikáról ír hosszabb tanulmányt. A német bérpoliti-

kának — szerző szerint — három erkölcsi alapelve van: 1. a bérnek biztosítania kell a dolgozók létminimumát, 2. a bér a teljesítménynek megfelelő és 3. ennek alapján szigorúan igazságos legyen. Ivánka Endre a keletmagyarországi és erdélyi területek görögkatolikus és görögkeleti egyházpolitikai problémáit világítja meg. Külön figyelmet érdemel a görögkatolikus székelység egyházi magatartásáról szóló tudósítása. A kultúrsemlében a dunaeurópai tudományos és irodalmi kultúrsemlékről olvassunk, így a magyar-német, bolgár-német, szlovák-német és a bukaresti horvát-szlovák-román találkozókról, mely utóbbin horvát részről dr. *Bonižić*, a horvát külügyminisztérium kulturális osztályának vezetője, szlovák oldalról *Tido Gašpar* sajtófőnök jelent meg. Ugyanítt a Külügyi Társaság Balkán-bizottságának egy éves működéséről színes beszámolót kapunk *Drucker* György tollából. A gazdasági rovat helyzetképet közöl a dunaeurópai közgazdaság legújabb eseményeiről az irodalmi szemle fontosabb beszámolóit *Markó* Árpád, *Gál* István, *Atrél* Nándor, *Szende* Zoltán, *Garzuly* József és *Gáldi* László írják.

NOUVELLE REVUE DE HONGRIE. Juin 1942.

A szám sok érdekes cikke közül Bolgár László tanulmánya emelkedik ki időszerű tartalmánál fogva: „*Horvátország az új európai renben.*” A cikk első részében Horvátországnak az önállóságért folytatott küzdelmeit vázolja a szerző, főleg a jugoszláv államban. Ezeket a törekvéseket az új világháború váltotta valóra. Az új állam dajkája Ante Pavelic, az usztasa-mozgalom vezetője volt, aki Olaszországban rakta le az új állami rend alapjait. A horvát függetlenséget 1941. április 10-én hirdette ki a Poglavnik parancsára Kvaternik tábornok. Az új államot elismerték a tengelyhatalmak s az új Európa több állama. Az új állam minden lényeges kérdésben, politikai, közgazdasági, pénzügyi, társadalmi és művelődési tekintetben a fasiszta és nemzeti szocialista rendszerre támaszkodik. Az államfő hatáskörébe tartozik a törvényhozó és végrehajtó hatalom. A parlamentnek, szobornak csak tanácskozó szerepe van. Német mintára a horvátok is fellállították az életér kérdését, amely egyelőre meghatározatlan revizionista mozgalmakra vezetett. Pénzügyi terén a törke csak a közönség érdekeit szolgálhatja. A horvát pénz fedezete a munka. Elvileg Horvátország társadalmi osztálytalan, de még idő kell a társadalmi különbségek kiegyenlítéséhez. Az új állam nehézségeihez tartoznak a nemzetiségi és felekezeti kérdések. Nemzetiségi tekintetben az elbánás különböző. A német kisebbség több kiváltságot élvez, mint bárhol. A két millió szerbről a statisztika sem tesz említést. Az új állam szellemi tekintetben is az új Európa vezető államaihoz alkalmazkodik: sorsa ezekhez köti.

Tóth Béla

HUNGÁRIA. (Magyar Technikusok Lapja.) (Budapest, 1942. 13. száma.)

Bárdossy László dr.: „Készüljön fel az ifjúság a jövő feladataira” címen és értelembe levelet intézett dr. Makay Dezsőhöz, az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga elnökéhez, rámutatva azokra a feladatokra, amelyeket Délkelet-Európa újjáépítésé-

nek előkészítésében a magyar ifjúságnak vállalnia kell. A magyar főiskolás ifjúság 17.000 főnyi tábora van hivatva vezetni a jövő Magyarországot abban a szellemben, amelynek alapját Szent István rakta le nagy államépítő bölcseséggel. „A mai ifjúság néhány év múlva — kiki a maga országában — a maga nemzeti társadalmának vezetője lesz. Hadd ismerje meg a magyar ifjú kellő időben azokat a szomszéd államokban élő kor- és pályatársait, akikkel egyszer talán összehozza a sors! Ez a megismerés — különösen ha kölcsönös lenne — mindenképpen csak üdvös lehet! A sors rendelkezéséből élünk itt egymás szomszédságában, hadd lássuk egymás arcát sine ira et studio!...” írja dr. Bárdossy László volt miniszterelnök levelében. Nagy szükség van erre és az ilyen okszerű buzdító levelekre, amelyek az ifjúságot serkentik a nemzetiségi kérdések alaposabb figyelésére. Hatalmas feladatok várnak a megmagyosított Magyarországot most tanuló ifjúságára, olyan nagyok, olyan szépek, hogy az ifjúságnak mindenképpen érdemes alaposan felkészülnie rá. Ebben a gondolatban ajánlja a közzétett levelet bajtársainak az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga.

MONÉ (Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete lapja — Május 1.)

Gramantik Margit dr. az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga orvosi pályázatát ismerteti. A háború még tart, de már egyre sürgetőbben hangzanak fel azok az intelemek, amelyek a bekövetkezendő béke roppant feladatára hívják fel a társadalmak figyelmét. Európa újjáépítése és benne a Dunavölgynek, illetve Délkelet-Európának újjárendezése — ez a feladat, az orvosi tudomány az, amely a politikai felül-emelkedve egyetemes emberi célokért dolgozik és küzd: a sebészet és belgyógyászat, az anatómia és diagnosztika nagy szabályai ugyanazok határon innen és határon túl. Es egyforma a fájdalom kiáltása és a gyógyulást kereső életösztön, ahogy világszerte egyforma a felelősség is, amit az emberért s az egész emberiségért e tudományok vállalnia kell. Az orvos ezért mindenkor meg fogja érteni a másik orvost. Semmelweisnek köszönhetik megmaradásukat az anyák nemcsak Magyarországon, de Romániában, Szerbiában és Szlovákiában is egyaránt. A magyar orvosi kar szerencsés körülmények között és legsikeresebben veheti ki részét abból a munkából, melynek célja hogy előkészítse a délkelet-európai államok kulturális együttműködését. Az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga ezért pályázatot hirdet a következő tételre: 1. A román orvostudomány mai helyzete. Orvosképzés, orvosi kar, intézmények, tudományos eredmények. Esetleg összehasonlíttva a magyar orvostudomány helyzetével. 2. A szlovák orvostudomány mai helyzete. Orvosképzés, orvosi kar, intézmények, tudományos eredmények. Esetleg összehasonlíttva a magyar orvostudomány helyzetével. 3. A bolgár orvostudomány mai helyzete. Orvosképzés, orvosi kar, intézmények, tudományos eredmények. Esetleg összehasonlíttva a magyar orvostudomány helyzetével. *Feltételek:* a) A pályázaton — állampolgárságra való tekintet nélkül — magyar nemzetiségű keresztény orvosok vehetnek részt. b) A pályadíj egyenként 500 P. c) A pályázat határideje 1942 november 1. A gépirásos pályamunkákat a borítékon „Pályázat” jelzéssel és jelíggel levéllel ellátva

az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga címére (Budapest, IV., Gróf Károlyi-u. 22.) kell beküldeni. d) A Liga fenntartja magának azt a jogot, hogy a díjnyertes pályamunkákat bárhol közöltesse vagy kiadja. Ez esetben azonban a kiadó által megállapított és fizetett szokásos honorárium a szerzőt illeti meg.

ERDELYI SZEMLE (Buda-pest 7. száma)

Hordóssy Iván: „A kanadai magyarok” címen írta cikkét a mintegy százezernyi kanadai magyarságról. Hordóssy Iván közelről látta a világba szétszórt magyarság közelméletét, hiszen öt évig volt a m. kir. belügyminisztérium kivándorlási főosztálya által Winnipegben létesített Kanadai Magyar Bevándorlókat Védő Iroda igazgatója. Ez alatt az öt év alatt sokat látott és tapasztalt a hatalmas területen szétszórt mintegy százezernyi magyarság életéből. Először is rájött, hogy az oriai területen élő magyarsággal csak újságon keresztül lehet érintkezni, ezért megalapította a Kanadai Magyar Újságot és szerkesztette öt éven át. Néhéz körülmények között, sokszor primitív eszközökkel készült az újság de sajátságos körülmények között, saját nyomdájukban állították elő és ezt a nyomdát büszkén keresztelték Hungaria nyomdának. A Kanadai területen élő magyarság az 1900-as években kezdte meg letelepítését. A műveletlen, hatalmas nyugati területeket be kellett népesíteni, meg kellett művelni és erre a munkára elsősorban Kanadának ma is egyik leg-hatalmasabb szervezete, a Canadian Pacific társaság vállalkozott. Ez a társaság nemcsak vasúti és hajózási vállalat, hanem még ma is óriási földterületekkel rendelkezik. A letelepítés első éveiben természetesen sokkal kedvezőbb feltételek mellett kaptak a bevándorlók és letelepülni szándékozók földeket, mint az 1918-ban végződött nagyháború után. Az első magyar letelepülők főleg Saskatsehwan területén telepedtek le és az ügynevezett home steadjeiket. Egy ilyen üzemstead 160 angol acreből állott (egy angol acre megfelel körülbelül egy magyar holdnak). Ez volt a legkisebb egység, amelyen Kanadában valaki gazdálkodott. Természetesen az a világ már régen elismert, hogy a letelepülni szándékozók a legjobb minőségű földek között válogathatnak. Kanadában is megszorították épügy a bevándorlást, mint a többi országokban. Ma már csak gyenge rossz földeket kaphatnának a bevándorlók. A régi magyar telepések azonban mind nagyon jól vannak és megőrizték jó magyarságukat, mert még a harmadik nemzedék is működve előadásokon jó magyarsággal járta el a fános világot. Hordóssy Iván szerint ezek a magyarok annyira jó helyzetben vannak, hogy nem is gondolnak a hazatelepülésre. Különösen a fiatalabb nemzedékek nem. Két háború is dúlt Európában még ők ott aránylag nyugodalomban éltek és ez is gondolkodóvá teszi a kinnélő magyarságot, hogy visszatérjen-e. Viszont, nagyon helyesen, azt a kérdést veti fel, hogy azt nem szabad megengedni semmi körülmények között sem, hogy a magyarság innen intézményesen kivándorolhasson. Még az egyéni kivándorlást is a legszigorúbb korlátok közé ajánlja szorítani. Hordóssy Iván, mert ez is csupán csak bizonyos üzleti vállalkozásoknak lehet

deke és lehetetlenség, hogy a magyar ne találja meg honját megnagyobbított hazájában.

DELVIDEKI SZEMLE (Szeged, 1942 8. száma)

Csuka János: „Névvégelemzés” címen írta a volt jugoszláviai magyar tanulóijás sorsáról. A visszatért Délvidék iskoláiban most senki nem kérli és nem keresi, hogy ki volt, milyen nemzetiségű volt valamelyik kis szerb vagy bunyevác gyerekeknek az öregapja... Most így van. De nem is olyan régen nem így volt. A volt Jugoszláviában nagyon is keresték és kutatták, hogy melyik gyerekeknek milyen volt az őse s ha csak kicsit szláv hangzású volt a neve, azt könnyörtlenül a szerb iskolákba utalták. Pribiesevics Szvetozár horvátországi szerb intellektuel volt. Résztvett a világháború előtti magyar parlamentben s már akkor látta, hogy milyen ellenszenvvel visélt minden iránt, ami magyar. 1922-ben ő vette át a jugoszláv kormányban a tanügyi tarcát s el lehet képzelni, hogy magyar ellenszenvvel milyen gyűlöletesen írtotta a magyar iskolákat. Először is a magyar tanári és tanulóéletre vette célba s a folytonos zaklatásban kifáradt tanárokat hamar átsegítette a demarkációs vonalon, akik pedig mégis kitartottak, a szerb nyelv minél tökéletesebb elsajátítása végett Dél-Szerbiába helyezték át... Így sorvadt a magyar tanítóság a Délvidéken és ahogy csökkent a tanítók száma, úgy fogyatkozott a magyar iskolák száma is. De halálos csapását Pribiesevics mégis a névvégelemzés adta a magyar iskoláknak. Hogy mennyire visszaéltek a névvégelemzéssel is, bizonyítja az, hogy a Kovács és Kocsis névű magyarokat szerbek és horvátoknak nevezték ki, mert a Kovács szó horvátul kocsit jelent, a Kovács pedig magyarul-szerbül egyaránt kovácsot jelent. Ennek a gyűlölködő és teljesen elhibázott iskolapolitikának szomorú volt az eredménye, a szerb iskolára kötelezett magyar fű kényszerülve ugyan megtanulta a cirill betűvetést, de gondolatilag magyarul fejtette ki, írásköben és előfordult nagyon sűrűn, hogy a szerb-hadseregben szolgáló magyar fű hazáért levelét a szülők nem tudták elolvasni s a szerb hivataloknak adták át elolvasás végett, amit ő ugyan elolvasott, de értelmetlen zagyvaság kerekedett ki a cirill betűvel írt, de magyar gondolatot kifejező sorok közül. Így törtentette meg Pribiesevics Szvetozár a modern kor analógiáit. Ezt a névvégelemzést aztán nagy előszeretettel átvették a többi utóállamok is, különösen lemásolták ezt Románia és még fokozottabban alkalmazta. Említett többször hangozott el panasz a genfi kisebbségi liga ülésén a jugoszláviai és romániai magyar delegátusok részéről és így került be a nemzetközi politikai szótárába a sokat hangoztatott névvégelemzés.

B. S.

NAGYMAGYARORSZÁG (Magyar Nemzeti Szövetség és Magyarok Világszövetsége lapja júl. 1.)

Ajtay József: A szétszórtott magyarság hazatelepítése címen cikket ír a több, mint egymillió magyar lélekről, akik szétszórvódva élnek a földkerekségen. Rámutat cikkében, hogy nemcsak a hábo-

rúk pusztításai ritkították a magyarság sorait, hanem még inkább az a körülmény, hogy még a közelmúltban is rajzottak kifelé a jobb megélhetést kereső magyarok tömegei a határokon túlr. Ezek a tömegek itt-ott talán találtak is jobb megélhetést, de az idegen tengerben való elmerülés és a nemzeti megsemmisülés állandó veszedelme fenyegeti őket. Legtöbbször sorsa mégis az elnyomatás, üldöztetés és a keserű kenyér. Panaszos hangjuk lelkismeretükhöz szól és hazahozatniuk elsőrangú érdeke Magyarországnak, hogy a trianoni viharban meggyengült végeket erősítsük felük. Különös példát szolgáltatnak erre a Bácskában hazahozott bakovinak testvéreink, akik kétszáz éven át megőrzött hazaszeretettelük és szaporaságukkal hamarosan beheszezik majd azt a sebet, amit Trianon ütött Bácskán. A ma még szétszórt egymillió testvérünk hazatelepítésével megteremthetjük azt a szilárd alapot, amelyre viharállóbban épülhet fel a jövő Nagymagyarország.

B. S.

MÉGJELENT AZ 1942. ÉVI TISZII CÍM- ÉS NÉVTÁR A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal szerkesztésében most jelent meg Magyarország Tiszti Cím- és Névtárának 1942. évi kötete, amely a folyó év tavaszán begyűjtött adatokat tartalmazza. Minthogy a Cím- és Névtár közhíjjt akadémikusok miatt a jelölési kinevezések előtt nem jelenhetett meg, a Statisztikai Hivatal a minisztériumok adatait a jelölési kinevezések alapján újra feldolgozta és ezeket az adatokat Pótlékként csatolja a Cím- és Névtárhoz.

AUGUSZTUS

MAGYAR SZEMLE

Szerkesztőbizottság:
GRÓF BETHLEN ISTVÁN elnök
SZERKFÜ GYULA alelnök

Erdély egyeteme **SZÁSZ ZSOMBOR**
Vidéki gondok **ALDOBOLYI NAGY MIKLÓS**
A Balaton élete **LUKÁCS KÁROLY**
Új francia könyvek **DOBOSSY LÁSZLÓ**
Szociális bírtokpolitika **TÖRÖK LÁSZLÓ**
Az ukrán történetírás és Németország **AROUS**
Usztasa nevelés **VÁNDOR GYULA**
Külpolitikai szemle **GOGOLÁK LAJOS**
Egy év művészi élete **RADOCSAY DÉNES**
Új könyvek

Szerkeszti:
ECKHARDT SÁNDOR

MAGYAR SZEMLE TÁRSASÁG
Budapest, V., Vilmos császár-út 26.

Előfizetési ára
magánszemélyeknek
évi **9 pengő 60 fillér**

Ma nélkülözhetetlen

A külpolitika
időszerű kérdéseiről és eseményeiről a

KÜLÜGYI SZEMLE

tárgyilagosan és szakszerűen tájékoztat —
Kiadja a Magyar Külügyi Társaság
Szerkeszti dr. Drucker György
Évi előfizetési díj 10.— P — Kiadóhivatal:
Budapest V., Országháza
Kérjen mutatványszámot!

<i>Ligeti Ernő</i> : Súly alatt a pálma. (Egy nemzedék szellemi élete. 22 esztendő kisebbségi sorsban.) 214 old. Füzve 5.80 P	<i>Ganzer</i> : Das Reich als europäische Ordnungsmacht. 137 oldal. Füzve 4.12 P
<i>székelyi Nyíry László</i> : Történelmi igazságszolgáltatás 1938—1941, számos képpel, 130 old. Füzve 4.40 „	<i>Gyürögypál—Ecker Irma</i> : Die deutsche Volkserzählung in Hajós einer schwäbischen Sprachinsel in Ungarn. 158 oldal. Kötve 11.36 „
<i>W. Sattler</i> : Die slawonische Drauniederung als deutsche Volksinsellandschaft. Mit 7 Karten und 18 Abbild. (Deutsche Schriften zur Landes- und Volksforschung) 9.90 „	<i>Grosse</i> : Deutschland und der Südosten. 31 oldal. Füzve — 65 „
<i>Buráth Tibor</i> : Magyar történet, 232. 1. 2. kiadás. Füzve 3.80 „	<i>Fraudienst</i> : Jugoslaviens Weg zum Abgrung. 197 old. Füzve 4.54 „
<i>Hegedüs Nándor</i> : Magyar küzdelme a román parlamentben. 96 oldal. Füzve 1.50 „	<i>Haider</i> : Die bulgarische Wiedergeburt mit 4 Landkarten u. 14 Abbild. 127 oldal 1.85 „
<i>Horváth Jenő</i> : Az országalapítás története 1920—41. 160 oldal. Füzve 3.80 „	<i>Hévey</i> : Grundbesitzpolitik in Ungarn. 27 oldal. Füzve 1.06 „
<i>Juhász István</i> : A reformáció az erdélyi románok között. 276 oldal. Füzve 6.— „	<i>Isbert</i> : Ungarn (Kleine Auslandskunde). Kart 2.84 „
<i>Lobmayer Iván</i> : Történelmi kapcsolatok Horvátországgal. 36 oldal 1.— „	<i>Jánossy D.</i> : Die ungarische Emigration in dem Krieg ins Orient. 171 oldal. Füzve 10.— „
<i>Mikecs László</i> : Csángók. 412 oldal, számos képpel, 6 térképmelléklettel. Füzve 7.50 „	Füzve 14.20 P. Kötve 17.01 „
<i>Szabó Pál Zoltán</i> : A török Pécs. 1543—1685. Rajzokkal és fényképekkel. 118 oldal 3.80 „	<i>Jahrbücher f. Politik und Auslandskunde</i> . 433 oldal. Füzve 14.20 „
<i>Bauer</i> : Ein Vielvölkerstaat zerbricht, Werden u. Vergehen Jugoslaviens. 129 oldal. Füzve 4.26 „	Ugyanaz kötve 17.04 „
<i>Braun</i> : Die Slaven auf dem Balkan bis zur Befreiung von der türkischen Herrschaft. 263 oldal. Kart. 6.82 „	<i>Kerekes</i> : Was Ungarn von Siebenbürgen und Ostungarn zurückerhielt. Die wirtschaftliche Bedeutung der rückgegliederten Gebiete. 35 oldal. Füzve 1.25 „
<i>Elekes</i> : Die ungarische „Bastei“ und ihre rumänischen „Tore“. 22 oldal. Füzve —.75 „	<i>Knieszsa</i> : Zur Geschichte der ungarisch-slovakischen Grenze (mit 6 Beilagen). 69 oldal 6.— „
<i>Erenta</i> : Die Genesis des modernen Kapitalismus in Rumänien 1941. 118 oldal. Kart. 7.10 „	Lebensraumfragen europäischer Völker. Herausgegeben von Prof. K. Dietzl, Prof. O. Schmieder, Prof. H. Schmittbener. 735 oldal. Kötve 21.30 „
<i>Fekete—Nagy—Gáldi—Makkai</i> : Zur Geschichte der ungarländischen Rumänien bis zum Jahre 1400. Auf Grund neuester Forschungen. 73 oldal. Füzve 7.80 „	<i>Moravec</i> : Das Ende der Beneschrepublik. 403 oldal. Füzve 9.94 P. Kötve 12.07 „
	<i>Otto</i> : Die Industrialisierung Ungarns. 187 oldal. Füzve 5.54 „
	<i>Riedl</i> : Das Deutschtum zwischen und Bartfeld. 81 old. 1. rajz 4.97 „
	Die siebenbürgische Frage. Studien aus der Geschichte der Vergangenheit und Gegenwart Siebenbürgens. Redigiert von Dr. Emerich Lukinich. 398 old. 12.— „

STUDIUM könyvkereskedés

Budapest, IV. Kecskeméti-utca 8. — Tel. 185-616

FIDELIO KONZERVEK
Kiválóak! Olcsók!

Évtizedek óta
Imperiál fügekávéné